

**FILOZOFICKÁ FAKULTA
UNIVERZITY KARLOVY
V PRAZE**

ÚSTAV SVĚTOVÝCH DĚJIN

2005

Češi a Slováci k tzv. Rothermerově akci v roce
1927.
Příspěvek k problematice revize trianonského
míru.

Martina Soukupová

Prohlášení:

Rigorózní práci jsem vypracovala samostatně za použití uvedených pramenů a odborné literatury.

V Praze, 10. prosince 2005

OBSAH:

ÚVOD	5
1. SITUACE V EVROPĚ PO PRVNÍ SVĚTOVÉ VÁLCE.....	15
1.1 Trianonská mírová smlouva a její přijetí v Maďarsku.....	15
1.2 Malá dohoda a Maďarsko	17
1.3 Velká Británie a Evropa.....	20
2. LORD ROTHERMERE A JEHO PROMAĎARSKÁ KAMPAŇ.....	24
2.1 Lord Rothermere	24
2.2 Anglický lord za „maďarské místo na slunci“	27
3. MAĎARSKÝ OHLAS	38
3.1 Ovace veřejnosti.....	38
3.2 Postoj maďarské vlády k Rothermerově akci	40
3.3 Problémy Rothermerových představ	41
4. ROTHERMEROVA AKCE VE VELKÉ BRITÁNII A JEJÍ VÝVOJ.....	49
5. MAĎARSKÁ IRENTA A SLOVENSKÁ VEŘEJNOST.....	56
6. ROTHERMEROVA AKCE A ČESKOSLOVENSKÁ DIPLOMACIE	63
6.1 Londýnské vyslanectví, Edvard Beneš a T. G. Masaryk	63
6.2 Domácí kritika československé zahraniční politiky.....	69
7. ČESKÁ A SLOVENSKÁ SPOLEČNOST PROTI LORDU ROTHERMEROVI.....	79
7.1 Ohlas tisku a jeho argumenty.....	79
7.2 Protirothermerovské akce veřejnosti.....	98
7.3 Česko-slovenské sblížení versus vnitropolitická kritika	108
7.4 Postoj komunistů k Rothermerově kampani	116
ZÁVĚR	120
PRAMENY A LITERATURA	126
PŘÍLOHY	135

ÚVOD

Dne 21. června 1927 otiskl britský novinový magnát lord Rothermere ve svých „Daily Mail“ článek, v němž požadoval revizi trianonského míru z roku 1920. Domáhal se provedení určitých hraničních korektur ve prospěch Maďarska. To byl počátek tiskové kampaně, která k sobě po několik měsíců poutala pozornost nejen evropských novinářů, ale také politiků. Největší ohlas vzbudila v zemích, jichž se bezprostředně týkala, t.j. v Maďarsku, jemuž měla dopomoci k územním ziskům, a ve státech Malé dohody, na jejichž úkor měla být provedena.

Cílem práce je postihnout ohlas a reakce, které tato akce vyvolala mezi Čechy a Slováky. V této souvislosti si lze položit následující otázky: Do jaké míry zasáhla tisková kampaň britského lorda československou společnost a jak se s ní tuzemské prostředí vyrovnalo? Sjednotil ji útok zpochybňující stávající hranici ČSR, a nebo naopak vyvolal nějaké spory? Existovaly rozdíly v ohlasu mezi Čechy a Slováky a byly všechny složky obyvatel ve svých reakcích jednotné? Jak reagovala na Rothermerovu kampaň československá diplomacie a jaký význam jí přisuzovala? Lišil se její přístup k lordově akci od stanoviska širší veřejnosti? Důležitou úlohu v kampani představovala její reflexe domácím tiskem, proto budu věnovat pozornost i této problematice.

Časově je práce vymezena rokem 1927, s menšími přesahy do let dalších. Soustřeďuje se zejména na první, hlavní fázi kampaně, již ohraničuje období červen až pozdní podzim 1927. Ačkoliv lord Rothermere pokračoval v akci i poté, na jejím výsledku to nic nezměnilo.

Práci lze rozdělit na dvě části. První je analýzou samotné Rothermerovy akce a jejího ohlasu ve Velké Británii a Maďarsku. Bez toho by nebylo možné pochopit reakce Čechů a Slováků, jimiž se zabývá druhá část. Ostatním malodohodovým státům je pozornost věnována jen okrajově.

V první kapitole se budu zabývat vybranými problémy týkajícími se situace a mezinárodních vztahů po první světové válce, jež jsou důležité pro porozumění okolnostem, za nichž akce vznikla. Poté se zaměřím na osobu lorda Rothermera, jenž se stal ústřední postavou kampaně. Kdo byl tento lord Rothermere? Jaké měl v Británii postavení a vliv? Proč se rozhodl angažovat v akci ze revizi trianonského míru?

Dále rozeberu ohlas a reakce, jaké akce vyvolala v Maďarsku a Velké Británii. Rothermerovo vystoupení vzbudilo v Maďarsku silný ohlas, který celou kampaň rozvířil. Pokud jde o Velkou Británii, nejpodstatnější bylo, jaké stanovisko k Rothermerově aktivitě zaujme její vláda, tedy kabinet státu, v němž akce začala a zároveň kabinet jedné z evropských mocností.

Následně soustředím pozornost k Československému prostředí. Budu se zabývat postojem maďarské iredenty k Slovensku, především otázkou, jak velké naděje vkládala do Rothermerovy kampaně a jaké kroky v souvislosti s ní podnikla. Současně v hlavních rysech naznačím slovenský přístup k akci, zejména stanovisko Hlinkovy slovenské strany ľudové.

V další kapitole analyzuji postup a názory československé diplomacie v Británii, v jejímž čele stál tehdy vyslanec Jan Masaryk a také postoj československého ministra zahraničí Edvarda Beneše. Dotknu se i stanoviska

prezidenta Masaryka, které se týkalo spíše problematiky revize Trianonu jako takové.

Významnou součástí práce představuje mapování ohlasu akce u českého a slovenského tisku a veřejnosti. Zaměřím se na to, jak tisk o akci psal a čeho si všímal.

Problematika Rothermerovy akce nebyla dosud v české ani slovenské historické literatuře komplexně zpracována. To platí i u anglicko a německojazyčných prací. Téma se nejčastěji objevuje v rámci širších okruhů (malodohodová problematika, dějiny Maďarska apod.), což vede k jisté schematičnosti a často i povrchnosti jeho zpracování.

Rothermerově akci se věnuje starší článek Evy Rečkové „Anglický lord a maďarská královská koruna“,¹ ale i ten je poznamenán stručností a dobovou podmíněností, doprovázenou občas snad až příliš podezřívavým tónem vůči Velké Británii.

V současnosti vzniklo ještě několik zdařilejších slovenských příspěvků, které soustřeďují svou pozornost hlavně k odezvě akce na Slovensku. Jedním z nich je článek Milana Zemka „Reflektovanie medzinárodného postavenia Československa v slovenskej tlači za Rothermerovej revizionistickej akcie v roku 1927“,² v němž autor zpracoval ohlas slovenského tisku. V roce 2004 vyšla v Historickém časopise podrobnější studie Miroslava Michely „Reakcie

---

¹ REČKOVÁ, Eva, Anglický lord a maďarská královská koruna, Slovanský přehled 55, 1969, (dále jen REČKOVÁ, Eva, Anglický lord a maďarská královská koruna).

² ZEMKO, Milan, Reflektovanie medzinárodného postavenia Československa v slovenskej tlači za Rothermerovej revizionistickej akcie v roku 1927, in: VALENTA, Jaroslav, VORÁČEK, Emil, HARNA, Josef (ed.), Československo 1918-1938, Osudy demokracie ve střední Evropě 1, Praha 1999, s. 216-222, (dále jen ZEMKO, Milan, Reflektovanie mezinárodného postavenia Československa).

slovenských politických kruhů a tlače na Rothermerovskou akci (1927-1928)“,³ která je založena i na výzkumu slovenských archivních pramenů a představuje dosud nejpodrobnější zpracování dané problematiky v české a slovenské historiografii.

Pro studium vztahu maďarské iredenty ke Slovensku je dodnes nedocenitelnou prací studie Juraje Kramera „Iredenta a separatizmus v slovenskej politike“,⁴ přestože vyšla už v roce 1957. Ideový vliv doby se v knize sice odrazil, jedná se však o práci, jež je založena na studiu maďarských archivních pramenů a je ojedinělá svým tématem.

Bližší pohled na problematiku maďarských snah o revizi trianonského míru, včetně tzv. Rothermerovy akce, podává kniha maďarské historičky Anikó Kovács – Bertrand „Der ungarische Revisionismus nach dem Ersten Weltkrieg“,⁵ která je přínosná už tím, že se jedná o první podrobnější pokus o zmapování tohoto tématu.⁶ Studie je založena především na maďarských zdrojích a poskytuje cenný materiál pro srovnání s československou pramennou základnou – zejména politickými zprávami, které posílal do Prahy československý vyslanec v Maďarsku Václav Pallier.

Materiály z Harmsworthových archivů, tj. archivů Rothermerovy rodiny, zprostředkovávají čtenáři dvě knihy. Jde jednak o dílo Borise

---

³ MICHELA, Miroslav, Reakcie slovenských politických kruhů a tlače na Rothermerovu akci (1927 – 1928), in: Historický časopis 52, 2004, č. 3, s. 503 – 522, (dále jen MICHELA, Miroslav, Reakcie slovenských politických kruhů a tlače).

⁴ KRAMER, Juraj, Iredenta a separatizmus v slovenskej politike. Štúdia o ich vzťahu, Bratislava 1957, (dále jen KRAMER, Juraj, Iredenta a separatizmus).

⁵ KOVÁCS–BERTRAND, Anikó, Der ungarische Revisionismus nach dem Ersten Weltkrieg. Der publizistische Kampf gegen den Friedenvertrag von Trianon (1918-1931), München 1997, (dále jen KOVÁCS–BERTRAND, Anikó, Der ungarische Revisionismus).

⁶ Problematikou maďarského revizionismu se zabýval již dříve historik Jörg K. Hoensch. Jeho kniha „Der Ungarische Revisionismus und die Zerschlagung der Tschechoslowakei“ se však soustřeďuje zejména na dobu roku 1938 a problematiku tzv. Vídeňské arbitráže. HOENSCH,

Čelovského „Ta ženská von Hohenlohe“,⁷ která se ovšem zabývá především životem kněžny Stephanie von Hohenlohe. Jedna její životní etapa souvisela s lordem Rothermerem a jeho promaďarskou akcí a tuto problematiku studie zpracovává. Přestože bych byla opatrnější v některých jejích závěrech, opírá se monografie o množství zajímavých materiálů. Druhým příspěvkem je kniha Sally Taylor „The Great Outsiders, Northcliffe, Rothermere and the Daily Mail“,⁸ jež představuje Rothermerův nejpodrobnější životopis. Také ona rozebírá akci především v souvislosti mezi lordem a kněžnou Hohenlohe.

Z dalších prací, které se alespoň krátce dotýkají problematiky revizní akce, jsem použila studii Gábora Bátonyiho „Britain and Central Europe 1918-1933“,⁹ jež nejlépe osvětluje otázku postoje Velké Británie ke kampani. Protože je založena na studiu britských archivních materiálů, umožňuje alespoň zprostředkovaně nahlédnout do zákulisí londýnské oficiální politiky. Kniha Evy Irmanové „Maďarsko a versailleský mírový systém“¹⁰ je zajímavá spíše celkovým popisem situace a snah poválečného Maďarska.¹¹ Ve starší práci o československé zahraniční politice „ČSR a středoevropská politika velmocí

Jörg K., „Der Ungarische Revisionismus und die Zerschlagung der Tschechoslowakei“, Tübingen 1967.

⁷ ČELOVSKÝ, Boris, Ta ženská von Hohenlohe, Ostrava 1993, (dále jen ČELOVSKÝ, Boris, Ta ženská von Hohenlohe).

⁸ TAYLOR, Sally J., The Great Outsiders, Northcliffe, Rothermere and the Daily Mail, London, Phoenix 1998, (dále jen TAYLOR, Sally J., The Great Outsiders).

⁹ BÁTONYI, Gábor, Britain and Central Europe 1918-1933, Oxford 1999, (dále jen BÁTONYI, Gábor, Britain and Central Europe).

¹⁰ IRMANOVÁ, Eva, Maďarsko a versailleský mírový systém, Ústí nad Labem, 2002, (dále jen IRMANOVÁ, Eva, Maďarsko a versailleský mírový systém).

¹¹ Eva Irmanová o tom vydala i samostatný článek: IRMANOVÁ, Eva, Maďarská reflexe střední Evropy. Jednotný stát, federace nebo společenství států?, in: ŠESTÁK, Miroslav, VORÁČEK, Emil (ed.), Evropa mezi Německem a Ruskem. Sborník prací k sedmdesátinám Jaroslava Valenty, Praha 2000, s.131-151, (dále jen : IRMANOVÁ, Eva, Maďarská reflexe střední Evropy).

1918-1938¹² zmiňuje rothermerovskou problematiku Alena Gajanová. Jindřich Dejmek, jenž se zabývá ve svých četných příspěvcích československo-britskými vztahy, se dotkl lordovy kampaně zejména ve svém článku „Československo – britské politické vztahy v rámci locarnského bezpečnostního systému (1925-1936)¹³ a v nové knize „Nenaplněné naděje“.¹⁴ V souvislosti s malodohodovou tematikou pojednává o Rothermerově akci ve svých příspěvcích i maďarská historička Magda Adám¹⁵ a také Zdeněk Sládek¹⁶, jenž ovšem z její práce vychází. Ve starší studii zachytil Robert Machray.¹⁷ mimo jiné Benešovy projevy k akci. O lordově kampani se zmiňují i obecnější tituly o maďarské zahraniční politice, jako je například kniha Paula Lendvai „Tisíc let maďarského národa“,¹⁸ studie Gyuly Juhásze „Hungarian Foreign Policy 1919–1945“¹⁹ nebo článek Ignáce Romsicse „István Bethlens Außenpolitik in den Jahren 1921-1931“,²⁰ jenž se ve stručnosti zabývá Bethlenovým přístupem k Rothermerově promaďarskému vystoupení.

---

¹² GAJANOVÁ, Alena, ČSR a středoevropská politika velmocí 1918-1938, Praha, Academia 1967, (dále jen GAJANOVÁ, Alena, ČSR a středoevropská politika velmocí).

¹³ DEJMEK, Jindřich, Československo-britské politické vztahy v rámci locarnského bezpečnostního systému (1925-1936), in: Moderní dějiny 6, 1998, s. 7–97, (dále jen DEJMEK, Jindřich, Československo-britské politické vztahy).

¹⁴ DEJMEK, Jindřich, Nenaplněné naděje, Politické a diplomatické vztahy Československa a Velké Británie (1918-1938), Praha 2003, (dále jen DEJMEK, Jindřich, Nenaplněné naděje).

¹⁵ ÁDÁM, Magda, The Little Entete and Europe (1920-1929), Budapešť 1993, (dále jen ÁDÁM, Magda The Little Entete and Europe); táž, Richtung Selbstvernichtung. Die Kleine Entete 1920-1938, Wien 1998.

¹⁶ SLÁDEK, Zdeněk, Malá dohoda 1919-1938. Její hospodářské, politické a vojenské komponenty, Praha 2000, (dále jen SLÁDEK, Zdeněk, Malá dohoda).

¹⁷ MACHRAY, Robert, The Little Entete, New York 1970.

¹⁸ LENDVAI, Paul, Tisíc let maďarského národa. Tisíc let vítězství v porážkách, Praha 2002, (dále jen LENDVAI, Paul, Tisíc let maďarského národa).

¹⁹ JUHÁSZ, Gyula, Hungarian Foreign Policy 1919–1945, Budapest, Akadémiai Kiadó 1979, (dále jen JUHÁSZ, Gyula, Hungarian Foreign Policy).

²⁰ ROMSICS, Ignác, István Bethlens Außenpolitik in den Jahren 1921-1931, in: Südost-Forschungen 1990, s. 243-291, (dále jen ROMSICS, Ignác, István Bethlens Außenpolitik).

Při zpracování daného tématu jsem vycházela ze studia a analýzy řady pramenů. Cenné informace k postoji československé diplomacie poskytuje v první řadě Archiv Ministerstva zahraničních věcí (AMZV). Zde jsem prostudovala zejména politické zprávy z Londýna a Budapešti, v nichž jednotliví vyslanci informovali o dění v těchto zemích. Zprávy sice poskytují jen jednostranný pohled na události, zároveň ale vypovídají o názorech jednotlivých vyslanectví, čehož jsem využila při rozboru postoje Jana Masaryka a londýnského vyslanectví k Rothermerově kampani. Vhodné doplnění představují i materiály uložené v Archivu Ústavu Tomáše Garrigua Masaryka (AÚTGM). Fond TGM obsahuje přímo složku věnovanou Rothermerově akci a společně s fondem Jana Garrigua Masaryka obsahují mimo jiné korespondenci Jana Masaryka svému otci, jež se týká tohoto tématu. Fond Edvarda Beneše je v současné době z převážné části ve zpracování, a proto jsem do něj bohužel nemohla nahlédnout.

K tématu Rothermerovy akce lze využít i materiály uložené v Národním archivu (NA). Konkrétně se jedná o materiály Prezidia ministerstva vnitra – tj. zprávy slovenského oddělení ministerstva vnitra, policejních ředitelů apod., které informují především o situaci a náladách na Slovensku a o stanoviscích úředních míst.

Dalším důležitým zdrojem informací je dobový tisk. Vycházím z toho, že většinu prvorepublikových novin představoval tisk stranický, který, byť v modifikované či radikálnější podobě, vyjadřoval do značné míry stanoviska příslušných politických stran, k nimž se také otevřeně hlásil.

Vzhledem k velkému počtu periodik jsem musela sáhnout k jistému výběru. Při volbě deníků jsem brala v úvahu několik kritérií. Omezila jsem se jednak na ústřední deníky politických stran.²¹ Šlo mi o to postihnout reakce novin nejvýznamnějších stran a dalších tradičních politických subjektů. Abych zaznamenala co nejširší spektrum reakcí, věnovala jsem pozornost i listům stran, jež nepatřily mezi největší, nicméně jejich politická orientace slibovala poskytnout zajímavé názory. Proto jsem do výběru zahrнула například noviny autonomistické Slovenské národní strany či Stříbrného Strany slovanských národních socialistů. Z deníků tehdejších vládních stran jsem použila: „Venkov“ – ústřední list Republikánské strany venkovského a maloroľnického lidu (agrárníků), „Lidové listy“ – noviny Československé strany lidové, „Slovák“ – list Hlinkovy slovenské ľudové strany, z ostatního tisku: sociálně demokratické „Právo lidu“, národně socialistické „České slovo“, „Národní listy“ – ústřední deník Národních demokratů, „Národné noviny“ - list Slovenské národne strany, „Večerní list“ Slovanských národních socialistů a komunistické „Rudé právo“. Do práce jsem zařadila i několik nezávislých deníků. Prohradní orientaci zastupují „Lidové noviny“ a „Národní osvobození“. „Národní politika“, jež vycházela ve vysokém nákladu, byla svou orientací blízká národní demokracii.²²

---

²¹ Podrobněji o československém prvorepublikovém tisku, jednotlivých denících, jejich nákladech, cenzurní praxi apod. viz BĚRÁNKOVÁ, Milena, KŘIVÁNKOVÁ, Alena, RUTTKAY, Fraňo, Československé dějiny žurnalistiky, III., Český a slovenský tisk v letech 1918-1944, Praha 1987; s omezením na české země též KÁRNÍK, Zdeněk, České země v éře První republiky (1918-1938), díl první. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929), Praha 2000, s. 326-342, (dále jen KÁRNÍK, Zdeněk, České země v éře První republiky).

²² Do práce jsem nezařadila slovenské deníky československých stran. Jejich absenci mi do značné míry nahradily jejich české protějšky a článek Milana Zemka, který se zabývá ohlasem slovenského tisku na Rothermerovu akci. ZEMKO, Milan, Reflektovanie mezinárodného postavenia Československa.

Obecněji lze k tématu Rothermerovy akce využít lordovu knihu „My Campaign for Hungary“.²³ Jde o paměti, a tudíž o lordův výklad jeho promad'arské anabáze. Jsou zde ale v plném rozsahu otištěny například oba stěžejní články, jež lord Rothermere v kampani vydal.

Užitečným pramenem je i kniha „Slovensko proti revizii Trianonskej smluvy“,²⁴ kterou vydala Slovenská odbočka Československé národní rady v roce 1929. Práce reflektuje Rothermerovu akci a její ohlas na Slovensku. Z velké části k tomu využívá autentických textů různých projevů, dopisů, článků apod. V některých případech je obsah zpráv úplnější než v českých a slovenských novinách. To platí například o textu Rothermerova prvního článku z 21. června 1927, v němž podpořil revizi Trianonu. Kniha poskytuje řadu zajímavých dokumentů, i když výběr není stoprocentně reprezentativní, a chybí zde například text druhého lordova významného prorevizního článku.

Ve stručnější podobě popisuje reakce na Rothermerovu kampaň příspěvek „História protirothermerovej akcii“,²⁵ vydaný v roce 1929 ve Zlaté knize Slovenska. Jeho součástí tvoří výňatky z projevů různých politiků, přehled o demonstracích a přístupu maďarského menšinového tisku. Přes nepochybnou informační hodnotu knihy je z její povahy zřejmé, že jiné než

---

²³ ROTHERMERE, H.S. Harmsworth Viscount, My Campaign for Hungary, London 1939, (dále jen My Campaign for Hungary). B. Čelovský uvádí, že skutečným autorem knihy byl Rothermerův důvěrník a dopisovatel “Daily Mail” Ward Price. Tento fakt však z hlediska výpovědní hodnoty knihy není důležitý, neboť lord byl pod knihou podepsán a s jejím obsahem nepochybně souhlasil. Tamtéž, s. 30.

²⁴ Slovensko proti revzii Trianonskej smluvy, Slovenská odbočka národnej rady ČSR v Bratislave, Bratislava 1929, (dále jen Slovensko proti revzii).

²⁵ História protirothermerovej akcii. Ako reagovala slovenská a maďarská tlač na Rothermereovu akciu, in: Zlatá kniha Slovenska, s.411 – 415, (dále jen História protirothermerovej akcii).

pročeskoslovenské vyznění příspěvku nebylo, stejně jako u předchozího titulu, žádoucí.

Plné znění Benešových parlamentních exposé o mezinárodní situaci a československé zahraniční politice poskytuje časopis „Zahraniční politika“, který je přínosný také svou rubrikou „kronika“, v níž chronologicky mapuje nejdůležitější události každého roku.

1. SITUACE V EVROPĚ PO PRVNÍ SVĚTOVÉ VÁLCE

Výsledky první světové války podstatně změnilly mapu střední Evropy. Na místě rakousko – uherské monarchie vznikly nástupnické státy, v nichž žily početné národnostní minority. Svobodný rozvoj v rámci nových státních útvarů jim měly zajišťovat smlouvy na ochranu menšin, podepsané zároveň se smlouvami mírovými.²⁶ Ani ty však nedokázaly zabránit řadě problémů. Nešlo jen o nedostatečnou ochranu, již vládní politici minoritám v praxi poskytl, ale i o nechuť některých menšin či jejich částí smířit se se svým novým postavením, a to tím spíše že se do podřízené role dostaly národnosti, jež za Rakouska - Uherska patřily k „vládnoucím.“

1.1 Trianonská mírová smlouva a její přijetí v Maďarsku

Dne 4. června 1920 podepsalo Maďarsko mírovou smlouvu v Trianonu. Na jejím základě muselo odstoupit zhruba sedmdesát procent svého území, a to zejména ve prospěch Československa, Rumunska a Království SHS.²⁷ Přestože se jednalo především o oblasti, které byly etnicky většinou nemadarské, tři

---

²⁶ Srov. DEJMEK, Jindřich, Velká Británie v zahraniční politice Československa 1918-1938, in: VALENTA, Jaroslav, VORÁČEK Emil, HARNA, Josef, Československo 1918-1938, Osudy demokracie ve střední Evropě, s. 528, (dále jen DEJMEK, Jindřich, Velká Británie v zahraniční politice Československa). Smlouva o ochraně menšin se netýkala velmocí ani Německa.

²⁷ Království Srbů, Chorvatů a Slovinců, od roku 1929 Jugoslávie. Největší část Maďarskem odstoupeného území připadla Rumunsku, a to 103 093 km². Československo získalo 61 633 km² a Království SHS 20 551 km². Vzhledem k tomu, že nový maďarský stát měl rozlohu cca 93 tisíc km², území, jehož se musel vzdát ve prospěch Rumunska, bylo větší než to, které mu zůstalo. Údaje podle IRMANOVÁ, Eva, Maďarsko a versailleský mírový systém, s. 194.

miliony Maďarů se ocitly mimo hranice nového státu za situace, kdy v Maďarsku samotném nedosahoval počet obyvatel ani osmi milionů. Ačkoli i zde zůstaly menšiny jiných etnik, především německého, představovalo Maďarsko ve srovnání s Československem území národnostně podstatně homogennější.²⁸

Trianonská smlouva výrazně oslabila maďarskou vojenskou moc. Zrušila všeobecnou brannou povinnost a počet vojáků redukovala na 35 tisíc. Armáda nesměla mít letectvo ani námořnictvo, zakázány byly též polovojenské organizace a dovoz zbraní, přičemž se omezení dotkla i zbrojní výroby. Vojsko podléhalo kontrole mezispojenecké dozorcí komise, jež trvala do počátku roku 1927, kdy byla zrušena.

Maďarsko pocíťovalo smlouvu jako křivdu. Nesouhlas s ní a její odmítání bylo „*vyjádřením celonárodního pocitu*“.²⁹ Historik László Kontler uvedl: „*Ode dne, kdy byla podepsána, se na budapeštských ulicích shromažďovaly tisíce demonstrantů protestujících proti této smlouvě, jež se stala noční můrou maďarské kolektivní paměti.*“³⁰ V den jejího podepsání zůstaly na výraz smutku zavřené zábavní podniky, divadla a obchody. Konaly se bohoslužby a v okamžiku podpisu se na deset minut zastavila doprava. K protestům se přidalo i Národní shromáždění, jež se sešlo k pětiminutové

---

²⁸ Maďarsko mělo nižší poměr menšinového obyvatelstva i ve srovnání s Královstvím SHS a Rumunskem. Podle sčítání lidu z roku 1920 se k maďarskému jazyku jako své mateřštině přihlásilo 89,6 procent obyvatel. Slovenskou minoritu představovalo 141 882 lidí, tedy 1,8 procenta. Podle SCHEUERMANN, Martin, *Minderheitenschutz contra Konfliktverhütung? Die Minderheitspolitik des Völkerbundes in den zwanziger Jahren*, Marburg 2000, s. 211, (dále jen SCHEUERMANN, Martin, *Minderheitenschutz contra Konfliktverhütung?*). Údaje jsou podle Scheuermanna zkresleny skutečností, že Židé a Romové byli většinou přičítáni k maďarské národnosti. Také řada příslušníků dalších minorit se pokládala předně za příslušníky majoritního etnika, což bylo důsledkem předchozí maďarizační politiky.

²⁹ IRMANOVÁ, Eva, *Maďarsko a versailleský mírový systém*, s. 197.

smuteční schůzce.³¹ Požadavek revize Trianonu se stal leitmotivem meziválečného Maďarska.

Poválečný stát se musel vyrovnávat v důsledku trianonské smlouvy s různými problémy. Spolu s odstoupením značné části území přišel o velké množství surovinových zdrojů. Negativně působil i rozpad rakousko-uherského trhu a ekonomický nacionalismus nástupnických států. Země se potýkala s nadměrným zastoupením inteligence, jejíž vrstva se rozrostla následkem imigrace Maďarů z oblastí, které byly Trianonem odtrženy.³² Vládní režim vynucenou mírovou smlouvou operoval jako výmluvou pro všechny nesnáze, s nimiž se Maďarsko muselo vyrovnávat, a její revizi vydával za všelék.

Vláda využívala k volání po změně Trianonu i maďarských menšin v sousedních státech s jejichž vedoucími představiteli spolupracovala.³³

1.2 Malá dohoda a Maďarsko

Vztahy Československa a Maďarska byly velmi problematické. Trvale přítomná touha po revizi trianonského statu quo nevytvářela vhodné podmínky pro spolupráci obou států. Navzdory pokusům o vzájemná jednání bylo nakonec uzavřeno jen několik úmluv „právně-ekonomického a sociálního

---

³⁰ KONTLER, László, Dějiny Maďarska, Praha 2001, s. 318, (dále jen KONTLER, László, Dějiny Maďarska).

³¹ Srov. ROMPORTLOVÁ, Marta, ČSR a Maďarsko 1918-1938. Bezprostřední vývojová báze a průběh obchodně politických vztahů, Brno 1986, s. 47, (dále jen ROMPORTLOVÁ, Marta, ČSR a Maďarsko); HRONSKÝ, Marián, Boj o Slovensko a Trianon, 1918-1920, Bratislava 1998, s. 274.

³² Srov. IRMANOVÁ, Eva, Maďarsko a versailleský mírový systém, s. 198.

³³ Srov. MORVAY, Péter, Menšiny v Maďarsku a maďarská menšinová politika, in: GABAL, Ivan a kol., Etnické menšiny ve střední Evropě. Konflikt nebo integrace, Praha 1999 s. 189, (dále jen MORVAY, Péter, Menšiny v Maďarsku).

charakteru“.³⁴ Teprve 31. května 1927, v předvečer Rothermerovy akce se podařilo sjednat řádnou obchodní smlouvu.³⁵

S obranou zájmů vůči Maďarsku souvisel i vznik Malé dohody, jejímiž členy se staly Československo, Rumunsko a Království SHS. Maďarský stát zůstával jejich jediným společným nepřítelem.³⁶ Jeho postoj k jednotlivým malodohodovým státům se však lišil. Nejchladnější byl k Československu, jež zároveň představovalo hlavní pilíř Malé dohody a Bethlen si od zlepšení vztahů s Rumunskem a Královstvím SHS sliboval uvolnění malodohodového svazku.

Postoj Maďarska k Rumunsku komplikoval však až do konce dvacátých let spor ve věci optantů, maďarských šlechticů a statkářů, kteří si v roce 1919 ponechali maďarské občanství, tj. optovali, i když se jejich statky nalézaly na území patřícím nyní Československu, Království SHS či Rumunsku. V těchto zemích došlo k provedení pozemkové reformy, jež se dotkla i vlastnictví optantů. To přineslo řadu žalob, jimiž se šlechtici a statkáři domáhali náležité finanční kompenzace za jejich statky, o něž je reforma připravila.³⁷ Spor mezi Maďarskem a Rumunskem byl na základě maďarské žádosti předán začátkem

---

³⁴ DEJMEK, Jindřich, Československo, jeho sousedé a velmoci ve XX. století (1918-1992). Vybrané kapitoly z dějin československé zahraniční politiky, Praha 2002, s. 201, (dále jen DEJMEK, Jindřich Československo a jeho sousedé).

³⁵ Smlouva trvala jen do roku 1930. Srov. např. ROMPORTLOVÁ, Marta, ČSR a Maďarsko, s. 83-84.

³⁶ Problematičnost toho faktu se projevila zvláště ve třicátých letech, kdy pro Československo představovalo větší hrozbou fašistické Německo.

³⁷ Srov. SOJÁK, Vladimír, Československá zahraniční politika v období dočasné stabilisace kapitalismu (1924-1929), in: SOJÁK, Vladimír (ed.), O československé zahraniční politice, Státní nakladatelství politické literatury 1956, s. 151, (dále jen SOJÁK, Vladimír, Československá zahraniční politika).

roku 1927 Společnosti národů, ale konečné dohody se podařilo dosáhnout teprve v lednu 1930.³⁸

Maďarsko se v letech 1926-1927 pokusilo o zlepšení vztahů s Královstvím SHS, což doprovázela jeho snaha o uzavření smlouvy o neútočení. Politici v Budapešti však dali nakonec přednost smlouvě o přátelství s Itálií, jež jim v říjnu 1926 naznačila, že jejich sblížení s Královstvím SHS není nakloněna.³⁹ Řím usiloval o uzavření dohody s Maďarskem, které se mělo stát nástrojem prosazování jeho mocenských zájmů ve středoevropské oblasti. Smlouva byla podepsána 5. dubna 1927 a jednalo se o první pakt tohoto typu, který Maďarsko uzavřelo od konce války. Spojenectví s Itálií mu pomohlo vymanit se z diplomatické izolace. Dne 27. května 1927, necelé dva měsíce po té a zároveň dva měsíce po zrušení mezinárodní spojenecké vojenské kontroly Maďarska, k němuž došlo 1. dubna 1927, pronesl maďarský premiér Bethlen projev v Zalaegerszegu. Prohlásil, že po hospodářském ozdravění země nastal čas, aby stát obrátil svou pozornost k otázce zahraniční politiky.⁴⁰ Jeho slova naznačovala, že maďarská zahraniční a revizní politika se nadále povede v aktivnějším stylu.

---

³⁸ Optanti se dočkali příslibu peněžního odškodnění, jež však mělo financovat Maďarsko. Tomu byly uloženy dodatečné platby (jakožto závazek vyplývající z mírové smlouvy) ve výši 13,5 milionu zlatých korun splatných mezi roky 1943-1966. Většina těchto peněz měla jít do zvláštního fondu určeného právě na vyplacení náhrady optantům. To prakticky znamenalo odškodňovat je na účet maďarských daňových poplatníků. Po vypuknutí hospodářské krize bylo vyhlášeno tzv. Hooverovo moratorium na mezinárodní platby, a zmíněná suma nakonec zaplacená nebyla. O značný majetek přišla v Rumunsku i Bethlenova rodina. Srov. KOVÁCS-BERTRAND, Anikó, *Der ungarische Revisionismus*, s. 201, též IRMANOVÁ, Eva, *Maďarsko a versailleský mírový systém*, s. 237; REINERT-TÁRNOKY, Ilona, *Ungarn nach dem Ersten Weltkrieg und das Jahrzehnt „Konsolidierung“ 1921-1931*, in: LEMBERG, Hans (ed.), *Osteuropa in Geschichte und Gegenwart: Festschrift für Günther Stöck zum 60. Geburtstag*, Köln, Wien 1977, s. 249, (dále jen REINERT-TÁRNOKY, Ilona, *Ungarn nach dem Ersten Weltkrieg*).

³⁹ O vývoji názoru Itálie na maďarsko – jugoslávské sblížení srov. např. JUHÁSZ, Gyula, *Hungarian Foreign Policy*, s. 81-82, IRMANOVÁ, Eva, *Maďarsko a versailleský mírový systém*, s. 238-239.

1.3 Velká Británie a Evropa

Ve dvacátých letech 20. století nepatřila kontinentální Evropa mezi oblasti, jimž Velká Británie hodlala věnovat svůj hlavní zájem. Ten se týkal v první řadě jejího „impéria.“ Na kontinentu potřebovala především klid, stabilitu a tradiční rovnováhu sil. Důsledky jejího přístupu se odrážely i v otázce bezpečnostních záruk, ke kterým se byla ochotna v tomto regionu zavázat. Labouristická vláda Ramsayho MacDonalda souhlasila ještě v roce 1924 s jednáním o Protokolu o pokojném vyřizování mezinárodních sporů, známém jako tzv. Ženevský protokol.⁴¹ Konzervativci v čele s ministerským předsedou Stanley Baldwinem, kteří určovali britskou politiku od podzimu 1924 až do roku 1929, demonstrovali však podpisem tzv. Locarnské smlouvy, tj. garancí západní hranice Německa, kde končí oblast, za níž jsou ochotni převzít odpovědnost.⁴² „*Žádná britská vláda nebude, ba ani nemůže riskovat život jediného britského granátníka za polský koridor.*“⁴³

Velká Británie, jejíž zájem o kontinent se týkal v první řadě obchodu, si z těchto, ale i z politických důvodů přála, aby se v prostoru bývalého Rakouska – Uherska vytvořil stabilní hospodářský trh, který by alespoň částečně nahradil rozpadlé mocnářství. Úsilí Londýna proto směřovalo k navázání hospodářské

---

⁴⁰ Srov. KOVÁCS-BERTRAND, Anikó, *Der ungarische Revisionismus*, s. 199.

⁴¹ Protokol, na jehož tvorbě se významně podílel i Edvard Beneš. Jeho smyslem bylo řešení sporů prostřednictvím mezinárodní arbitráže. Stát, který by se odmítl rozhodnutí podřídít, mohl být označen za agresora, proti němuž měly být použity sankce. Protokol zakazoval válku s výjimkou obrany země.

⁴² Jindřich Dejmek uvádí, že Baldwinova vláda nebyla jednotná a někteří konzervativci se nechtěli zavázat ani k této garanci, DEJMEK, Jindřich, *Československo, jeho sousedé*, s. 235.

spolupráce mezi jednotlivými nástupnickými státy.⁴⁴ Británie se přitom orientovala především na Rakousko a Maďarsko. Tyto trendy vyjadřoval i článek londýnských „The Times“ napsaný v době Rothermerovy akce: *„Světové veřejné mínění před válkou málo přemýšlelo o hospodářském významu Vídně a aby tento význam válku přežil. Je nesmírný. Jak se zdá, nástupné státy nechápou tohoto nepopiratelného faktu a výhod, které by z něho mohla čerpat jejich moudrá politika, aniž tím byla dotčena jejich nezávislost nebo jejich státní svrchovanost. Postavením tarifních zdí nástupné státy učinily ještě něco horšího, než že plýtvaly energií. Všechny nové státy potřebují rozkvětu, ale nemohou vzkvétat, jestliže se samy odlučují od svých starých tržišť, tedy i od velkého tržiště na Dunaji.“*⁴⁵ Hospodářská rekonstrukce Rakouska a Maďarska měla zároveň bránit nebezpečí bolševismu.⁴⁶

Horthyho režim s Bethlenem v čele vlády byl pro britskou zahraniční politiku přijatelným, navzdory nedostatkům v jeho demokratičnosti.⁴⁷ V Bethlenovi viděla garanci stability a záruku proti nebezpečí zprava, reprezentovaném Gyulou Gömbösem.⁴⁸ V britských kruzích existovaly i jisté

---

⁴³ NÁLEVKA, Vladimír, Světová politika ve 20. století, I., Praha 2000, s. 60, (dále jen NÁLEVKA, Vladimír, Světová politika ve 20. století).

⁴⁴ Velká Británie po válce zpočátku uvažovala o celní či hospodářské unii států v Podunají v čele s Rakouskem. Její představa však narazila na nacionalismus nových zemí. Londýn usiloval i o to, aby Československo finančně a hospodářsky podporovalo sanaci Rakouska, srov. DEJMEK, Jindřich, Velká Británie v zahraniční politice Československa, s. 526, též OLBRICH, Herbert, „Our role should be that of a disinterested amicus curiae“: Great Britain and Eastern Europe in the 1920s., in: JANSEN, Hans-Heinrich, LEHMKUHL, Ursula (ed.), Großbritannien, das Empire und die Welt: britische Aussenpolitik zwischen „Größe“ und „Selbstbehauptung“, 1850-1990, Bochum 1995, s.116.

⁴⁵ Lidové noviny, 28. července 1927, ráno, s. 1, „Vážný hlas z Anglie proti zneklidňování střední Evropy.“

⁴⁶ BÁTONYI, Gábor, Britain and Central Europe, s. 128-129.

⁴⁷ O poměrech a státním zřízení v Maďarsku srov. KONTLER László, Dějiny Maďarska, s. 320; PRAŽÁK, Richard a kol., Dějiny Maďarska, Brno 1993, s. 240-246, (dále jen PRAŽÁK, Richard a kol., Dějiny Maďarska), srov. též kapitola č. 7.1.

⁴⁸ Tamtéž, s. 136-137, Gömbös Gyula (1886-1936) se nakonec stal předsedou vlády v letech 1932-1936. Podepsal tzv. Římské protokoly s Itálií a Rakouskem o hospodářské a politické

promaďarské sympatie, což nahrálo skutečnosti, že právě k této zemi upínali Maďaři své naděje na změnu hranic a soustředili sem svou revizionistickou propagační činnost.

Porovnání britského vztahu k Československu a Maďarsku vyznívalo v maďarský prospěch. Projevilo se to i tím, že ve věci Maďarska se stanovisko Malé dohody často rozcházelo s postojem Londýna, jenž volil umírněnější přístup k této zemi. Lze to pozorovat například v otázce poskytnutí mezinárodní půjčky Maďarsku v roce 1923, kdy Británie navíc podmiňovala druhou tranší již poskytnuté půjčky Československu souhlasem Prahy s britským stanoviskem.⁴⁹ Londýn podržel Bethlena v kauze tzv. penězokazecké aféry⁵⁰ a měl velkou zásluhu na zrušení mezinárodní vojenské kontroly v Maďarsku na jaře 1927. Přes britskou pomoc Maďarsku, která se projevovala zvláště v hospodářské oblasti, došlo však na konci dvacátých let ve vztahu Británie k Maďarsku přece jen k jistému ochlazení.⁵¹

Poměr Velké Británie k Československu i k otázkám zahraniční politiky obecně v době po vypuknutí Rothermerovy kampaně výstižně charakterizoval

---

spolupráci. Spíše než orientaci na Řím ale preferoval spolupráci s Německem, což se projevilo sblížením obou zemí.

⁴⁹ Malá dohoda, na rozdíl od Velké Británie, podmiňovala poskytnutí půjčky určitými zárukami, které mělo Maďarsko poskytnout sousedním státům. Týkaly se revizionistické propagandy, tajného zbrojení atp. Malá dohoda dále chtěla, aby z části půjčky byly placeny maďarské reparační. O kauze více DEJMEK, Jindřich, *Velká Británie v zahraniční politice Československa*, s.530; Týž, *Nenaplněné naděje*, s. 80-82; ROMPORTLOVÁ, Marta, *ČSR a Maďarsko*, s. 65-66; BÁTONYI, Gábor, *Britain and Central Europe*, s. 194-195.

⁵⁰ V prosinci roku 1925 byl zatčen maďarský diplomatický kurýr, když se snažil v Haagu směnit padělanou frankovou bankovku. Do penězokazecké akce byly nepřímo zapojeny i maďarské vládní kruhy. srov. KONTLER, László, *Dějiny Maďarska*, s. 326-327; REINERT-TÁRNOKY, Ilona, *Ungarn nach dem Ersten Weltkrieg*, s. 246. Maďaři padělali také československé koruny. Masaryk psal Benešovi, že v souvislosti s československým požadavkem na vyšetření aféry, mu Foreign Office dalo najevo: „Bethlen znamená [pro Velkou Británii-pozn. M. S.]... vládu za nynějších poměrů přijatelnou.“ a dodával „Padne-li Bethlen, nevím, co se může stát...“ DEJMEK, Jindřich, *Velká Británie v zahraniční politice Československa*, s. 532.

⁵¹ Srov. BÁTONYI, Gábor, *Britain and Central Europe*, s. 148; KOVÁCS-BERTRAND, Anikó, *Der ungarische Revisionismus*, s. 200.

československý vyslanec v Londýně Jan Masaryk⁵²: „...nynější vláda a parlament mají tolik práce s vlastními záležitostmi, že zájem o otázky cizích států, obzvláště států jako náš, na němž Anglie de facto nemá direktního zájmu, je velmi nepatrný... Tenor zdejší oficiální politiky vůči nám bych charakterisoval asi takto: vše je v naprostém pořádku, jen nám prosím vás dejte pokoj. A i kdyby vnitřní situace anglická nebyla bývala tak obtížná, zůstane nezměnitelným faktem, že Hong-Kong a Singapur jsou Londýnu daleko bližší než Praha...“⁵³

---

⁵² Masaryk Jan, (1886-1948), český diplomat a politik. Od roku 1919 působil v diplomatických službách ČSR. V letech 1925-1938 byl vyslancem ve Velké Británii. Za druhé světové války patřil k čelným představitelům odboje. a zastával post ministra zahraničí a obrany v exilové vládě. Určitou dobu byl i jejím místopředsedou. Ministrem zahraničních věcí zůstal i po válce. Zemřel za nevyjasněných okolností v březnu 1948, krátce poté, co přijal místo ministra v Gottwaldově vládě.

⁵³ Archiv Ministerstva zahraničních věcí (dále jen AMZV), politická zpráva (dále jen PZ) Londýn 1927, mimořádná politická zpráva č. 20 z 21. července.

2. LORD ROTHERMERE A JEHO PROMAĎARSKÁ KAMPAŇ

2.1 Lord Rothermere

Lord Rothermere, Harold Sidney Harmsworth, se narodil roku 1868 v Hampsteadu poblíž Londýna. V roce 1910 se stal baronetem, tedy členem nižší šlechty, 1914 byl povýšen na barona a 1919 na vikomta Rothermera.

Tento druhorozený syn advokáta pracoval nejprve jako úředník na daňovém úřadu. V roce 1888 se připojil ke svému bratru Alfredovi,⁵⁴ který založil tiskový podnik, vydávající například časopisy „Answers“, „Comic Cut“ či „Sunday Companion“, jenž se stal základem společnosti Almagamated Press. Harmsworth se v novinovém průmyslu od počátku projevoval zejména jako schopný finanční manažer. V roce 1894 koupili bratři večerník „Evening News“, z něhož vybuodovali výnosné noviny. Jejich nejvýznamnějším počinem se stalo vydávání deníku „Daily Mail“,⁵⁵ prvních britských masových novin a nejúspěšnějšího listu tzv. Nového žurnalismu, zahájené⁵⁶ v roce 1896.

---

⁵⁴ Harmsworth Alfred Charles William, první vikomt Northcliffe (1865-1922), novinář a tiskový magnát. V roce 1904 byl jmenován baronetem, 1906 baronem a 1917 vikomtem. Za první světové války vedl na stránkách svých novin propagandu proti Německu.

⁵⁵ V roce 1910 Rothermere svůj podíl v Daily Mail prodal. V letech 1922-1932 získal nad novinami znovu kontrolu, již následně přenechal svému synovi Esmondovi.

⁵⁶ The New Journalism – označení pro změny v grafické i obsahové podobě novin, ke kterým došlo v anglickém tisku po roce 1880. Ty činily noviny více atraktivními pro čtenáře. Pozornost se obracela od politiky k tématům, jako byl sport, různá senzační odhalení, společnost, ale například i křížovky atp. Měnil se také způsob psaní. Obsáhlé komentáře začaly nahrazovat zprávy, zrodilo se dnešní interview a další útvary. Autoři článků používali živý, jednoduchý, přímý styl psaní. Snaha po zatraktivnění novin se dotkla i jejich grafické úpravy. K tomu byly využívány nadpisy, ilustrace a fotografie. Změny postihly také tiskařský papír, formát novin a písmo. Tisk se stával ve větší míře komerční záležitostí. srov. ESSER, Frank: Die Kräfte hinter den Schlagzeilen: Englischer und deutscher Journalismus im Vergleich,

Lord Rothermere vlastnil během svého života řadu různých novin.⁵⁷ Svým podnikáním získal značné bohatství, jež mu umožnilo zařadit se mezi nejmajetnější muže tehdejší Anglie. Jeho příjmy nepocházely jen z vydávání periodik. V roce 1925 založil „Anglo–Canadian Pulp and Paper Mills“, továrnu na výrobu novinového papíru v Quebecu a prostřednictvím Associated Newspapers mu plynul zisk i z těžby zlata v Severní Americe.⁵⁸

Byl typický svou štedrostí. Poskytoval velkorysé finanční prostředky na různé účely. Financoval například profesury na univerzitách v Oxfordu a Cambridgi, daroval park městu Londýnu a kupoval obrazy městským galeriím. Podporoval také známý Ďagilevův baletní soubor, přičemž se pohledný lord zamiloval do několika baletek.

Za první světové války ho v roce 1917 jmenoval tehdejší premiér Lloyd George ministrem vzduchoplavby s pověřením sloučit letecké složky armády a námořnictva v samostatné letectvo. Navzdory tlaku opozice úkol úspěšně

Freiburg, Mnichov 1998, zejména s. 63-64, (dále jen ESSER, Frank Die Kräfte hinter den Schlagzeilen) Jak uvedl J.O. Baylen, některé z těchto proměn se započaly už před rokem 1880. BAYLEN, J.O., The British press 1861–1918, in: GRIFFITH, Denis (ed.), The Encyclopedia of the British Press 1422 – 1992, London 1992, s. 38. „Daily Mail“ svým obsahem plně odpovídaly moderním trendům, svým vzhledem ale působily konzervativně. Alfred Harmsworth (pozdější lord Northcliffe) totiž nechtěl, aby vypadaly na první pohled lacině, přestože jednou z jejich devíz byla nízká cena. Viz ENGEL, Matthew, Tickle the Public. One Hundert Years of the English Press, London 1996, s. 59-60, (dále jen ENGEL, Matthew, Tickle the Public).

⁵⁷ Pomohl například k úspěchu „Daily Mirror“, jež později vlastnil, a začal vydávat „Sunday Pictorial“ – první nedělní obrázkové noviny v Londýně. Po smrti svého bratra Alfreda, lorda Northcliffa, v roce 1922 převzal jeho tiskové podniky. Rothermere tak získal kontrolu nad Associated Newspapers, jimž patřily „Daily Mail“, „Evening News“ a „Sunday Dispatch“. Alfredův podíl v „The Times“ a Amalgamated Press prodal. Pokusil se také o zavedení řetězce provinčních novin Northcliffe Newspapers nazvaných „Evening Worlds“. Kvůli střetům s konkurencí však nakonec na jejich vydávání v některých městech rezignoval. Byť tento podnik nebyl z krátkodobého hlediska příliš úspěšný, profitovali z něj jeho potomci zvláště v 70. letech 20. století. Tehdy byly příjmy z regionálních deníků vysoké na rozdíl od novin z londýnské Fleet Street (tj. ulice, kde dodnes sídlí v Londýně podniky vydávající tisk), srov. ENGEL, Matthew, Tickle the Public, s. 113-114.

⁵⁸ Součástí Associated Newspapers byla Anglo–Foundland Development Company, které patřilo padesát procent výtěžku ze zlatého dolu v New Foundlandu. K zhodnocení původně nevýnosného podniku došlo po roce 1926, kdy byla objevena technologie, která dokázala

splnil. Na jaře 1918 lord Rothermere na svou funkci rezignoval. Jedním z hlavních důvodů byl jeho špatný zdravotní a psychický stav způsobený smrtí dvou z jeho tří synů ve válce. Tento otřes v něm zřejmě povzbudil pesimismus, s nímž ve dvacátých a třicátých letech pohlížel na mezinárodní a hospodářskou situaci.

Kampaň za revizi trianonského míru ve prospěch Maďarska nebyla jedinou záležitostí, v níž se Rothermere angažoval. V roce 1919 založil Anti-Waste League, sdružení usilující o snížení vládních výdajů a stal se jeho předsedou. Na počátku třicátých let vedl spolu s dalším tiskovým magnátem lordem Beaverbrookem⁵⁹ akci za volný obchod uvnitř britského impéria.⁶⁰

Lord Rothermere, jenž se jako řada jeho britských současníků obával bolševického nebezpečí, patřil k obdivovatelům Mussoliniho. Zůstával v písemném kontaktu se samotným Hitlerem, s nímž se také několikrát osobně setkal. O svých německých stycích informoval i britské vládní kruhy. Předvídal, že dojde k válce, a proto opakovaně vyzýval k nutnosti postavit silně

---

oddělit zlato od příměsí levněji než technologie starší. Srov. TAYLOR, Sally J., *The Great Outsiders*, s. 266-268.

⁵⁹ William Maxwell Aitken, první baron Beaverbrook (1879-1964), finančník a tiskový magnát. Narodil se v Kanadě, v roce 1911 byl povýšen do rytířského stavu a 1916 získal titul barona. V roce 1910 byl zvolen poslancem za konzervativní stranu, o sedm let později zasedl jako baron Beaverbrook ve sněmovně lordů. V roce 1918 zastával funkci ministra informací. Za druhé světové války působil nejprve jako ministr letectva (1940-1941) a posléze byl jmenován ministrem zásobování. Držel kontrolní podíl v „Daily Express“, „Sunday Express“ a „Evening Standard“. Vztah mezi Rothermerem a Beaverbrookem nebyl úplně bezkonfliktní. Krátce po smrti Rothermerova bratra lorda Northcliffa koupil Rothermerův Daily Mail Holding Trust značnou část Beaverbrookových akcií v London Express Newspapers. Beaverbrook za to získal velký balík akcií Daily Mail Trust, což mělo zřejmě zabránit příliš prudké konkurenci mezi Rothermerovým „Daily Mail“ a Beaverbrookovým „Daily Express“. Beaverbrook však zisky z Daily Mail Trust využíval k rozvoji „svého“ „Daily Express“. Rothermere reagoval opakovaným pokusem prodat Beaverbrookovi akcie, které vlastnil Daily Mail Trust v Expressu, což se mu ovšem podařilo až na počátku 30 let. Podle J.S.Taylor to bylo v době, kdy Beaverbrookův „Daily Express“ předstihl v prodávanosti „Daily Mail“ a po zrušení svazku s Daily Mail Trust mohl Beaverbrook otevřeněji napadat ostatní listy. Viz TAYLOR, Sally J., *The Great Outsiders*, s. 240-241, 268-270 a 284-285, srov. ENGEL, Matthew, *Tickle the Public*, s. 111.

letectvo. Na své náklady nechal dokonce zkonstruovat letadlo, které věnoval Royal Air Force, jež ho nazývalo Blenheim Bomber.⁶¹ V první polovině roku 1934 podporoval britskou unii fašistů (British Fascist League) vedenou Oswaldem Mosleyem.⁶²

Za druhé světové války podnikl v roce 1940 na žádost lorda Beaverbrooka, tehdejšího ministra letectva, misi do Spojených států. Během ní mu ovšem 26. listopadu selhalo zdraví a zemřel na Bermudách.

2.2 Anglický lord za „maďarské místo na slunci“

Období kolem roku 1927 spadá do tzv. „éry tiskových lordů“, kdy, navzdory růstu novinového trhu, se vlastnictví novin soustředilo v rukou malé skupiny tiskových magnátů.⁶³ Od smrti Rothermerova bratra lorda Northcliffa v roce 1922 dominovali britskému tisku lord Beaverbrook, lord Rothermere a William⁶⁴ a Gomer⁶⁵ Berryovi. Všichni čtyři byli stoupenci konzervatismu, což

---

⁶⁰ Při obchodu s ostatními zeměmi měly existovat daně a také potravinová daň na odvětví, která nebyla zastoupena ve Velké Británii nebo v ostatních zemích Commonwealthu.

⁶¹ TAYLOR, Sally J., *The Great Outsiders*, s. 309-310.

⁶² Sir Oswald Ernald Mosley (1896–1980), britský politik, V parlamentu zasedl poprvé v roce 1918 za konzervativce. Od roku 1922 se stal nezávislým a v roce 1924 vstoupil do Labour party, v níž zůstal až do roku 1931. V roce 1929 byl krátce členem vlády. V letech 1932–1940 stál v čele Britské unie fašistů. Část druhé světové války (1940-1943) strávil ve vězení jako nacistický agent. V roce 1947 založil „Union Movement“ – „Hnutí za Unii“. O Mosleyově vztahu k fašismu srov. např. KOVÁŘ, Martin, Sir Oswald Mosley, British Union of Fascists a jejich vize fašistického státu in: *Acta Oeconomica Pragensia* 13, 2005, č. 3, s. 210 – 229.

⁶³ Počátky procesu sahaly až do poloviny 19. století, srov. JONES, Aled, *The British press 1919–1945*, in: GRIFFITH, Denis (ed.), *The Encyclopedia of the British Press 1422–1992*, London 1992, s. 47, (dále jen JONES, Aled, *The British press 1919–1945*).

⁶⁴ William Ewert Berry, první vikomt Camrose (1879-1954), tiskový magnát. Roku 1941 byl jmenován baronem a 1947 vikontem. Se svým bratrem Gomerem vlastnili periodika „The Advertising World“, „Sunday Times“ a získali kontrolu nad řadou provinčních publikací. Patřili jim též velké papírny. Roku 1928 se stal William Berry šéfredaktorem „Daily Telegraph“.

jim ale nebránilo kritizovat politiku konzervativní strany. Rothermerovy a Beaverbrookovy útoky proti vůdci konzervativců Stanleymu Baldwinovi vyvolávaly jeho opovržení vůči nim. V roce 1931 vystoupil Baldwin s obviněním těchto dvou lordů a jejich tisku: „*Noviny lorda Rothermera a lorda Beaverbrooka nejsou novinami v běžném smyslu slova. Jsou to nástroje propagandy, neustále se měnících názorů, tužeb, osobních náklonností a averzí obou mužů... Po čem oba vlastníci těchto novin touží, je moc; ale moc bez zodpovědnosti - staletá výsada nevěstky.*“⁶⁶

Přestože tiskoví lordi sledovali vydáváním novin své vlastní zájmy, panuje dnes v literatuře shoda,⁶⁷ že to byli právě oni, kdo prosadil relativní nezávislost tisku na přímé kontrole politických stran. Jejich vliv na zahraniční politiku země nelze ovšem zdaleka přeceňovat.

Co vedlo lorda Rothermera k jeho angažmá v promařarské akci, není dodnes zcela jasné. Nabízí se několik verzí. Někteří autoři hledají v pozadí „možnou dohodu“ mezi Rothermerem a Mussolinim,⁶⁸ ke které došlo při jejich setkání během lordovy návštěvy v Itálii na jaře roku 1927.

---

⁶⁵ James Gomer Berry, první vikomt Kemsley (1883-1968), tiskový magnát. Roku 1928 získal titul baroneta, 1936 barona a 1945 vikomta. V roce 1937 se stal předsedou Kemsley Newspapers Ltd.

⁶⁶ Viz ESSER, Frank, Die Kräfte hinter den Schlagzeilen, s. 68. Řeč souvisela s Beaverbrookovým a Rothermerovým tažením proti Baldwinovi pomocí jejich kampaně za volný obchod v rámci britského impéria.

⁶⁷ Srov. JONES, Aled, The British press 1919–1945, s. 51; ESSER, Frank, Die Kräfte hinter den Schlagzeilen, s. 67; CURRAN, James, SEATON, Jean, Power without responsibility, The press and broadcasting in Britain, London 1991.

⁶⁸ Srov. KOVÁCS–BERTRAND, Anikó, Der ungarische Revisionismus, s. 204. István Neméth hovoří o setkání Rothermera s Mussolinim a Bethlenem, NEMÉTH, István, Die ungarischen Revisionbestrebungen und die Großmächte (1920-1941), in: TIMMERMANN, Heiner (ed.), Nationalismus und Nationalbewegung in Europa 1914-1945, Berlín 1999, s. 80. Podobně i G. Juhász, JUHÁSZ, Gyula, Hungarian Foreign Policy, s. 85. Na základě jeho knihy přebírá setkání s Mussolinim jako motiv akce i Milan Zemko, ZEMKO, Milan, Reflektovanie

Jiní kladou kampaň do souvislosti s postavou maďarské kněžny Stephanie von Hohenlohe.⁶⁹ Její syn napsal později v biografii své matky, že to byla ona, kdo obeznámil lorda Rothermera s nespravedlnostmi, jež se staly Maďarsku po první světové válce. Ukázala mu prý obrázek maďarských hranic v Encyklopedii Britannice, přičemž se jí lord přiznal, že do té doby nedělal rozdíl mezi Budapeští a Bukureští.⁷⁰ Kněžna von Hohenlohe mohla sice vzbudit Rothermerův zájem o maďarský problém, ale tak neznalý evropských poměrů, jak se snažila naznačit, lord přece jen nebyl.

To, že Rothermerovy rozhovory se Stephanií von Hohenlohe mohly přispět k povzbuzení jeho zájmu o Maďarsko dokládají i dokumenty, jež ve své knize cituje Bořivoj Čelovský. Podle prvního z nich byl dříve, než vyšel v „Daily Mail“ lordův první promaďarský článek, zaslán kněžně Hohenlohe telegram podepsaný „Mailman London“. V něm stálo: *„Dostali jsme od vikomta Rothermera instrukce informovat Vás, že zítra vyjde podle Vašeho přání článek podporující zájmy Maďarska.“* V druhém dokumentu psal 30. dubna 1928 lord Rothermere Stephanii von Hohenlohe: *„Jak jsem se Vám při několika příležitostech zmínil, byl můj zájem o Maďarsko vzbuzen především rozhovory s Vámi...“*⁷¹

---

medzinárodného postavenia Československa, s. 216. Podobně viz dobová zpráva záhřebského časopisu „Novosti“, srov. kapitola č. 7.1.

⁶⁹ Zejména ČELOVSKÝ, Boris, Ta ženská von Hohenlohe, s. 30-42, TAYLOR, Sally J., The Great Outsiders, s. 257-259., srov. též KOVÁCS-BERTRAND, Anikó, Der ungarische Revisionismus, s. 204, KONTLER, László, Dějiny Maďarska, s. 328, ROMSICS, Ignác, István Bethlens Außenpolitik, s. 267.

Stephanie von Hohenlohe (1891-1972), rozená Richterová. Mezi aristokracií se dostala sňatkem s Franzem Hohenlohe-Waldenburg-Schillingsfürst, díky němuž získala maďarské občanství, které jí zůstalo i po rozvodu. Později ji obviňovali, že byla Hitlerovou špiónkou. Podrobněji o jejím životě viz ČELOVSKÝ, Boris, Ta ženská von Hohenlohe.

⁷⁰ Srov. TAYLOR, Sally J., The Great Outsiders, s. 258.

⁷¹ ČELOVSKÝ, Boris, Ta ženská von Hohenlohe, s.32-33. Jedná se o dokumenty, které shromáždila Hohenlohe pro ředitele U.S. Immigration Service (byly přiloženy k jeho

Maďarský vliv na akci připustil sám Rothermere, když se v knize o kampani za změnu maďarských hranic - „My Campaign for Hungary“ - zmínil o svých setkáních se zahraničními Maďary. Psal, jak ho upozorňovali na nespravedlnosti trianonského míru, který porušil zásadu sebeurčení, a poukazovali na nutnost jeho revize.⁷² Absence jména Stephanie von Hohenlohe v knize mohla být způsobena okolností, že vyšla krátce před začátkem soudního procesu, jenž kněžna s Rothermerem v roce 1939 vedla.⁷³

Lordovy styky s některými maďarskými představiteli dokumentují také další prameny. S jeho aktivitami byl předem seznámen zřejmě i bývalý maďarský ministr spravedlnosti a poslanec Emil Nagy, který na přednášce v londýnském Royal Institute of International Affairs údajně informoval posluchače o Rothermerově článku ještě před jeho zveřejněním.⁷⁴

Stejně tak maďarský vyslanec v Londýně Rubido Zichy při setkání na dvorní recepci v Buckingham Palace československému vyslanci Janu Masarykovi důvěrně přiznal, že se s lordem Rothermerem setkal v Paříži ještě před vydáním inkriminovaného článku, a to sice náhodou. Masaryk se mu, podle jeho tvrzení, při slově „náhodou“ začal smát, a tak prý maďarský vyslanec svou výpověď upřesnil na "takřka náhodou". Zichy dále uvedl, že při společném obědě lord chválil Maďary, a tak se ho zeptal, proč nenapíše o rozhodčích smíšených soudech, což byla tehdy pro Maďary aktuální otázka.

---

memorandu z roku 1941), první z telegramů zveřejnil poprvé pařížský týdeník „Aux Écoutes“ v lednu 1933.

⁷² Srov. ROTHERMERE, H.S. Harmsworth Viscount, My Campaign for Hungary, s. 47. Pikantní na knize bylo její vydání v roce 1939, krátce po vypuknutí druhé světové války.

⁷³ Ve třicátých letech dostávala Stephanie von Hohenlohe od lorda Rothermera peníze, aby mu zprostředkovala kontakty na kontinentu. Když jí v roce 1938 plat zastavil, obvinila ho, že zatímco on získal mezinárodní pověst díky její práci v Maďarsku a Německu, její reputace touto činností utrpěla. Rovněž ho vinila z nedodržení jeho závazku podporovat jí i jejího syna. Věc skončila v roce 1939 před soudem, který kněžna von Hohenlohe prohrála.

Rothermere se však údajně nechtěl zabývat „detaily“ a tak raději přislíbil napsat o Trianonu a o poválečných křivdách učiněných Maďarsku. Rubido Zichy pak k tomu ještě dodal: „...více jsem s celou věcí neměl co dělat.“⁷⁵ Ať už byla míra Zichyho angažmá v akci jakákoli, považoval Rothermere za vhodné zaslat maďarskému vyslanectví v Londýně text článku ještě den před jeho publikací v Daily Mail.⁷⁶

Zůstává sporné, nakolik akci podnítili i nejvyšší maďarští činitelé. Na rozdíl od začátku kampaně, kdy bylo žádoucí, aby celá akce vyzněla jako nezávislá aktivita, v roce 1939 Rothermere ve své knize tvrdil, že k jeho informačním zdrojům o Maďarsku patřili i Bethlen s Horthym.⁷⁷

Rozhodujícím podnětem zájmu o Maďarsko, jenž vyvrcholil kampaní za revizi, byl podle lorda Rothermera jeho pobyt v Budapešti o letnicích roku 1927,⁷⁸ v době výročí podpisu trianonské smlouvy. Tomu odpovídá i fakt, že jeho první článek z 21. června byl dokonce ve svém záhlaví datován: Budapešť, 11. června. Na souvislost mezi napsáním příspěvku a lordovým pobytem v Maďarsku upozorňuje i historička Magda Ádám: „...bylo zřejmé, že článek v Daily Mail byl sestaven s maďarskou spoluprací, a to vzhledem k tomu, že Rothermere byl v Budapešti několik dní před tím, než článek vyšel...“⁷⁹

---

⁷⁴ AMZV, PZ Budapest 1927, řádná politická zpráva za měsíc červen z 16. července.

⁷⁵ O tomto rozhovoru viz AMZV, PZ Londýn 1927, mimořádná politická zpráva č. 13 z 23. června.

⁷⁶ MICHELA, Miroslav, Reakcie slovenských politických kruhov a tlače, s. 506.

⁷⁷ ROTHERMERE, H.S. Harmsworth Viscount, My Campaign for Hungary, s. 52.

⁷⁸ Letnice jsou pohyblivým svátkem, který následuje vždy sedmou nedělí po Velikonocích. V roce 1927 připadly na 5. června.

Ve starší literatuře se vyskytly ještě další názory na příčinu Rothermerovy kampaně. Podle Aleny Gajanové stály v pozadí akce londýnské finanční kruhy. Ke svému tvrzení dospěla na základě dobových zpráv, jež poukazovaly na jisté finanční zájmy určitých britských skupin v Maďarsku.⁸⁰ Vladimír Soják spojoval kampaň s maďarskými aristokraty a maďarsko-rumunským sporem o pozemkovou reformu. Podle něj vystoupil Rothermere jménem britských šlechtických přátel maďarských magnátů, kteří byli pozemkovou reformou postiženi.⁸¹

Všechny uvedené verze vycházejí ze skutečných faktů a vzájemně se nevyklučují. Rothermere se setkal s Mussolinim v období po uzavření italsko-maďarské smlouvy o přátelství, a tak je možné, že se jejich hovor dotkl i otázky trianonských hranic. Chybí ovšem důkaz. Naproti tomu existují doklady o stycích lorda s Maďary, s nimiž o otázce revize hovořil. Ačkoli je výpovědní hodnota dokumentů, které měl lord poslat Stephanii von Hohenlohe, problematická, pokládám verzi o jejím vlivu na lorda Rothermera za pravděpodobnější než spojování vzniku kampaně s Mussolinim. Ve prospěch této varianty hovoří i průkazná existence spolupráce mezi lordem a kněžnou. S Duceem mohl Rothermere celou věc konzultovat, ale nezdá se, že by z jeho strany vzešla prvotní iniciativa k prorevizní akci. Mussoliniho podpora revizních snah měla navíc své limity. Duce je mohl vítat jako nástroj na

---

⁷⁹ ÁDÁM, Magda: *The Little Entente and Europe*, s. 292. Vliv budapešťského pobytu na Rothermerovu akci podporuje též Milan Zemko, ZEMKO, Milan, *Reflektovanie medzinárodného postavenia Československa*, s. 216.

⁸⁰ GAJANOVÁ, Alena, *ČSR a středoevropská politika velmocí*, s. 230-231, o dobových zprávách viz podrobněji kapitola č. 7.1.

⁸¹ SOJÁK, Vladimír, *Československá zahraniční politika*, s. 143-144. O této teorii srov. kapitola o tisku č. 7.1.

oslabení ČSR, zároveň však bylo zřejmé, že „zahrávání si“ se změnami poválečných hranic Evropy by se mohlo obrátit i proti zájmům Itálie.⁸²

Stejně lze předpokládat, že i když pobyt v Budapešti sehrál svou roli, prvotní zájem o Maďarsko a Trianon vzbudil v Rothermerovi někdo už před jeho maďarskou cestou.⁸³

Dne 21. června 1927 vyšel v „Daily Mail“ poměrně obsáhlý článek nazvaný „Hungary`s Place in the Sun“ („Maďarské místo na slunci“), pod nímž byl podepsán lord Rothermere.⁸⁴ Jeho hlavní myšlenka spočívala v revizi trianonské dohody z roku 1920. Hranice nástupnických států považoval lord za národnostně nespravedlivé. Zastával názor, že trianonská smlouva ještě více zkomplikovala složitou národnostní situaci ve střední Evropě. Proto se přimlouval, aby byly Maďarsku vráceny určité části jeho někdejšího území, v nichž žil velký počet Maďarů. Územní požadavky zasahovaly oblasti Československa,⁸⁵ Rumunska a Jugoslávie. V etnicky smíšených teritoriích navrhoval řešení problému plebiscitem, který by se uskutečnil pod dohledem Spojených států nebo jiné neutrální země.

---

⁸² Nešlo zde jen o německojazyčnou menšinu v Itálii, ale především o zachování nezávislosti Rakouska, které představovalo důležitou základnu italských zájmů ve střední Evropě. Srov. CACCAMO, Francesco, Československo v italské zahraniční politice dvacátých let. II. závěrečná část in: Střední Evropa 83, 1998, s. 79 – 90.

⁸³ Paul Lendvai o Rothermerových motivech příznačně napsal: „Byla to tedy směsice osobních motivů a marnivosti, kombinace jeho sympatií k diktátorům Hitlerovi a Mussolinimu a přitažlivost jedné atraktivní princezny, nečekaně silný mezinárodní ohlas a přemrštěná reakce maďarské veřejnosti, jež od počátku do konce působily na Rothermerův zájem o trianonské záležitosti. Materiální zájmy tu nehrály žádnou roli.“ LENDVAI, Paul, Tisíc let maďarského národa, s. 323.

⁸⁴ Celé znění článku viz ROTHERMERE, H.S. Harmsworth Viscount, My Campaign for Hungary, s. 60-68, slovenský překlad viz Slovensko proti revizii, s. 28-34.

⁸⁵ O etnickém složení jižního Slovenska srov. ŽUDEL, Juraj, OČOVSKÝ, Štefan, Die Entwicklung der Nationalitätenstruktur in der Südslowakei, in: Österreichische Osthefte 1991, s. 285-315.

Rothermere považoval provedení hraničních změn za důležitý předpoklad pro zabezpečení evropského míru. Věřil, že etnická revize by odstranila bezpráví, jež v Evropě podle něj panovalo, a zabezpečila by klid. Napsal sice, že změna hranic by přinesla prospěch i státům Malé dohody, z článku však vysvítala promaďarská sympatie. Uvedl například: *S Maďarmi, ktorý majú tisícročnú národnú a ústavnú tradíciu, ktorým sa dostalo stredoeuropského vyznamenania ako statočným obráncom Europy proti Turkom s vlastnou Magnou Chartou, „Zlatou listinou“ z roku 1222, len sedem rokov staršou od našej, nemôže byť zachádzané jako s novo utvoreným balkánským štátom s povýšeneckými ustanovizňami a nezkúsenými politiky.*⁸⁶

Díky tomu, že se v Maďarsku podařilo svrhnout tamní republiku rad, považoval Rothermere Maďary za zachránce Evropy před hrozbou bolševismu. Navíc tento stát označil za přirozeného spojence Anglie a Francie. Apeloval na britskou zahraniční politiku, aby prokázala svůj zájem o maďarskou věc a angažovala se ve sporu „maďarských rolníků“ z Transylvánie, kteří přišli o statky kvůli pozemkové reformě. Tím se článek v krátkosti dotkl i maďarsko - rumunského sporu ve věci optantů.

Lord Rothermere vycházel z toho, že Rumunsko, Československo a Jugoslávie jsou z velké míry závislé na zahraničním úvěru. Proto chtěl jejich souhlas s revizí vynutit nátlakem velkých finančních ústavů v Londýně a New Yorku, jež by těmto státům v případě vzdoru neposkytly půjčky.

Dne 30. srpna 1927 uveřejnil Rothermere v „Daily Mail“ a v dalších amerických a kanadských listech svůj druhý prorevizní článek nazvaný

---

⁸⁶ Slovensko proti revizii, s. 33-34.

„Europe's Powder Magazine“ – „Prachárna Evropy“.⁸⁷ Tentokrát se lord obracel zejména proti Československu. Zrod ČSR pokládal za „znásilnění“ národnostního principu, neboť podle něj československý národ ani stát nikdy neexistovaly. Kritizoval politiku pražské vlády vůči maďarské menšině, přičemž mu šlo zjevně o otázku pozemkové reformy, která postihla maďarské majitele. Označil ji za vyvlastnění majetku za nepatrnou náhradu.⁸⁸

Upozorňoval, že kromě legionářů bojovali Češi za první světové války na straně Rakouska-Uherska až do konce. Proto to byl podle něj paradoxní „kousek štěstěny“, jenž postavil Československo do role vítězného dobyvatele, zatímco Maďarsku přisoudil pozici bezbranné oběti. Domníval se, že československému státu díky antagonismu tamních národností - Čechů, Slováků, Maďarů, Němců, Moravanů, Poláků a Rusínů – hrozí jeho rozpad, a označil ho za prachárnu Evropy.

V případě, že by ČSR přistoupila na změnu hranic, doporučoval však lord Rothermere, aby Maďaři uhradili pražské vládě výdaje, které na těchto územích vynaložila, a zaplatili náhradu za ztrátu pracovních míst části československých veřejných zaměstnanců.

Článek znovu poukazoval na finanční závislost ČSR na zahraničí a snižoval atraktivitu jeho půjček. dále konstatoval: „*Bankovní domy v Londýně a Novém Yorku, které obchodují s těmito cennými papíry, jsou opravdu povinovány svým klientům vystříhat je od rizika, které je spojeno s ukládáním*

---

⁸⁷ Celé znění článku viz ROTHERMERE, H.S. Harmsworth Viscount, My Campaign for Hungary, s. 81-89.

⁸⁸ Je pravdou, že výkupní cena pozemků, které byly zahrnuty do pozemkové reformy, nedosahovala plné tržní hodnoty. Podle Zdenka Kárníka činila asi třetinu až polovinu. KÁRNÍK, Zdeněk, České země v éře První republiky, s. 475. Zde i více o otázce pozemkové reformy a jejím národnostním aspektu (zejména ale o česko-německém.), s. 479-488.

peněz u států, které se snaží pohltit mocné národnostní menšiny, které se od nich liší rasou, řečí a náboženstvím. Nepodniknou-li tyto státy kroky, aby zmírnily velké nebezpečí, které působí zmatky jak uvnitř, tak i vně státu, nebudou mít jejich půjčky větší ceny než nyní ruské akcie“⁸⁹

Vyskytly se zde i další argumenty přítomné už v prvním příspěvku, byť jim zde lord nevěnoval velký prostor. Opět zdůraznil souvislost mezi revizí a bezpečností Evropy, znovu označil Maďarsko za přirozeného britského spojence, vyzdvihl jeho maďarskou historii a tradici.

Zatímco první článek celou kampaň zahájil, druhý vyšel zhruba o dva měsíce později, v době, kdy už byla v plném proudu. Nápadný rozdíl mezi příspěvky spočívá v tom, že zatímco první se věnoval revizi Trianonu obecně a obracel svou pozornost na všechny malodohodové státy, druhý se zabýval zejména situací Československa.

Oba články poukazyvaly na nespravedlnost, již způsobila trianonská smlouva tím, že připojila početné maďarské menšiny k sousedním státům. V nápravě viděl Rothermere zároveň možnost, jak zajistit bezpečnost Evropy. Přestože pozemkové reformě nevěnoval hlavní pozornost, nikdy se o ní nezapomněl zmínit, což jistě souviselo s probíhajícím maďarsko-rumunským sporem ve věci optantů. Navzdory věcné podstatě některých lordových argumentů a výtek vůči malodohodovým státům je vidět, že jeho sympatie patřily Maďarům. V člancích se projevil i Rothermerův strach z bolševismu a války.

---

⁸⁹ Lidové noviny, 31. srpna 1927, ráno, s. 1, „Rothermereova finanční ofensiva proti Československu a Rumunsku,“ srov. též např. Lidové listy, 31. srpna 1927, s. 1; Venkov, 31.

---

srpna 1927, s. 1; České slovo, 31. srpna 1927, s. 1.

3. MAĎARSKÝ OHLAS

3.1 Ovace veřejnosti

Československý vyslanec v Budapešti Václav Pallier psal ve svých zprávách do Prahy o tom, jak na sebe Rothermerova akce upoutala „*veškerý zájem maďarské veřejnosti*“, která ji považovala za „*ohromnou událost pro celou Evropu*“.⁹⁰ Projevy maďarského nadšení se odrazily v počtách, jichž se lordovi dostalo. Maďaři mu zasílali děkovné dopisy a nazvali ho dokonce „*tatíčkem Maďarska*“. Začaly se objevovat ulice, parky a náměstí nesoucí Rothermerovo jméno. Spisovatel Ferenc Herczeg⁹¹ inicioval v zemi na výraz vděku podpisovou sbírku. Podařilo se posbírat přes milion podpisů, jež svázaný do vícero svazků, byly potom předány lordu Rothermerovi. Roku 1928 mu univerzita v Szegedu nabídla čestný doktorát,⁹² který za něj převzal jeho syn Esmond Harmsworth v květnu roku 1928 při své návštěvě Maďarska. Radostné vítání lidu, proslovy, bankety, dary, to vše tvořilo kolorit Harmsworthovy cesty po různých místech země. Budapešťský obchodní dům Corvin nechal dokonce vyrobit speciální nákrčníky, kapesníky a pouzdra, na nichž byl zobrazen trianonský odznak.⁹³ Hostitelé zároveň předváděli lordovu synovi různé scénky. Děvčata na sportovním hřišti vytvořila živou mapu starých Uher, poté pod černým praporem zobrazila hranice trianonského Maďarska, aby

---

⁹⁰ AMZV, PZ Budapest 1927, řádná politická zpráva č.VI za měsíc červen z 16. července a řádná politická zpráva za měsíc červenec č. VII ze 17. srpna.

⁹¹ Herczeg, Ferenc (1863-1954), spisovatel. Byl členem Horní sněmovny maďarského parlamentu. Psal vlastenecké romány pro mládež a vlastnil časopis „Új Idők“ (Nová doba). Maďarská akademie věd ho navrhla jako kandidáta na Nobelovu cenu za literaturu.

⁹² ČELOVSKÝ, Boris, Ta ženská von Hohenlohe, s. 34.

v zápětí s pokřikem „Nem, nem soha“ – „ne, ne nikdy“ - obsadila znovu původní hranice předválečného státu.⁹⁴ Maďaři tak prostřednictvím Harmswortha vyjadřovali lordu Rothermerovi své díky a zároveň jeho synovi ukazovali důkazy křivd, které Trianon způsobil. Lord Maďarům nezapomněl jejich náklonnost oplácet poskytováním finančních prostředků na různé záležitosti.

Následkem akce došlo v Maďarsku koncem července 1927 k založení Ligy pro revizi trianonského míru. Jejím předsedou se stal Ferenc Herczeg, který, stejně jako jeho zástupce, zasedal zároveň v horní komoře pešťského parlamentu. Hlavní úkol Ligy, jejímiž členy byly různé společenské a hospodářské organizace, spočíval v šíření myšlenky revize jak mezi Maďary, tak v zahraničí.⁹⁵

V rámci Rothermerovy akce se snahy povzbudit revizní myšlenky dotkly i slovenského území. Policie zde zaznamenala výskyt řady pohlednic, na kterých byly zobrazeny hranice Maďarska před trianonským mírem a po něm. V maďarských pohraničních obcích se objevila řada plakátů podporujících lordovu kampaň. Celníci upozorňovali na urážlivé nápisy, které Maďaři psali na československé vagóny a na dovoz nejrůznějších maďarských časopisů do republiky. Šířily se různé poplašné fámy o maďarské mobilizaci, spekulovalo

---

⁹³ NA, PMV, f. 225, k. 488, 2, „Maďarská irredenta – novinářské články“, zpráva policejního ředitelství v Košicích z 30. května 1928.

⁹⁴ O této scéně viz Archiv Ústavu Tomáše Garrigua Masaryka (dále jen AÚTGM), fond TGM, cizí země K-M, Maďarsko, k. č. 515, 1928, Denní přehled zahraničního tisku (z 21. května 1928), s. B 11.

⁹⁵ Viz např. DEÁK, Ladislav, Hra o Slovensko, Slovensko v politice Maďarska a Polska v letech 1933–1939, Bratislava 1991, s. 11, (dále jen DEÁK, Ladislav, Hra o Slovensko), srov. též JUHÁSZ, Gyula, Hungarian Foreign Policy, s. 86.

se i o nápadném množství maďarských návštěvníků Slovenska toho roku.⁹⁶ Všechny tyto události zde vyvolávaly určité znepokojení, přestože v konečném efektu nelze jejich výsledky přeceňovat.

3.2 Postoj maďarské vlády k Rothermerově akci

Postoj maďarské vlády byl na rozdíl od veřejnosti rezervovanější. Ministerský předseda hrabě Bethlen řekl začátkem srpna roku 1927 zpravodaji „Az Estu“, že vláda za Rothermerovou akci nestojí, ale nikdy se netajila názorem, že k revizi dojít musí. Podle Bethlenova tvrzení k ní však doba ještě nebyla dostatečně zralá.⁹⁷ Premiér popřel spojení Rothermerovy kampaně s vládou i v říjnu 1927 na konferenci vládní Strany jednoty. Vyjádřil zde nicméně své sympatie vůči lordovi a jeho promaďarské činnosti,⁹⁸ byť se v prosinci před Briandem bránil tvrzením, že náklonnost, kterou akci ukázal, byla pouze jakousi úlitbou veřejnému mínění a části poslanců.⁹⁹

Před zahraničními představiteli západních mocností tedy Bethlen vyjadřoval nesouhlas vlády s Rothermerovou akcí. Dodával ale, že vzhledem k domácímu hnutí nemůže takovýto názor otevřeně prezentovat.¹⁰⁰ Vládní distance od lordových aktivit byla pragmatickou reakcí, zvláště poté, co britská

---

⁹⁶ Viz. NA, PMV, f. 225, k. 485, 1, k. 495, 8 a k. 455, 6, „Prezidium policej. ředitelství v Košicích – pravidelná pololetní zpráva za II. pololetí 1927. Srov. též MICHELA, Miroslav, Reakcie slovenských politických kruhov a tlače, s. 510. V šíření některých poplašných zpráv napomohly mimoděk i některé čs. noviny.

⁹⁷ Nejprve prý musí svět pochopit nespravedlnost trianonské smlouvy a její nevhodnost pro trvalý mír. Viz Venkov, 6. srpna 1927, s. 2, „Bethlenova velká radost“, srov. např. Slovák, 7. srpna 1927, s. 3; Národní osvobození, 6. srpna 1927, s. 2; Národní politika, 6. srpna 1927, s. 3.

⁹⁸ AMZV, PZ Budapest 1927, řádná politická zpráva č. X za měsíc říjen z 14. listopadu.

⁹⁹ AMZV, PZ Budapest 1927, zpráva č. 44 z 13. prosince.

¹⁰⁰ KOVÁCS–BERTRAND, Anikó, Der ungarische Revisionismus, s. 216.

strana nechala diplomatickými cestami do Budapešti vzkázat své zamítavé stanovisko k Rothermerově činnosti. Britské oficiální kruhy o jeho osobě referovaly negativně a stejně špatnou pověst měl u maďarských politiků lordův podporovatel Emil Nagy.¹⁰¹

Rozpačitý postoj budapešťských vládních kruhů k Rothermerovi se projevil i při návštěvě lordova syna Esmonda v Maďarsku v květnu roku 1928. Maďarská diplomacie si sice nepřála, aby návštěva byla považována za oficiální, přesto však Esmonda Harmswortha přijali jak Horthy, tak Bethlen. Také československý vyslanec v Maďarsku Pallier si ovšem povšiml rezervovaného přístupu vládních i jiných činitelů k Rothermerovu synovi.¹⁰²

3.3 Problémy Rothermerových představ

Rothermerova kampaň sice vzbudila v maďarské společnosti značný ohlas, obsah lordových článků ale nebyl přijímán bez výhrad. Revize hranic, jak ji Rothermere navrhoval, se totiž neshodovala s hranicí starých předtrianonských Uher. Zahrnovala pouze menší části tohoto území, jež obývalo většinou maďarské etnikum. Lord „své hranice“ už v prvním článku z 21. července 1927 obhajoval národnostním argumentem. Ve druhém příspěvku z 30. srpna 1927 zdůvodňoval nemožnost obnovení Uherska v jeho starých hranicích tím, že „*Maďarsko musí zaplatit za svou porážku ve válce.*“¹⁰³

---

¹⁰¹ Tamtéž, s. 216.

¹⁰² AMZV, PZ Budapest 1928, politická zpráva č. 21 z 27. května. Příznačné je, že v době Harmsworthova pobytu v Maďarsku navštívil Slovensko pročeskoslovensky orientovaný britský historik a slavista R. W. Seton-Watson.

¹⁰³ ROTHERMERE, H.S. Harmsworth Viscount, *My Campaign for Hungary*, s. 88.

Ve své knize o kampani za revizi Trianonu lord tvrdil, že Maďaři, s nimiž se setkával při svých zahraničních cestách, chápali nereálnost návratu hranic předválečného Uherska.¹⁰⁴ V zemi však panovala odlišná nálada. Myšlenka etnické revize, kdy by došlo jen k znovupřipojení částí, v nichž mělo převahu maďarské obyvatelstvo, zde byla sotva přijatelná. Existovaly sice skupiny,¹⁰⁵ které se s ní ztotožňovaly, většina společnosti však toužila po obnově Uher v jejich hranicích před Trianonem.

Sám Rothermere si to patrně uvědomoval, jak vysvítá z článku, jenž publikoval Emil Nagy v „Budapesti Híralpu“ o své rozmluvě s ním. Lord prostřednictvím Nagye žádal Maďary o pomoc se sestavením podrobné mapy maďarských hranic, na základě jeho etnického návrhu na revizi. Nenutil je, aby tvrdili, že takováto hranice vyjadřuje jejich tužby, neboť věděl, že chtějí obnovu historických Uher. Podle lorda ale nemělo cenu vést o to hned od počátku spor. Vyjádřil ochotu převzít za „Rothermerovy hranice“ odpovědnost. Upozorňoval však: *„Jest marnou illusí, smírnou mezinárodní cestou domáhati se integrity. K tomu není ochoten ani Rothermere ani kdo jiný v celé Anglii. To by bylo možné pouze v rámci nového evropského rozvratu.“* Ten však lord odmítal, neboť si přál *„pravý a trvalý mír“*.¹⁰⁶

Úkolu přesvědčit maďarské veřejné mínění o vhodnosti přistoupit na „Rothermerovu hranici“ se ujal především Emil Nagy. Podle historičky Anikó Kovács-Bertrand byly první reakce maďarského tisku na Rothermerův článek

---

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 47.

¹⁰⁵ Jednalo se o sociální demokracii a různé liberální skupiny. Srov. IRMANOVÁ, Eva, Maďarská reflexe střední Evropy, s. 147; TÁŽ, Maďarsko a versailleský mírový systém, s. 276.

¹⁰⁶ Takto interpretoval obsah článku československý chargé d'affaires v Budapešti dr. Lankáš: AMZV, PZ Budapest, 1927, Řádná politická zpráva č. VII za měsíc červenec ze 17. srpna, srov. též. KOVÁCS-BERTRAND, Anikó, Der ungarische Revisionismus, s. 208.

spíše „sporadické a zdrženlivé“ a doslovný překlad noviny vůbec neotiskly. Teprve článek Emila Nagye, který vyšel 26. června v „Budapesti Hirlapu“, pomohl prý vítězství vděčnosti nad rozpaky. Nagy v něm sice přiznal, že v Británii je myšlenka návratu k předválečným uherským hranicím neudržitelná, Rothermerova kampaň a idea integrity starých Uher se však v jeho očích přesto vzájemně nevyklučovaly. Svůj názor podkládal poměrně vágní teorií, že Maďaři mohou trvat na svém stanovisku integrální revize a jejich „duševní tlak“ dá akci sílu k jejímu prosazení.¹⁰⁷

V situaci, kdy společnost vítala lordovu promaďarskou iniciativu, ačkoli odmítala jeho návrhy na hraniční korektury, získalo nakonec určitý ohlas pojetí, chápat Rothermerovy hranice jako první krok na cestě k postupnému navrácení celého předválečného území. Horlivým propagátorem této koncepce se stal opět Emil Nagy.¹⁰⁸

---

¹⁰⁷ KOVÁCS–BERTRAND, Anikó, *Der ungarische Revisionismus*, s. 207.

¹⁰⁸ Tamtéž, též AMZV, PZ Budapest 1928, zpráva z 27. července. Zajímavé je srovnání s vládním revizionistickým programem. V maďarské moderní historiografii podle László Szarky převládá názor, že Bethlen usiloval o integrální revizi (tedy o návrat k stavu před Trianonem) a možnost dílčích hraničních změn na etnickém základě byla pro maďarskou vládní politiku vždy jen prvním, přechodným stupněm ke konečnému cíli. SZARKA, László, *Maďarsko-československé vztahy v letech 1918-1938*, in: *Dějiny a současnost* 13, 1991, s. 45-46, (dále jen SZARKA, László, *Maďarsko-československé vztahy*). Podobně charakterizuje vztah politických špiček k revizi i Ladislav Deák. Dodává však, že v souvislosti s Rothermerovou akcí vznikly mezi vládními politiky obavy, aby případný souhlas s připojením etnicky maďarských území neuzavřel cestu k obnově hranic předtrianonských Uher, DEÁK, Ladislav, *Hra o Slovensko*, zejm. s. 10-11. O takovémto znepokojení Bethlena psal i Ignác Romsics, ROMSICS, Ignác, *István Bethlens Außenpolitik*, s. 267-268. Eva Irmanová hovoří o premiérově „politice dvojí optiky“, kdy základním cílem byla etnická revize, ale ideálním cílem zůstala integrita starých Uher. IRMANOVÁ, Eva, *Maďarská reflexe střední Evropy*, s. 143; Táž, *Maďarsko a vesailleský mírový systém*, s. 272. Podle Pétera Morvaye naopak „oficiální místa“ s možností integrální revize reálně nepočítala. MORVAY, Péter, *Menšiny v Maďarsku*, s. 188. Přikláním se k názoru, že Bethlenovým konečným cílem byl návrat veškerého ztraceného území zpět k Maďarsku. Ztotožňuji se s Anikó Kovács-Bertrand, která uvádí, že premiérové veřejné výroky z doby mezi lety 1927-1930 se vyznačují značnou neurčitostí jeho konkrétního stanoviska k rozsahu revize. KOVÁCS–BERTRAND, Anikó, *Der ungarische Revisionismus*, s. 199.

Další Rothermerův problematický názor představovala královská otázka. Lord nebyl proti tomu, aby v Maďarsku vládl král, odmítal však restauraci habsbursko-lotrinské dynastie s tím, že by jen zkomplikovala mezinárodní postavení země.¹⁰⁹ Tato obava byla oprávněná.¹¹⁰ Odmítavé stanovisko vůči Habsburkům však nemohlo imponovat legitimistům, tedy přívržencům návratu této dynastie na trůn.¹¹¹ Prohabsburskou orientaci zastával například i předseda Ligy za revizi trianonského míru Ferenc Herczeg.¹¹²

Otázka obsazení maďarského trůnu se dotýkala i Rothermera osobně. V literatuře, jež tuto problematiku zmiňuje, se vyskytují dva názory. První tvrdí, že lordu Rothermerovi se dostalo nabídky královské koruny,¹¹³ druhý, že on sám usiloval o její získání pro svého syna.¹¹⁴

Návrh lordovy kandidatury se objevil roku 1928 v maďarském tisku a jeho podporovateli byli Emil Nagy a žurnalista Jenő Rákosi.¹¹⁵ Rothermere později popisoval v knize „My Campaign for Hungary“ nabídky, které dostal, aby kandidoval na Svatoštěpánský trůn. V létě 1928 měl obdržet zprávu, podepsanou dvaceti vysoce postavenými maďarskými důstojníky, v níž mu

---

¹⁰⁹ Večerník Práva lidu, 25. července 1927, s. 1, „Lord Rothermer se opravuje“, - dle článku z „Az Estu“, srov. Národní listy 27. července 1927, s.1; Lidové noviny 25. července 1927, ráno, s. 2. Lord argumentoval nedůvěřivým postojem, který by evropské státy zaujaly vůči Habsburkům z obavy, že by usilovali o získání vlády také v Rakousku.

¹¹⁰ To ostatně ukázaly dva neúspěšné pokusy o návrat Karla Habsburského na maďarský trůn v roce 1921. Oba narazily na odpor malodohodových států. Po druhém přijali Maďaři na nátlak konference velvyslanců zákon o detronizaci Habsburků. Podrobněji viz SLÁDEK, Zdeněk, Malá dohoda, s. 22-26, srov. IRMANOVÁ, Eva, Maďarsko a versailleský mírový systém, s. 229-232.

¹¹¹ V Maďarsku nepanovala v otázce královského kandidáta jednota. Sřetávali se tu legitimisté (ti se ještě štěpili), kteří i po detronizaci Habsburků a smrti Karla Habsburského v roce 1922 usilovali o jejich restauraci, a stoupenci svobodné volby kandidáta – srov.: „Zahraníční přehledy – Maďarsko“, in: Zahraníční politika 1928, s. 1180.

¹¹² KOVÁCS-BERTRAND, Anikó, Der ungarische Revisionismus, s. 210.

¹¹³ LENDVAI, Paul, Tisíc let maďarského národa, s. 321-322; TAYLOR, Sally J., The Great Outsiders, s. 259.

¹¹⁴ ČELOVSKÝ, Boris, Ta ženská von Hohenlohe, s. 35, KOVÁCS-BERTRAND, Anikó, Der ungarische Revisionismus, s. 221-222, JUHÁSZ, Gyula, Hungarian Foreign Policy, s. 85, REČKOVÁ, Eva, Anglický lord a maďarská královská koruna, s. 400-402.

slibovali podporu v případě jeho zájmu o královskou korunu. Podobný slib dostal prý od Rákosiho. Podle svých slov lord všechny nabídky odmítal s tím, že Maďarsko si musí najít vhodného kandidáta v domácím prostředí.¹¹⁶

Historička Anikó Kovács-Bertrand se však domnívá, že Rákosi, jenž navštívil Rothermera v létě 1928 v Británii, se zřejmě naopak vrátil s pověřením podporovat kandidaturu jeho rodiny na trůn. Svoji tezi opírá o fakt, že po Rákosiho návratu do Maďarska došlo k rozšíření této myšlenky v tamním tisku.¹¹⁷

S tvrzením, že lord Rothermere usiloval o maďarský královský titul pro svého syna, vystoupila za své soudní pře s lordem v roce 1939 i Stephanie von Hohenlohe. Zmiňovala se o zprávě z roku 1928, v níž Rothermere údajně napsal: „*Chcete-li v Maďarsku monarchii, jediný muž, který tak může učinit, je Esmond Harmsworth. Žádný Habsburk nebo jiný princ toho není schopen.*“¹¹⁸

Kandidatura Rothermera či jeho syna na královský trůn se ale neprosadila a její aktéři od ní ustoupili.¹¹⁹ Rákosi se pro ni pokusil získat podporu Benita Mussoliniho, ale i toto úsilí vyšlo naprázdno. Mussolini prohlásil: „*Jsem sice proti povolání habsburských arcivévodů Otty, Albrechta či Josefa, ale pokládám za vyloučené, že by hrdý maďarský národ dosadil na trůn nějakého novináře a nadto ještě cizince.*“¹²⁰

---

¹¹⁵ Rákosi Jenő, (1842-1929), publicista, editor novin „Budapesti Hirlap“.

¹¹⁶ ROTHERMERE, H.S. Harmsworth Viscount, *My Campaign for Hungary*, s. 133- 146. Podobně se lord Rothermere vyjádřil už před vydáním knihy v roce 1932 v „Daily Mail“. Viz ČELOVSKÝ, Boris, *Ta ženská von Hohenlohe*, s. 35.

¹¹⁷ KOVÁCS–BERTRAND, Anikó, *Der ungarische Revisionismus*, s. 222.

¹¹⁸ ČELOVSKÝ, Boris, *Ta ženská von Hohenlohe*, s. 35, Zde je uvedeno, že v písemné podobě Stephanie u soudu tuto informaci nepředložila, Standfordská univerzita přechovává v Hohenlohe Collection obálku „1928“, kde je strojopis tohoto znění s podpisem „R“.

¹¹⁹ KOVÁCS–BERTRAND, Anikó, *Der ungarische Revisionismus*, s. 222.

Vzhledem k tomu, že britská strana Rothermerovu akci oficiálně odmítla, byla by volba lorda či jeho syna maďarským králem z mezinárodního hlediska problematická.¹²¹ Návrh nemohl najít jednotnou podporu ani na domácí scéně. Těžší je to s otázkou, zda lord Rothermere o získání svatoštěpánské koruny opravdu usiloval a jak velké naděje do svého snažení vkládal. Důkazy nejsou rozhodně průkazné. I kdybychom přijali za pravdivý fakt, že lord skutečně poslal kněžně von Hohenlohe zmíněnou zprávu a pověřil Rákosiho, aby v Maďarsku podporoval kandidaturu jeho rodu na trůn, není jasné, zda Rothermere usiloval o královský titul už od počátku kampaně. Nedá se ani vyloučit, že mu někteří jednotlivci podporu v tomto směru skutečně nabídli. Ačkoli snad lord mohl pod dojmem ohlasu, jaký jeho akce v Maďarsku vyvolala, na chvíli podlehnout iluzi o možnosti úspěšné kandidatury „Rothermerů“ na královský trůn, brzy pochopil její nereálnost a od akce s královskou korunou se distancoval.

Existoval ještě jeden sporný bod, který se nakonec objevil mezi lordem a Bethlenovou vládou – Rothermerova kritika maďarských poměrů. Tu adresoval Maďarům ve vánočním poselství na konci roku 1928, v němž označil vnitřní demokratizaci země za nezbytný předpoklad k dosažení revize. Kritizoval volební systém, státní hospodaření, byrokracii a korupci: *„...hlavným a jediným cieľom Maďarska má byť dnes zlepšenie hospodárskej situácie. Celá budúcnosť zeme závisí na úspechu hospodárskej rekonštrukcie. Keby však táto rekonštrukcia bola znemožnená buď neuveriteľnou*

---

¹²⁰ LENDVAI, Paul, Tisíc let maďarského národa, s. 322.

lahkomyselnosťou, alebo zbytočným vyhadzovaním štátných peňazí, tvorením zbytočných úradov, alebo korupciou, ktorá sa objavuje v hospodárskom živote, boly by ohrozené všetky dosavadne výsledky... Udržaním hospodárskej stability a zlepšením hospodárskych pomerov dá sa zabezpečiť dôvera cudziny. Bez tejto každý veľký cieľ stane sa neuskutočiteľným. Pre dosiahnutie tohoto cieľa musí vláda konečne umožniť i to, aby sa vo vážnych a na celú budúcnosť národa sa vzťahujúcich osudných otázkach, môhla voľne prejaviť slobodná vôľa ľudu...“¹²²

Rothermerův podporovatel Emil Nagy již před tím poukazoval na nutnost demokratizace Maďarska, pokud chce uspět ve svém boji za revizi. Fakt, že se Rothermerova kritika maďarského vládního systému objevila teprve rok a půl poté, co zahájil svou akci, budí však dojem, že lord chtěl jejím prostřednictvím svalit odpovědnost za neúspěšnou kampaň na maďarskou vládu. Ta jeho kritiku vnitřních poměrů odmítla.¹²³

Rothermerova akce měla v maďarské veřejnosti velký ohlas a skutečně povzbudila revizionistické hnutí. Nad spornými body, zejména pokud šlo o jeho etnickou hranici, převážily přece jen pocity vděčnosti a nadšení. To ovšem neznamenal, že by Maďarsko rezignovalo na svůj sen o obnově předválečných hranic. Vláda, jejímž cílem byla vždy revize Trianonu, mohla

---

¹²¹ O tom, že Bethlen ani Horthy nesouhlasili s tím, aby se stal Rothermere či jeho syn maďarským králem srov. též LENDVAI, Paul, Tisíc let maďarského národa, s. 322.

¹²² Slovensko proti revizii, s. 221. Celý překlad Rothermerova poselství viz Tamtéž, s. 219-221, stručnější verze srov. „Akce Rothermerova za revizi trianonského míru“, in: Zahraniční Politika 1929, s. 99. Lord Rothermere se v poselství znovu postavil proti dosazení Habsburků na maďarský trůn. Argumentoval tím, že by od Maďarska odradilo jeho zahraniční přátele - Mussoliniho i zahraniční Maďary.

¹²³ KOVÁCS-BERTRAND, Anikó, Der ungarische Revisionismus, s. 231.

být potěšena mezinárodní publicitou, kterou akce způsobila.¹²⁴ Odsouzení lordovy kampaně britskými oficiálními představiteli ji však nutilo udržovat si od kampaně odstup, zatímco povzbuzené revizionistické hnutí tlačilo vládu naopak k aktivnější prorevizní politice.

---

¹²⁴ Ignác Romsics poukazuje na to, že propagační práci vykonávaly do té doby různé společenské organizace s daleko menšími výsledky. ROMSICS, Ignác, István Bethlens Außenpolitik, s. 267.

4. ROTHERMEROVA AKCE VE VELKÉ BRITÁNII A JEJÍ

VÝVOJ

Kladná odezva Rothermerovy akce zůstala v anglickém tisku omezena především na noviny lordova koncernu.¹²⁵ Ve zprávě československého vyslanectví v Londýně z počátku září 1927 psal chargé d'affaires Viktor Bráb jednak o „velké nevšimavosti“, se kterou na kampaň reagoval britský „nerothermerovský“ tisk, a dále o ironizujícím tónu, s nímž britské seriózní tiskoviny odmítaly lorda Rothermera a jeho akci.¹²⁶

Přesto lord nezůstal ve svých promad'arských aktivitách zcela osamocen. Pro podporu své kampaně získal vyjádření dalších Angličanů, která se objevovala na stránkách „Daily Mail“. Největší význam měl příspěvek bývalého ministerského předsedy Lloyd George. V září otiskly „Daily Mail“ jeho dopis, v němž zpochybňoval nezměnitelnost mírových smluv. Podle tvrzení Lloyd George se od počátku pomýšlelo na možnost jejich případné dílčí revize, kterou by provedla Společnost národů.¹²⁷

Z dalších osob, které přispěly k podpoře Rothermerovy akce, lze uvést například britského novináře sira Roberta Donalda.¹²⁸ Poté, co navštívil

---

¹²⁵ Dle Otakara Vočadla v roce 1927 přinášely Rothermerovy tiskoviny téměř každý den protičesky zaměřený článek a ještě na jaře 1928 se dalo z „Daily Mail“ dovědět o „českém teroru“, viz VOČADLO, Otakar, *Anglické listy Karla Čapka*, Praha 1975, s. 316. O tom, že výskyt podobných článků nebyl zanedbatelný svědčí i soupis takovýchto příspěvků viz AMZV, PZ Londýn 1927, řádná politická zpráva VII-X za měsíce červenec–listopad z 24. listopadu 1927. Jsou zde poznamenány i určité příspěvky, které na tyto články reagovaly.

¹²⁶ AMZV, PZ Londýn 1927 mimořádná politická zpráva č. 25 z 5. září.

¹²⁷ *Národní politika*, 13. září 1927, s. 1, „Také Lloyd George proti nám“, srov. AMZV, PZ Londýn 1927, mimořádná politická zpráva č. 26 z 12. září.

¹²⁸ Sir Donald Robert (1860-1933), novinář, redaktor *Daily Chronicle*. Za první světové války působil krátkou dobu na ministerstvu informací, poté se vrátil ke své původní profesi. Byl také

Slovensko, napsal na podzim 1927 několik článků, v nichž kritizoval tamní poměry. Kromě jednostranných stížností, které se doslechl od kritiků stávající ČSR, poukazoval na existenci cenzury novin. Nejvíce ovšem kritizoval neustálé sledování jeho osoby místní policií,¹²⁹ což bylo obvinění, jež nebral na lehkou váhu ani československý vyslanec ve Velké Británii Jan Masaryk, který napříště domácí úřady od podobného postupu zrazoval.¹³⁰

Vážnější bylo, že lord Rothermere našel pro svou akci oporu dokonce i v britském parlamentu. Zde se v červenci 1927 zformoval tzv. Hungarian Committee, soukromý výbor, který chtěl zkoumat poměry vytvořené trianonským mírem.¹³¹ Navzdory tvrzení, že ustavení komise s Rothermerovou akcí nesouvisí,¹³² její vznik krátce po začátku lordovy kampaně a členství Rothermerova syna Esmonda Harmswortha, budily opačný dojem.

Pro vývoj kampaně bylo důležité stanovisko vlády Stanleyho Baldwina. Dne 14. července 1927 odsoudil britský ministr zahraničních věcí Austin Chamberlain¹³³ v rozhovoru s Janem Masarykem Rothermerův červnový

---

autorem promaďarsky orientovanou knihy „The Tragedy of Trianon,“ která vyšla v roce 1928 s předmluvou lorda Rothermera.

¹²⁹ NA, PMV, f. 225, K. 488, 2, „Rothermereova akce. Anglický konsul v Bratislavě zapůjčil k nahlédnutí informace.“, srov. AMZV, PZ Londýn 1927, mimořádná politická zpráva č. 41 z 29. listopadu.

¹³⁰ AMZV, PZ Londýn 1927, mimořádná PZ z 29. listopadu 1927.

¹³¹ O výboru viz více AMZV, PZ Londýn 1927, mimořádná politická zpráva č. 21 z 25. července a řádná politická zpráva z č. VII-X za měsíce červenec–listopad z 24. listopadu, srov. též AMZV, PZ Budapest 1927, řádná politická zpráva č. VIII za měsíc srpen z 12. září a řádná politická zpráva za měsíc září č. IX z 4. října.

¹³² AMZV, PZ Budapest 1927, řádná politická zpráva č. VIII za měsíc srpen z 12. září.

¹³³ Chamberlain Austen Joseph, sir (1863-1937), nejstarší syn britského politika Josepha Chamberlaina, člen konservativní strany. V letech 1915-1917 působil jako tajemník pro indické záležitosti. Byl členem válečného kabinetu Lloyda George. V roce 1924 se stal ministrem zahraničí a tuto funkci zastával až do roku 1929. Za vyjednání Locarnské dohody získal Nobelovu cenu míru.

článek.¹³⁴ O několik dnů později vyjádřil opovržení anglické vlády vůči lordu Rothermerovi při setkání s Janem Masarykem i státní podsekretář William Tyrrell.¹³⁵ Tyrrell zároveň československého vyslance ujistil, že anglické sympatie k Maďarsku, které v Británii jinak existovaly, neovlivní oficiální politiku.¹³⁶

Přes toto uklidňování upozorňoval Viktor Bráf na skutečnost, která charakterizovala stanovisko britské vlády k akci: „...*vyslanectví muselo svými spojeními upozornit na ohlas kampaně ve střední Evropě, jinak by se z vážných míst nereagovalo vůbec...*“¹³⁷ Britská oficiální politika se totiž sice postavila na stranu států Malé dohody,¹³⁸ přidržovala se však strategie Rothermerovy články ignorovat a nevydávat o akci žádné oficiální prohlášení.¹³⁹ Na veřejnosti se proto chovala ke kampani velmi zdrženlivě, což ale ve státech Malé dohody nepůsobilo dobrým dojmem. Teprve na podzim 1927 začal být z některých Chamberlainových a Baldwinových prohlášení patrný jejich nesouhlas s lordem Rothermerem. Protirothermerovsky působilo již prorumunské stanovisko, jež Austin Chamberlain zaujal v maďarsko - rumunském sporu optantů na podzimním zasedání Společnosti národů.¹⁴⁰

---

¹³⁴ Ten Jana Masaryka zároveň informoval, že bylo Rothermerovi „soukromou ale oficiální“ cestou naznačeno odmítavé stanovisko britského ministerstva zahraničí k jeho akci. Viz AMZV, PZ Londýn 1927, mimořádná politická zpráva č. 17 z 15. července.

¹³⁵ Tyrrell William, první baron, (1866-1947), působil v britském ministerstvu zahraničí. V letech 1925-1928 se stal státním podsekretářem ministerstva zahraničí. Mezi lety 1928 a 1939 zastával post velvyslance v Paříži. V roce 1929 byl jmenován baronem.

¹³⁶ AMZV, PZ Londýn 1927, mimořádná politická zpráva č. 19 z 20. července, zde též o názoru Jana Masaryka na W. Tyrrella.

¹³⁷ AMZV, PZ Londýn 1927, mimořádná politická zpráva č. 25 z 5. září.

¹³⁸ srov. BÁTONYI, Gábor, *Britain and Central Europe*, s.150.

¹³⁹ Takovýto postup navrhl poradce ministerstva zahraničí Headlam-Morley, podle BÁTONYI, Gábor, *Britain and Central Europe*, s.150-151.

¹⁴⁰ *Národní politika*, 19. září 1927, s. 2, „Anglický ministr zahraničí odmítá lorda Rothermerea“, srov. *Národní listy*, 20. září 1927, s. 1; *Národní osvobození*, 21. září 1927, s. 1; *Venkov*, 21. září 1927, s. 1; *Lidové noviny*, 21. září 1927, ráno, s. 3; *Právo lidu* 20. září 1927, s. 7. Beneš psal o maďarsko-rumunském sporu v září 1927 ze Ženevy: „*Poněvadž tu jde o*

Protože kritika pozemkové reformy tvořila součást lordovy kampaně,¹⁴¹ Rothermere toto Chamberlainovo stanovisko odsuzoval.¹⁴²

Následovaly zřetelnější důkazy o odmítavém postoji k lordu Rothermerovi ze strany britské vlády. Počátkem října vystoupil Stanley Baldwin na sjezdu konzervativní strany s projevem, který prozrazoval Baldwinův negativní vztah k Rothermerově osobě, kvůli protivládnímu psaní „Daily Mail“.¹⁴³ V listopadu Austin Chamberlain ve sněmovně uvedl, že věnovat pozornost takovéto mimoparlamentní kampani by bylo „zneuctěním Anglie“.¹⁴⁴ Na podzim 1927 odsoudil akci i předseda opoziční Labour party Ramsay MacDonald, když před zpravodajem „Práva lidu“ označil Rothermerovu prorevizní činnost za škodlivou. Dále uvedl, že akce nemá ve Velké Británii podporu žádné politické strany a veřejnost se o ni nestará.¹⁴⁵

Československé vyslanectví v Londýně podalo 3. října 1927 do Prahy zprávu o lordově rozhodnutí prozatím své angažmá v kampani za revizi pozastavit. Při svém tvrzení vycházelo vyslanectví z pramene „blízkého Rothermerovi“ a zároveň zkonstatovalo již čtrnáctidenní absenci

---

miliardy a celá maďarská propaganda a také Rothermerova akce měla za účel docílit úspěchu pro Maďarsko, chápe se zde veliký politický význam celé věci a obrací se k tomu pozornost celé veřejnosti...“, AMZV, telegramy došlé 1927, č. 758/27, Beneš ze Ženevy 19. září.

¹⁴¹ Srov. kapitola č. 2.2.

¹⁴² Stavěl spor na stejnou rovinu s vyvlastněním cizího majetku bolševickým SSSR. Podle Rothermerovy interpretace Austin Chamberlain svým postojem v otázce optantů ukázal, že vláda smí připravit vlastníky o soukromý majetek, a tím znehodnotil britský boj v této věci proti Sovětskému Svazu. *Národní politika*, 23. září 1928, s. 2, „Rothermere proti Chamberlainovi.“

¹⁴³ *Národní politika*, 8. října 1927, s. 2, „Tři otázky Baldwinovy lordu Rothermereovi“, srov. též. *Národní noviny*, 8. října 1927, s.1; *Venkov* 8. října 1927, s.4.

O konfliktním poměru mezi Stanley Baldwinem a lordem Rothermerem viz kapitola 2.2. Britský velvyslanec v Praze dokonce dával celou akci do souvislosti právě s lordovým bojem proti ministerskému předsedovi. NA, Prezidium ministerstva vnitra (PMV), f. 225, K. 488, 2, „Rozmluva s anglickým vyslancem v Praze.“

¹⁴⁴ AMZV, PZ Londýn 1927, mimořádná politická zpráva č. 39 z 24. listopadu. Chamberlain to uvedl v odpovědi na dotaz jednoho z konzervativních poslanců.

promaďarského článku v „Daily Mail“ oproti dřívější bilanci jeden až dva tituly týdně.¹⁴⁶ Akce však pokračovala dál na stránkách dalších Rothermerových novin a přinejmenším od poloviny října znovu i v „Daily Mail“, jak to vyplývá ze soupisu článků, který poslalo do Prahy samotné vyslanectví.¹⁴⁷ To také v listopadu znovu psalo, že lord „pokračuje ve svých útocích.“¹⁴⁸ Ačkoli se na podzim začala kampaň skutečně vyčerpávat, lord ji ještě nevzdal. Koncem roku se vydal do USA, aby s ní seznámil tamní Maďary.¹⁴⁹

Akci se snažil rozvíjet i v dalším roce, kdy se pro její podporu pokusil získat také veřejné vyjádření Benita Mussoliniho. Po Rothermerově návštěvě v Itálii v březnu 1928 vyšlo v „Daily Mail“ lordovo interview s Duce, jenž mimo jiné prohlásil, že „*smlouva není hrobem*“.¹⁵⁰ Šéf politické sekce italského ministerstva zahraničí v rozhovoru s československým vyslancem v Itálii Vojtěchem Mastným¹⁵¹ snižoval význam Mussoliniova vyjádření¹⁵² a část viny svaloval na Rothermerovu redakční úpravu článku. Duce nicméně

---

¹⁴⁵ Zahraniční politika 1927, s. 1435. Dne 18. listopadu 1927 se pražská městská rada usnesla poděkovat MacDonaldu za jeho vyslovení nesouhlasu s akcí a darovala mu čestnou plaketu města Prahy.

¹⁴⁶ AÚTGM, fond TGM, cizí země M-N, Maďarsko, k. č. 514, „Ad Rothermer“ 1927, viz. též AMZV, PZ Londýn 1927, mimořádná politická zpráva č. 30 z 3. října.

¹⁴⁷ AMZV, PZ Londýn 1927, řádná politická zpráva VII-X za měsíce červenec-listopad z 24. listopadu.

¹⁴⁸ AMZV, PZ Londýn 1927, mimořádná politická zpráva č. 38 z 16. listopadu.

¹⁴⁹ Viz ČELOVSKÝ, Boris, Ta ženská von Hohenlohe, srov. AMZV, PZ Budapest 1928, řádná politická zpráva a měsíc prosinec 1927 č. XII z 23. ledna.

¹⁵⁰ ROTHERMERE, H.S. Harmsworth Viscount, My Campaign for Hungary, s. 95, srov. KOVÁCS-BERTRAND, Anikó, Der ungarische Revisionismus, s. 221.

¹⁵¹ Mastný Vojtěch, (1874-1954), právník a diplomat. V letech 1920-1925 působil jako vyslanec ve Velké Británii, 1926-1932 v Itálii a 1932-1939 v Německu. Mezi roky 1924-1939 byl stálým členem komise pro kodifikaci mezinárodního práva při Společnosti národů v Ženevě. Zastával také post místopředsedy Asociace pro mezinárodní právo (International Law Association) a stal se předsedou její české sekce. V letech 1942-1945 byl předsedou správní rady Živnostenské banky. Po skončení války musel čelit obvinění z kolaborace. Jeho opodstatněnost se ale neprokázala a Mastný byl propuštěn.

podpořil maďarské revizionistické snahy i ve svém projevu o italské zahraniční politice v senátu dne 5. června 1928. Fakt, že mírové smlouvy nejsou věčné, označil za historickou skutečnost. Dále uvedl: „*Jsou některé mírové smlouvy, které jsou velikými konečnými fakty, odpovídající vrcholným důvodům spravedlnosti, konečnými fakty, kterými zůstávají a které nikdo z nás nepomyšlí odvolati a ani opět uvést na přetřes. Ale jsou ve smlouvách formule územní, koloniální, finanční a sociální, o nichž se může jednat, které mohou být opraveny, zlepšeny za tím účelem, aby bylo prodlouženo trvání samotných smluv, a tedy, aby byla zabezpečena delší doba míru...*“¹⁵³ Počátkem července 1928 však Austin Chamberlain odsoudil v parlamentu podporu revize mírových smluv.¹⁵⁴ To znamená, že i když se Rothermerovi podařilo získat Mussoliniho vyjádření ve prospěch revize, názor britské politiky se nezměnil.

Přes promaďarské sympatie jistých, zejména šlechtických, kruhů, jež se projeví i ustavením tzv. Hungarian Committee, nevyvolala Rothermerova akce u širší britské veřejnosti velkou pozornost. Lord sám v knize „*My Campaign for Hungary*“ přiznal: „*V Anglii, „Hungary's Place in the Sun“ nezbudil žádný zvláštní ohlas.*“ Dodával, že britská společnost se tehdy o

---

¹⁵² Mussolini podle něj potvrdil nedotknutelnost mírových smluv a to, že nevěří v jejich věčnost je prý jen důsledkem jeho realismu, srov. AMZV, PZ Londýn 1928, telegram z 5. dubna, viz. též Telegramy došlé 1928 č. 307 z. 5. dubna.

¹⁵³ „Mussolini - o mírových smlouvách,“ in: *Zahraněční politika 1928*, s. 595n., srov. též. ROTHERMERE, H.S. Harmsworth Viscount My Campaign for Hungary, s.100-101. Podle italského historika F. Caccama to bylo italsko-maďarské sblížení po uzavření vzájemné dohody na jaře 1927, které „*přinutilo předsedu italské vlády k sérii iniciativ ve prospěch nového chráněnce také v souvislosti s tématem revizionismu.*“ CACCAMO, Francesco, *Československo v italské zahraniční politice dvacátých let. II. závěrečná část* in: *Střední Evropa* 83, 1998, s. 85.

¹⁵⁴ GAJANOVA, Alena *ČSR a středoevropská politika velmocí*, s. 243, srov. *Zahraněční politika 1928*, s. 604.

evropské dění téměř nezajímala.¹⁵⁵ Běžní angličtí občané se navíc v situaci střední Evropy příliš neorientovali. „Daily Mail“ sice vycházel největším nákladem v zemi, ale jak o něm napsal Viktor Bráf : „*nikdo tam nečte politické články. Průměrný čtenář Daily Mailu by je ostatně ani nepochopil, protože Československo a Maďarsko pro něj splývá dosud v jakousi šedou nečláňovanou směs, ve které dlouho ještě nebude rozeznávat kontury.*“¹⁵⁶

Pokud jde o negativní postoj vlády, souhlasím s názorem historika Gábora Bátoriyiho.¹⁵⁷ Podle něj i ti představitelé britské vládní politiky, kteří uvažovali o nějaké dílčí revizi hranic, Rothermerovu akci odmítli, neboť si uvědomovali, že za tehdejší situace by nepřispěla k uklidnění středoevropských poměrů. V tom musela britskou vládu utvrdit i vlna odporu, která se proti akci zvedla v malodohodových státech.

---

¹⁵⁵ ROTHERMERE, Harmsworth Viscount, My Campaign for Hungary, s. 71. Na fakt, že se lidé v Británii příliš nezajímali o evropské dění upozorňoval také R.W. Seton Watson, R.W. Seton-Watson a jeho vztahy k Čechům a Slovákům, Dokumenty 1906-1951, I. Ed. RYCHLÍK, Jan, MARZIK, Thomas D., BIELIK, Miroslav, Martin 1995, „134 Seton – Watson to Otakar Vočadlo“, s. 400, (dále jen R.W. Seton-Watson a jeho vztahy k Čechům a Slovákům).

¹⁵⁶ AMZV, PZ Londýn 1927, mimořádná politická zpráva č. 25 z 5. září. To potvrzoval i diplomat Robert H.B. Lockhart, který o Československu ve dvacátých letech uvedl: „... mezi širokou veřejností [v Británii-pozn. M. S.] však bylo skoro neznámé. Bylo to období, kdy si poslanci mohli vytvářet slova jako Čechoslavie a Čechoslovenie a plést si Budapešť s Bukureští, aniž by je druzí opravili nebo se jim smáli.“ LOCKHART, Robert Hamilton Bruce, Jan Masaryk - osobní vzpomínky, Krnov 2003, s. 20. Na druhou stranu právě tento fakt v sobě skrýval nebezpečí, že se neznalá veřejnost nechá Rothermerovými názory ovlivnit, k čemuž se přiklání Jindřich Dejmek, viz. DEJMEK, Jindřich, Československo-britské politické vztahy, s. 20; Týž, Nenaplněné naděje, s.161. Do jisté míry s tvrzením souhlasím, ale nepředpokládám, že by tento vliv byl nějak dramaticky veliký.

¹⁵⁷ BÁTORYI, Gábor, Britain and Central Europe, s.150.

5. MAĎARSKÁ IRENTA A SLOVENSKÁ VEŘEJNOST

Rothermerovo vystoupení ve prospěch revize Trianonu vzbudilo nadšení nejen ve společnosti v Maďarsku, ale uvítala ho i maďarská irenta.¹⁵⁸ Koncem června 1927 proběhla schůzka irenty ve Vídni u jednoho z jejích čelných představitelů Františka Jehličky.¹⁵⁹ Účastníci sepsali memorandum, v němž vypočítávali své stížnosti vůči československé správě na Slovensku, kde požadovali provedení plebiscitu o státní příslušnosti.¹⁶⁰ Pověření zástupci měli memorandum doručit do Velké Británie, aby tam prostřednictvím Rothermera a dalších promaďarsky orientovaných Angličanů agitovali mezi politiky a novináři za „sebeurčení Slovenska“. Jejich mise měla pokračovat do USA, kde chtěli dokument předat prezidentu Coolidgeovi.¹⁶¹ Podle informace československého vyslance ve Vídni Hugo Vavrečky¹⁶² probíhala celá věc s podporou Budapešti: „*Maďarská vláda bude financovat*

---

¹⁵⁸ Irenta – hnutí národnostní menšiny za připojení ke státu, k němuž se minorita hlásí. Někteří vrcholní činitelé maďarské irenty působili přímo na Slovensku, jiní v emigraci v různých zemích.

¹⁵⁹ Jehlička, František (1879-1939), politik a publicista. Studoval teologii a byl vysvěcen na kněze. Z počátku spolupracoval s Andrejem Hlinkou. Spolu s ním se účastnil ilegální delegace, která na Pařížské mírové konferenci předložila memorandum, v němž se domáhala plebiscitu ve slovenském pohraničí. Jehlička, jenž byl iniciátorem celé akce, se po jejím neúspěchu do Československa už nevrátil a stal se placeným agentem maďarské irenty.

¹⁶⁰ Konečným cílem irentistů zůstávala nicméně snaha o připojení celého Slovenska k Maďarsku, srov. níže.

¹⁶¹ AMZV, Zahraniční úřad Londýn, k. č. 51, sl. 295, Slovenská irredenta 20.-30. léta, zpráva z 8. července 1927.

¹⁶² Vavrečka, Hugo (1880-1952), národohospodář a průmyslník, spisovatel, scénárista a novinář. V letech 1905-1914 zastával místo redaktora Lidových novin. Působil jako československý vyslanec ČSR v Maďarsku (1922-1926) a později v Rakousku (1926-1932). V roce 1938 se stal ministrem propagandy v úřednických vládách generála Syrového. Byl dědečkem Václava Havla.

podnik zato, že slovenští iredentisté budou zároveň propagovat Rothermerovu mapu Maďarska.“¹⁶³

František Jehlička současně navazoval kontakty s anglickými spisovateli a Rothermerovými spolupracovníky v jeho prorevizní kampani, jež se snažil získat pro podporu svých snah směřujících k začlenění Slovenska do maďarského státu.¹⁶⁴ Argumentoval mimo jiné i hrozbou bolševického nebezpečí na Slovensku, které se tam vytvořilo následkem „utlačovatelské“ české vlády. Dodával, že československá zahraniční politika se orientuje na SSSR, takže jediným vhodným řešením, jak čelit bolševismu, je připojit Slovensko k Maďarsku, a vytvořit společnou maďarsko-polskou hranici.¹⁶⁵

Iredentisté se ale záhy dočkali zklamání, když slovenská veřejnost, a především Hlinkova slovenská strana ľudová (HSLŠ), Rothermerovu akci rozhodně odmítly. Iredenta přitom vkládala do ľudáků naděje a pomocí svého působení na ně se snažila prosazovat na Slovensku vlastní zájmy.¹⁶⁶ HSLŠ byla

---

¹⁶³ AMZV, Zahraniční úřad Londýn, k. č. 51, sl. 295, Slovenská irredenta 20.-30. léta, zpráva z 8. července 1927.

¹⁶⁴ Již před Rothermerovým vystoupením plánoval Jehlička návštěvu u spisovatele Chestertona. Setkal se s ním krátce po zahájení Rothermerovy akce a literát mu slíbil, že doplní lordovu kampaň „slovenskou otázkou“. V srpnu se Jehlička sešel s Rothermerovým pomocníkem Dudley Heathcotem, jemuž vysvětlil: „*ako sa „zmocnili“ Česi Slovenska bez plebiscitu a aké sa mu dejú krivdy po stránke náboženskej, rečovej a hospodárskej.*“ Setkal se také se sirem Robertem Donaldem, viz KRAMER, Juraj, Iredenta a separatizmus, s. 152-154. O Donaldově článku, kritizujícím poměry na Slovensku srov. kapitola č. 4.

¹⁶⁵ Československo - polské územní spory byly po první světové válce příčinou zájmu Varšavy na oslabení ČSR. V tom se její zájmy shodovaly s maďarskými snahami o revizi. Polsko, které se dostalo i do konfliktu se SSSR, považovalo zároveň za výhodnější mít společnou hranici s Maďarskem, kde už došlo k potlačení levicových sil. V Polsku se vytvořilo jedno z center protičeskoslovensky orientovaného slovenského exilu. KRAMER, Juraj, Iredenta a separatizmus, s. 38-39. K Rothermerově akci však polské úřady přistupovaly se značnou zdrženlivostí a také polský tisk akci většinou nepodpořil. Viz ESSEN, Andrzej, *Odgłosy akcji lorda Rothermere w Polsce w 1927 r. (Z problematyki propagandy rewizjonistycznej w międzywojennej Europie)*, in: ŠESTÁK, Miroslav, VORÁČEK, Emil (ed.), *Evropa mezi Německem a Ruskem. Sborník prací k sedmdesátinám Jaroslava Valenty*, Praha 2000, s. 355-361.

¹⁶⁶ Souhlasím s J. Kramerem, že HSLŠ rozhodně nelze považovat za stranu, která by byla pouhým exponentem maďarského revizionismu. KRAMER, Juraj, *Slovenské autonomistické*

největší slovenskou stranou a její autonomistický program sliboval podle názoru iredentistů uvolnění česko-slovenského vztahu, což považovali za vhodný předpoklad pro následné navrácení Slovenska k Maďarsku. HSLS sice o autonomii usilovala, avšak připojení sebemenší části území zpět k Maďarsku pro ni bylo zcela nepřijatelné. To byl důvod, jenž ji stavěl do řad Rothermerových odpůrců. Sám předseda Ľudáků Andrej Hlinka¹⁶⁷ vystoupil zcela jasně proti lordovi a „maďarské propagandě“ ve své řeči ke slovenské katolické mládeži, kterou přednesl 23. července 1927 na jejím shromáždění v Košicích.¹⁶⁸ Zde prohlásil: „*Slováci si vydobyli vlasť a z nej ani stipky nikomu nedajú.*“ Zároveň vyjádřil svůj odmítavý vztah k Budapešti: „*Nenachodíme dost' ostrých a príkrých slov k odsúdeniu tejto nesvedomitej propagandy z Pešti platenej a šírenej.*“¹⁶⁹ Dne 17. srpna 1927 deklaroval zamítavé stanovisko k Rothermerovu počínání i klub poslanců a senátorů HSLS.¹⁷⁰

Jehlička se podle svého vlastního tvrzení snažil za této situace působit, společně s dalším představitelem iredenty Františkem Ungerem,¹⁷¹ na členy

---

hnutie v rokoch 1918-1929, Bratislava 1962, s. 160, (dále jen KRAMER, Juraj, Slovenské autonomistické hnutie).

¹⁶⁷ Hlinka, Andrej (1864-1938), slovenský politik, katolický kněz, náboženský spisovatel. V roce 1913 založil Slovenskou stranu Ľudovou, jejímž se stal předsedou, i když až do roku 1918 vyvíjela strana jen nepatrnou činnost (od roku 1925 přejmenována na Hlinkovu slovenskou stranu Ľudovou). Stal se členem Slovenské národní rady a signatářem Martinské deklarace. Mezi lety 1918-1938 byl poslancem Národního shromáždění.

¹⁶⁸ Výtah z proslovu uvádí Slovák, 26. července 1927, s. 2, „Proti akcií Lorda Rothermerea, proti urážaniu slovenského biskupského sboru, rečnil Hlinka v Košiciach na sjazde ústredia slovenského katolíckého študentva.“

¹⁶⁹ Tamtéž.

¹⁷⁰ Slovák, 19. srpna 1927, s. 1, „Prejav poslancov a senátorov slov. Ľudovej strany.“

¹⁷¹ Unger, František (1886-1949), politik, publicista a úředník. V lednu roku 1920 emigroval do Polska, odkud vyvíjel činnost proti Československu, v roce 1929 byl z Polska vypovězen a přesídlil do Budapešti. Spolupracoval s Františkem Jehličkou, Vojtěchem Tukou a dalšími představiteli iredenty.

řudové strany, aby nevystupovali proti Rothermerovi¹⁷² nebo aby alespoň zároveň útočili i na Čechy. K tomu měl Jehlička hned několik důvodů. Slovenské odmítnutí kampaně budilo dojem, že by mohla přispět k československému sblížení, což bylo pro iredentu nežádoucí, neboť usilovala o pravý opak. Útoky proti Čechům by daly za pravdu lordovi, který kritizoval národnostní problematiku Československa. Narušení jednotné fronty navíc muselo zeslabit význam Rothermerova odmítnutí.

Jehlička tvrdil, že díky němu a Ungerovi se HSLS neúčastnila společné protirothermerovské manifestace, jež se konala dne 20. srpna 1927 v Bratislavě.¹⁷³ Je sporné, nakolik byly protičeské výpady a absence HSLS na bratislavské demonstraci výsledkem jejich úsilí, nicméně ani tyto jevy nemohla iredenta pokládat za přesvědčivý úspěch. Ačkoli ji každé oslabení československé jednoty těšilo, ostrá slova, která stále zaznívala z řad HSLS proti Rothermerovi a znovuzачlenění Slovenska k Maďarsku, byla v naprostém rozporu s jejími zájmy. Hlinka i nadále vystupoval proti všem „maďarónům“ a koncem srpna v rozhovoru se zástupcem maďarského listu „Ujság“ přímo řekl: „*Jedinými Slovákmi, kterým by snad akce Rothermerova mohla býti příjemna, jsou snad Jehlička a Unger.*“¹⁷⁴ Dodal, že pokud Slováci kritizují Čechy je to jejich vnitřní záležitost.

Jehlička se nevzdával. V říjnu 1927 pracoval na memorandu, jež chtěl poslat lordu Rothermerovi. Jménem Slováků v něm vyjádřil potěšení nad lordovou kampaní. Dále líčil jejich neutěšenou situaci v Československém

---

¹⁷²Ještě 19. srpna se Jehlička pokoušel ve své zprávě do Budapešti vzbudit dojem, že HSLS protirothermerovské akce nepodporuje, Srov. MICHELA, Miroslav, Reakcie slovenských politických kruhov a tlače, s.513.

¹⁷³KRAMER, Juraj, Iredenta a separatizmus, s. 156.

státě. Prohlašoval, že „nielen južná pohraničná oblasť ale aj územie celého Slovenska bolo neprávom pripojené k Československu.“ Znovu opakoval argument o bolševickém nebezpečí. Protože podle Jehličky „česká tyrania vrhá ubiedený slovenský národ do náručia bolševizmu“¹⁷⁵, je také v lordově zájmu, aby se za vytyčené požadavky postavil. Na základě rady Vojtěcha Tuky¹⁷⁶ však Jehlička své memorandum přepracoval tak, že se hlásilo „jen“ k žádosti samostatného Slovenska. Ve chvíli, kdy se ukázalo, že promaďarská orientace na Slovensku neprorazí, představovalo toto řešení určitou alternativu, protože slovenská samostatnost tvořila v představách vedoucích iredentistů první krok k připojení této oblasti k Maďarsku. „Maďarsko by mohlo ľahšie dostať svoje územia od samostatného slovenského štátu ako od Československa“ a Slovensko „by čoskoro dospelo k názoru, že z vlastných síl sa nemôže udržať, a takto by prirodzene tiahlo k Maďarsku“¹⁷⁷ vysvětloval Jehlička. Celý projekt nakonec ztroskotal na zamítavém stanovisku Budapešti, kam Jehlička poslal oba své návrhy ke schválení. Zde se obávali mimo jiné toho, že by lord Rothermere s memorandumem nesouhlasil, protože požadovalo naprosto jiné řešení než částečnou revizi Trianonu založenou na etnickém základě, za níž lord bojoval.¹⁷⁸

Zajímavý byl i postoj Vojtěcha Tuky, poslance za ľudovou stranu, jenž byl placeným agentem Budapešti. Ačkoli v té době tajně podporoval radikálně

---

¹⁷⁴ České slovo, 30. srpna 1927, s. 3, „Dualistické plány Hlinkovy.“

¹⁷⁵ KRAMER, Juraj, Iredenta a separatizmus, s. 156.

¹⁷⁶ Tuka, Vojtěch Béla (1880-1946), právník a politik. V letech 1922-1929 byl šéfredaktorem deníku „Slovák“ a mezi roky 1925-1929 poslancem za HSES. Stál v čele paramilitární organizace Rodobrana (1923-1929). V roce 1929 byl zatčen a odsouzen za vlastizradu a špionáž na 15 roků vězení. V roce 1937 dostal milost. Za Slovenského štátu patřil mezi vrcholné slovenské politiky. V letech 1939-1944 zastával funkci předsedy vlády a v roce 1940 se stal ministrem zahraničí. Po skončení války byl v roce 1946 odsouzen k trestu smrti.

¹⁷⁷ KRAMER, Juraj, Iredenta a separatizmus, s. 158.

opoziční tendence¹⁷⁹ v ľudové straně, nepovažoval ještě dobu za zralou k tomu, aby se sám otevřeně postavil proti oficiální linii HSLS.¹⁸⁰ Proto nechtěl ani veřejně vystupovat proti Rothermerově akci. Koncem října 1927 dokonce žádal v parlamentu Edvarda Beneše, aby „*učinil veřejný projev, který by vylučoval jakékoli porušení slovenské hranice.*“¹⁸¹

Dalším, kdo se snažil posílit lordovu akci, byl na základě falešných zpráv, byl novinář a představitel iredenty Viktor Dvorčák.¹⁸² Na počátku listopadu 1927 otiskl ve svém pařížském časopise „La Slovaquie“ fingoovaný pozdravný telegram lordu Rothermerovi, za jehož autory označil list pittsburské Slováky, kteří se v roce 1918 Pittsburskou dohodou vyslovili pro samostatné Československo. Maďarský tisk přivítal zprávu s nadšením.¹⁸³ Tento podnik byl ale dvojsečnou zbraní, a proto ho nevítal například ani

---

¹⁷⁸ KRAMER, Juraj, Iredenta a separatizmus, s. 156-158; srov. kapitola č. 3.3.

¹⁷⁹ Jednalo se mimo jiné o vydávání časopisu „Autonómia“, který kritizoval politiku ľudové strany jako oportunistickou. Jeho první číslo vyšlo dne 12. listopadu 1927. V pozadí stál Vojtěch Tuka, i když post šéfredaktora „Autonómie“ zastával A. Szacký (psal pod jménem R.C. Astor), jenž byl pro to z HSLS vyloučen. Srov. RYCHLÍK, Jan, Češi a Slováci ve 20. století: česko-slovenské vztahy, 1914-1945, Bratislava 1998, s. 114-115, (dále jen RYCHLÍK, Jan, Češi a Slováci ve 20. století); KRAMER, Slovenské autonomistické hnutie, s. 392-404.

¹⁸⁰ KRAMER, Juraj, Iredenta a separatizmus, s. 154. Tuka zpochybnil československé soužití dne 1. ledna 1928 článkem „V desiatom roku Martinskej deklarácie“, jenž vydal v „Slováku“. Odvolával se na údajnou tajnou doložku Martinské deklarace, podle níž vstoupilo Slovensko do ČSR na zkušební dobu deseti let. Z toho vyvozoval, že pokud nedojde do 30. října 1928 k úpravě česko-slovenského vztahu, nastane „vacuum iuris“, tedy právní vakuum a československá vláda na Slovensku se stane bezprávnou. Kolem článku se rozpoutala kampaň, která vedla k Tukově zatčení a odsouzení (viz výše), srov. RYCHLÍK, Jan, Češi a Slováci ve 20. století, s. 116-118.

¹⁸¹ Národní listy, 27. října 1927, s. 1-2, „Zahraničně-politické rozpravy.“ Jednalo se o reakci na Benešovo exposé, v němž připustil právo Maďarů domáhat se přes Společnost národů nároku na dílčí hraniční korektury. Srov. kapitola 6.

¹⁸² Dvorčák, Viktor (1878-1943), novinář. Své promaďarské smýšlení projevil již na samém počátku vzniku ČSR v roce 1918. Tehdy stál u pokusu udržet Slovensko v maďarském státu, když 11. prosince vyhlásil v Košicích tzv. Slovenskou ľudovou republiku a jmenoval se jejím prezidentem. Jako iredentista působil ve dvacátých letech v Paříži, kde vydával čtrnáctideník „La Slovaquie“.

¹⁸³ AMZV, PZ Budapest 1927, řádná politická zpráva č. XI. za měsíc listopad z 22. prosince, srov. NA, PMV, f. 225, K. 488, 2 „Akce Rothermerova, cesta do Ameriky.“ Zde bylo mimo jiné poukázáno na to, že řada lidí, kteří měli jakožto signatáři Pittsburské dohody telegram podepsat, byli už v té době po smrti Dvorčák, prý měl dokonce v USA v lordově přítomnosti vydávat za tyto pittsburské zástupce své zaměstnance.

samotný Jehlička. Hrozilo zde totiž nebezpečí, aby telegram nevyvolal protirothermerovský protest ze strany amerických Slováků, neboť americká Slovenská liga již 28. října 1927 vyjádřila svůj odmítavý postoj k lordově akci.¹⁸⁴

Iredenta hodlala Rothermerova prorevizního vystoupení využít ve svůj prospěch, jak o tom svědčí její jednotlivé akce. Problematickým se mohl stát názorový rozdíl mezi ní a lordem v otázce velikosti území, jež mělo být připojeno zpět k Maďarsku. Sama budapešťská vláda nestála o to, aby ireidenta vystupovala s rozsáhlejšími územními požadavky, než které navrhoval Rothermere, přestože i jejím ideálním cílem bylo připojení celého Slovenska k maďarskému státu. Hlavní překážkou pro plány ireidenty se však stal odmítavý postoj Slováků včetně HSLS k celé kampani.

---

¹⁸⁴ KRÁMER, Juraj, Iredenta a separatizmus, s. 172.

6. ROTHERMEROVA AKCE A ČESKOSLOVENSKÁ

DIPLOMACIE

6.1 Londýnské vyslanectví, Edvard Beneš a T. G. Masaryk

Krátce po vydání Rothermerova článku „Hungary`s Place in the Sun“ psal československý vyslanec Jan Masaryk do Prahy o tom, že jedná s britskými finančníky.¹⁸⁵ Chtěl se přesvědčit, zda mezi nimi akce vzbudila nějaký účinek a případně se ho snažit eliminovat. Sděloval, že Wickham Steed¹⁸⁶ má napsat článek pro „Prager Presse“ a Masaryk se sám ujme stejného úkolu v „Českém slovu“.¹⁸⁷

Poté, co se československé vyslanectví v Londýně seznámilo s přístupem britské vlády ke kampani, zaujali zástupci čs. diplomacie v Londýně postoj, jenž v podstatě vycházel z toho, k čemu Britové nabádali. Vyslanectví doporučovalo nepřistupovat k žádným polemickým výstupům proti lordu Rothermerovi, protože by to akci jen přidávalo na významu. Považovalo za prospěšné, aby reakce tisku v ČSR byla klidná, aby se o celé záležitosti psalo méně a rozhořčený tón nahradila spíše ironie. To ovšem neznamenalo, že by chtělo akci bezmocně ignorovat. Součástí postupu, k němuž vyslanectví nabádalo, bylo naopak i věcné poukazování na

---

¹⁸⁵ AMZV, PZ Londýn 1927, telegram z 22. června, tamtéž, mimořádná politická zpráva č. 13 z 23. června.

¹⁸⁶ Steed, Henry Wickham (1871-1956), dopisovatel „The Times“ (Vídeň, Řím), v letech 1920–1923 jejich šéfredaktor, profesor moderních rumunských dějin na King's College v Londýně.

„neslušnost, neinformovanost, povrchnost a korumpovanost“ lordovy kampaně i maďarské propagandy. Nejlepší obranu spatřoval Jan Masaryk v poukazování na výsledky hospodářské konsolidace a - podobně jako Edvard Beneš - v provádění spravedlivé menšinové politiky.¹⁸⁸

Edvard Beneš se k Rothermerově akci vyslovil poprvé dne 14. července 1927 v zahraničním výboru senátu, když odpovídal na dotaz senátora za HSLS Jána Kovalíka.¹⁸⁹ Již tehdy dal najevo, že kampani nepřipisuje velký význam. Uvedl, že ministerstvo zahraničí ji sleduje, „*ale nezastavuje se meritorně u věcí, které mají za cíl udržovati jen trvalé nepřátelství mezi sousedy. Ukazuje zato tím důrazněji na protimírový a válečný charakter této propagandy.*“¹⁹⁰

Lord Rothermere reagoval na jeho slova pronesená v senátu telegramem, jenž poslal Benešovi ve druhé polovině července. V něm se v zájmu zachování evropského míru opět přimlouval za revizi Trianonu. Podle jeho názoru vznikla trianonská smlouva ve své podobě jen proto, že se zástupci dohodových velmocí příliš neorientovali v národnostních a politických poměrech střední Evropy. Sám Beneš prý nemůže věřit v možnost zachovat mír, aniž by došlo k začlenění většinově maďarského území k jeho mateřskému

---

¹⁸⁷ Steedův článek skutečně vyšel v „Prager Presse“ 26. června 1927.

¹⁸⁸ Srov. AMZV, PZ Londýn 1927, mimořádná politická zpráva č. 81 z 5. září a PZ Londýn 1928, mimořádná politická zpráva č. 1 ze 4. ledna.

¹⁸⁹ Kovalík, Ján (1861-1950), učitel, spisovatel, básník a politik. V letech 1918-1920 byl poslancem, 1920-1935 senátorem Národního shromáždění za ľudovou stranu. Za Slovenského štátu se stal v letech 1942-1943 členem Státní rady.

¹⁹⁰ České slovo, 15. července 1927, s. 1, „Ministr dr. Beneš o aktuálních otázkách zahraničních,“ srov. též Národní osvobození, 15. července 1927, s. 3; Národní listy, 15. července 1927, s. 1; Národní politika, 15. července, s. 2-3; Venkov 15. července 1927, s. 4; Slovák, 20. července 1927, s. 3.

státu. Místní Maďaři se totiž budou „dříve či později“ snažit o znovupřipojení k jejich bývalému státu.

Lord se v telegramu zabýval i otázkou maďarských optantů a pozemkové reformy. Žádal Beneše, aby zakročil proti „nespravedlnostem“, které se staly maďarským občanům v Československu „při záboru a prodeji“ jejich majetku. Upozorňoval, že Británie by se mohla stát „lhostejnou“ ve vztahu k Československé republice. Její vojáci neumírali ve válce proto, aby bylo ve střední Evropě vytvořeno bezpráví a aby se ČSR chovala špatně ke svým menšinám.¹⁹¹

Beneš Rothermerovi odpověděl zdvořile a klidně, ovšem s jistou rezervovaností. Nabídl mu údaje o menšinových poměrech v Československu a Maďarsku a zároveň lorda upozornil, že některé jeho informace jsou „*nepřesné, ba někdy nesprávné*“. Jestliže ale Beneš vyjádřil ochotu poskytnout lordu Rothermerovi informace o minoritách, rozhodně se s ním nehodlal pouštět do další polemiky. Sám to v telegramu vyjádřil slovy: „*...lituji, že se nemohu dát do diskuse o další části vaší depeše. Jsem v úředním postavení, a nemohu tudíž říci vše, co bych chtěl jako vaše lordstvo. Byl bych nucen srovnávat poměry v Československu a v Maďarsku, přičemž má slova jako ministra mohla by někomu být nepříjemná, a neposloužil bych tím tudíž dobrému poměru mezi svou zemí a jejími sousedy.*“¹⁹²

---

¹⁹¹ O telegramu – Lidové noviny, 21. července, 1927, ráno, s. 3, „Lord Rothermere dru Benešovi“, srov. např. Národní osvobození, 23. července 1927, s. 1, Slovák, 24. července 1927, s. 3., Národní listy, 23. července, s. 1.

¹⁹² Národní osvobození, 23. července 1927, s. 1, „Odpověď ministra dra Beneše lordu Rothermerovi“, srov. např. Lidové listy, 23. července 1927, Venkov 23. července 1927, s. 1, České slovo, 23. července 1927, s. 1.

Lord Rothermere zaslal Edvardu Benešovi ještě dva další telegramy.¹⁹³ V nich se znovu dotkl problematiky pozemkové reformy, tentokrát projevil zájem o informace týkající se osudu majetku maďarských občanů na území Československa. Objevil se zde i příměr, který lord použil již ve svém prvním článku z 21. června 1927, označující situaci v ČSR za druhé Alsasko a Lotrinsko.¹⁹⁴ V telegramu z 11. srpna 1927¹⁹⁵ se Rothermere nazval přítelem Československa a nabídl se jako prostředník československo-maďarského sblížení. Argumentoval tím, že by pro Prahu bylo výhodné získat si prostřednictvím úpravy hranic přátelství Budapešti, což by znamenalo lepší záruky pro její bezpečnost.

Pokud jde o Rothermerovy telegramy, obsahově nepřinesly proti prvnímu proreviznímu článku z 21. června 1927 nic nového. Neustálé zmínky o pozemkové reformě a maďarských občanech, jež postihla, budí dojmem, že více než o zájmy celého Maďarska, šlo lordovi o podporu tamní šlechty. Na telegramech bylo nové jejich konkrétní adresování samotnému československému ministru zahraničí. Zde je také poprvé patrná orientace kampaně proti Československu a teprve potom proti ostatním malodohodovým státům. Zdá se ale pravděpodobné, že zacílení akce proti ČSR nezpůsobila jen

---

¹⁹³ O prvním z nich viz Národní listy, 28. července 1927, s. 2, „Rothermere posílá dr. Benešovi druhý telegram“, srov. Venkov, 29. července 1927, s. 3; Večerní list, 27. července 1927, s. 2. O druhém viz Národní listy, 12. srpna 1927, s. 1, „Lord Rothermere nabízí dru Benešovi své služby k opravě hranic“, srov. např. Slovák, 13. srpna 1927, s. 1; Národní politika, 12. srpna 1927, s. 7; Lidové listy, 12. srpna 1927.

¹⁹⁴ Přírovnání souviselo s Rothermerovým názorem o nezbytnosti revize k zachování míru, neboť odtržením Alsaska a Lotrinska od Francie v roce 1871 se podle něj stala nová válka neodvratnou. Stejný příměr lord použil i v druhém článku z 30. srpna 1927.

¹⁹⁵ Slovák, 13. srpna 1927, s. 1, „Nový telegram lorda Rothermerea min. Benešovi.“

Benešova červencová odpověď v zahraničním výboru senátu, která se mohla stát lordovi spíš vhodnou záminkou.

Edvard Beneš se k Rothermerově kampani vyjádřil také ve svých exposé, která přednesl na půdě parlamentu v říjnu 1927 a v červnu následujícího roku. V prvním uznal, že mírové smlouvy nejsou „dokonalé a věčné“ a přiznal Maďarům jejich právo domáhat se územních změn na základě článku 19 Paktu Společnosti národů.¹⁹⁶ Rozhodně ale odmítal agitaci, k jaké se uchýlil lord Rothermere. Ministr zahraničí navíc nevěřil, že by revize zlepšila středoevropské poměry. Domníval se naopak, že by vytvořila jen nové nespravedlnosti. Lék viděl Beneš ve vzájemné hospodářské a politické spolupráci jednotlivých států a v liberální národnostní politice.¹⁹⁷ Ve druhém exposé Beneš doslova prohlásil: *„Zdůrazňuji jen to, co dnes vidí každý ve Francii, Anglii i všude kol nás, že jakékoli praktické pokusy o revisi smluv mírových by vyvolaly takové otřesy, spory a konflikty, že by se Evropa znovu obrátila v jeden velký požár.“*¹⁹⁸

---

¹⁹⁶ Článek č.19 umožňoval revidovat „překonané smlouvy“ či poměry „ohrožující světový mír.“ Bylo ho ale možno uplatnit tehdy, pokud by s ním souhlasili všichni, jichž se věc dotýkala. Srov. MORAVCOVÁ, Dagmar, BĚLINA, Pavel, Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1914-1941, Praha 1998, s. 37.

¹⁹⁷ Viz „Exposé dra. Beneše o mezinárodní situaci a zahraniční politice ČSR přednesené 25. října v zahraničním výboru poslanecké sněmovny“, in: Zahraniční politika 1927, s. 1328; stručněji též REČKOVÁ, Eva, Anglický lord a maďarská královská koruna, s. 401.

¹⁹⁸ „Exposé zahr. ministra Eduarda Beneše přednesené v zahraničním výboru sněmovny a senátu 6. června 1928“, in: Zahraniční politika 1928, s. 585. Také Malá dohoda jako celek se nakonec omezila na prohlášení, v nichž dala najevo svůj odmítavý postoj k podobným akcím. V září varovala ty, kteří by chtěli využít nespokojenosti některých států se stavem vytvořeným mírovými smlouvami pro své vlastní zájmy, což bylo evidentní výstrahou vůči lordu Rothermerovi. Viz Národní politika, 15. září 1927, s. 2, „Žádná akce Malé Dohody.“ V následujícím roce odmítla na červnové konferenci v Bukurešti veškeré útoky proti celistvosti území malodohodových států. Viz Exposé Dra Eduarda Beneše, ministra zahraničních věcí, pronesené dne 4. října 1928 v zahraničním výboru poslanecké sněmovny a senátu, in: Zahraniční politika 1928, s. 1011.

Prezident T. G. Masaryk se osobně nebránil menším hraničním úpravám. Ve svých poznámkách k Rothermerově akci připouštěl možnost dílčí revize na základě vzájemné dohody mezi jednotlivými státy.¹⁹⁹ Názor ve prospěch drobných korektur hranic vyjádřil Masaryk také veřejně. Toho si všiml i lord Rothermere ve svém druhém článku z 30. srpna 1927, když upozornil na prezidentův příspěvek „The New Europe“ otisknutý v srpnovém „Fortnightly Review.“ V něm prezident vyjádřil názor, že až dojde ve střední Evropě k uklidnění situace a národy přijmou princip sebeurčení, bude možné v klidu a s ohledem na všechny okolnosti provést opravu etnických hranic.²⁰⁰

Ochotu k částečným hraničním změnám naznačil Masaryk opět na konci října 1927. Dal ovšem najevo nesouhlas s Rothermerovým způsobem boje za revizi a zdůraznil, že se hraniční změny nesmí dotknout podstaty mírových smluv.²⁰¹ Prohlásil: *„Netajil jsem se nikdy, že ujednání mírová a zejména nové rozdělení Evropy nejsou ve všech podrobnostech dokonalá, neboť jsou dílem lidským; avšak to lze tvrditi s jistotou, že poválečná organizace Evropy je spravedlivější než byla předválečná. O podrobnostech nápravy se může jednat, ale musí se jednat věcně a spravedlivě, ne agitačně a musí se jednat jednotlivými státy se státy druhými; mírové smlouvy nebudou dotčeny, neboť nemůžeme dopustit, aby se z nich stal cár papíru a zavládla všeobecná nejistota a defacto anarchie...“* Slušní, čestní lidé mohou se věcně

---

¹⁹⁹ Vzhledem k tomu, že v Maďarsku žilo podle něj kolem 300 tisíc Slováků, uvažoval o případném odstoupení 200-300 tisíc československých Maďarů, na něž by se za určitých okolností dalo přistoupit. AÚTGM, fond TGM, Cizí země M-A, k.č.514, „Ad Rothermer“ 1927, „Ad Rothermere“.

²⁰⁰ ROTHERMERE, H.S.Harmsworth Viscount, My Campaign for Hungary, s. 86-87. O Masarykově ochotě k částečné revizi píše i László Kontler. KONTLER, László, Dějiny Maďarska, s. 327.

²⁰¹ Tuto podmínku zmínil i ve svých poznámkách k akci, viz AÚTGM, fond TGM, Cizí země M-A, k. č. 514, „Ad Rothermer“ 1927, „Ad Rothermere“.

dohodnouti o všech nejtěžších problémech. V programu Společnosti národů na to bylo vhodně pamatováno.“²⁰²

Ačkoli tedy Edvard Beneš stejně jako prezident Masaryk neupíral Maďarům jejich právo domáhat se prostřednictvím Společnosti národů jistých hraničních korektur, narozdíl od T. G. Masaryka nebyl přívržencem ani dílčí revize. Oba dva ale shodně odmítali revizi na základě agitace jakou činil lord Rothermere.

6.2 Domácí kritika československé zahraniční politiky

Postup Edvarda Beneše a londýnského vyslance Jana Masaryka v Rothermerově kampani narážel na nesouhlas části československé politické scény. Hlavním předmětem kritiky se stala jejich malá aktivita v celé akci a nedostatečná propagace Československa v zahraničí.

Masarykovu „nečinnost“ ostře kritizoval „Večerní list“, tiskový orgán Stříbrného Strany slovanských národních socialistů. „*Co dělá naše vyslanectví v Londýně?*“²⁰³ ozývalo se na jeho stránkách. Dne 31. srpna, tedy den poté, co v „Daily Mail“ vyšel Rothermerův druhý prorevizní článek, obvinil „Večerní list“ Jana Masaryka, že je vůči kampani lhostejný a že odjel na dovolenou

---

²⁰² Národní listy, 28. října 1927, s. 1-2, „28. říjen roku 1927“, O rozdílném názoru T. G. Masaryka a Edvarda Beneše na otázku revize mírových smluv srov. též. SZARKA, László, Maďarsko – československé vztahy, s. 47.

²⁰³ Večerní list, 23. července 1927, s. 1, „Beneš konečně odpovídá Rothermerovi.“

do Lán, místo aby hájil zájmy republiky v Londýně.²⁰⁴ Podobně volaly po větší aktivitě vlády a československé zahraniční politiky „Lidové listy“, stranický tisk Československé strany lidové. V přímé reakci na Rothermerův příspěvek z 30. srpna 1927 uvedly, že rezervovanost, kterou si vláda dosud zachovávala, aby svým vystoupením nedávala kampani větší význam, by nyní měla přestat.²⁰⁵ Na schůzi lidové strany počátkem září 1927 odsoudil postoj československé zahraniční politiky rovněž poslanec Bohumil Stašek.²⁰⁶ Také on vyčítal Janu Masarykovi jeho dovolenou: „*Jest opravdu litovati, že v oněch dobách, kdy se z Londýna vede akce proti naší republice, náš londýnský vyslanec užívá prázdnin v čsl. republice.*“²⁰⁷ Totéž kritizoval i článek v „Národní politice“²⁰⁸ a „Slovák“ - tiskový orgán Hlinkovy slovenské strany ľudové - označil Masarykovu nepřítomnost v Londýně za velkou nedbalost.²⁰⁹

---

²⁰⁴ Večerní list, 31. srpna 1927, s. 1, „Náš londýnský vyslanec na výletě.“ Autor příspěvku zde dále vyjadřoval naději, že snad alespoň nový Rothermerův článek donutí Jana Masaryka vrátit se z dovolené a snažit se proti akci něco podniknout.

²⁰⁵ Viz Lidové listy, 31. srpna 1927, s. 1, „Nový zákeřný útok anglického lorda proti Československu.“

²⁰⁶ Stašek Bohumil (1886 –1948), římskokatolický kněz, církevní hodnostář a publicista. V meziválečném období patřil k vůdčím představitelům Československé strany lidové. V letech 1923-1925 působil jako šéfredaktor „Lidových listů“. Za druhé světové války ho zatkl Gestapo za protinacistické kázání a na základě toho byl mezi roky 1939-1945 vězněn v koncentračním táboře Dachau. V roce 1945 se stal funkcionářem Svazu osvobozených politických vězňů.

Stašek, podle svého vyjádření na schůzi, nechtěl sice význam kampaně přeceňovat, ale zároveň varoval před jejím podceněním. Upozorňoval na Rothermerův vliv, jehož se mu dostává prostřednictvím novin. Ty označil za „obrovskou velmoc“, které slouží spousta novinářů a významných politiků na celém světě. Dodal: „*Je-li pravdou to, co se říká, že za akcí anglického lorda stojí zodpovědní státníci italští a angličtí, potom celá tato záležitost jest vlastně úplným debaklem zahraniční politiky Benešovy.*“ Viz Lidové listy, 10. září 1927, s. 2, „Československá strana lidová o politické situaci.“ Staškův názor týkající se italského a britského vlivu byl nejspíše ovlivněn článkem v „New York American“ ze srpna 1927, který psal o britsko-italské snaze dosadit na maďarský trůn italského vévodu de Aosta. Podle senzačních tvrzení článku chtěly Velká Británie s Itálií vyvážit tímto tahem francouzský vliv v Evropě. Pro Anglii mělo být zároveň „fašistické Maďarsko“, jež by tak vzniklo, vhodným „oponentem“ proti SSSR.; srov. kapitola č. 7.1.

²⁰⁷ Lidové listy, 10. září 1927, s. 2, „Československá strana lidová o politické situaci.“

²⁰⁸ Národní politika, 4. září 1927, s. 1-2, „Dobrá stránka Rothermereovy akce“, autor čl. S. Nikolau.

²⁰⁹ Slovák, 2. září 1927, s. 4, „Kým lord Rothermere štvě proti republice náš londýnský vyslanec sa zabáva.“

Na druhý hlavní bod kritiky - nedostatečnou prezentaci Československa v zahraničí - poukázal národně demokratický politik Milan Ivanka²¹⁰ na protirothermerovské demonstraci počátkem září v Brně.²¹¹ Dne 28. října vytkl v parlamentu stejný nedostatek předseda národní demokracie Karel Kramář.²¹² S činností československé zahraniční politiky nebyla v této oblasti spokojena ani „Národní politika“,²¹³ noviny sice nestrannické, ale blízké národní demokracii. Podle „Slováka“ nebylo navíc Slovensko v zahraničí dostatečně propagováno, protože se vždy mluvilo pouze o Čechách.²¹⁴ Předmětem výtek se stala i skutečnost, že zatímco Maďarsko neustále mluví o svých zahraničních menšinách, Edvard Beneš neupozorňuje na osud Slováků žijících v Maďarsku. To kritizoval „Slovák“,²¹⁵ „Večerní list“²¹⁶ a deník Slovenské národní strany – „Národné noviny“.²¹⁷

---

²¹⁰ Ivanka, Milan, (1876-1950), právník, politik a publicista. V letech 1907–1909 byl poslancem v uherském sněmu. Účastnil se slovenského národního hnutí a v roce 1918 se stal členem Slovenské národní rady. Za První republiky byl v letech 1918-1920 a 1929-1930 poslancem v Národním shromáždění. Mezi lety 1922-1934 patřil k čelným politikům Čs. strany národně demokratické, později přešel ke straně agrární. Za druhé světové války se účastnil protinacistického odboje v Praze. Na konci války byl zatčen a vězněn v Terezíně.

²¹¹ Národní listy, 10. září 1927, s. 3, „Velká národně demokratická manifestace proti akci lorda Rothermera v Brně.“

²¹² Národní listy, 27. října 1927, s. 1-2, „Zahraněčně-politické rozpravy.“ Kramář, Karel (1860-1937), politik, publicista, podnikatel, spolu s T. G. Masarykem a K. Kaizlem zakladatel realistického hnutí. V roce 1891 byl zvolen do Říšské rady za mladočeskou stranu. Za první světové války se účastnil domácího odboje, na základě čehož byl zatčen a odsouzen k trestu smrti za velezradu, nakonec amnestován. V roce 1918 se stal předsedou Národního výboru a po vzniku ČSR prvním předsedou vlády (1918-1919). Zastával post předsedy Československé státoprávní demokracie (1918-1919), pak Čs. národní demokracie (1919-34), nakonec Národního sjednocení. Působil zároveň jako poslanec v Národním shromáždění. Byl odpůrcem politiky „Hradu“, zejména E. Beneše.

²¹³ Srov. Národní politika, 21. srpna 1927, s. 1, „Ještě akce Rothermerova“; tamtéž, 31. srpna 1927, s. 2, „Lord Rothermere začíná pálit z hrubších kusů.“

²¹⁴ Slovák, 27. července, s. 1-2, „Naše menšiny v Maďarsku a p. lord Rothermere.“

²¹⁵ Srov. Slovák, 27. července, s. 1-2, „Naše menšiny v Maďarsku a p. lord Rothermere“; tamtéž, 22. července 1927, s. 1, „Kedy sa už rozkýve pán minister Beneš?.“

²¹⁶ Srov. Večerní list, 18. července 1927, s. 2, „Odpověď lordu Rothmeerovi“, též Večerní list, 23. července 1927.

²¹⁷ Srov. Národné noviny, 26. července 1927, s. 1, „Rothermerovci“, autorem čl. byl Martin Rázus.

Ačkoli byla československá zahraniční politika obviňována z malé aktivity, objevila se v tisku i výtky vůči tomu, že Edvard Beneš jako ministr zahraničí reagoval na Rothermerův soukromý telegram z konce července, čímž dodal akci na významu. „*Je věcí propagandy naší, aby bylo čeleno propagandě maďarské. Avšak není věcí zahraničního ministra čs. státu, aby se dával do polemik se soukromým podnikem několika jednotlivců, třeba to byli občané britští,*“ psala „Národní politika“.²¹⁸ „Národní listy“ uvedly: „*Nelze nikdy už dopustit, aby se angažoval ministr zahraničních věcí svojí autoritou a svojí přímou intervencí a aby odpovědí na to byl zdvojnásobený útok....*“²¹⁹ Dne 28. října 1927 odsoudil Benešovu odpověď na lordův telegram v již zmíněném projevu také Karel Kramář, který považoval za postačující odezvu reakci tisku.²²⁰ Zatímco 29. července 1927 kritizoval „Slovák“ Benešovu odpověď Rothermerovi jako „přediplomatizovanou“²²¹, již o necelý měsíc později se v prohlášení klubu poslanců a senátorů HSLS mluvilo o údivu nad tím, že ministr zahraničí reagoval na soukromý telegram oficiální odpovědí, čímž jakoby chtěl lordově akci dodat na významu.²²²

Objevila se i další obvinění proti Benešově zahraniční politice. Jiří Stříbrný podezřival ve „Večerním listu“ vládní činitele z toho, zda nepřipouštěli možnost úpravy hranic vůči Maďarsku. Kritika mířila zejména na Beneše, neboť Stříbrný dodával: „*Pana ministra zahraničních záležitostí se*

---

²¹⁸ Národní politika, 26. července 1927, s. 1-2, „Rothermereova akce.“

²¹⁹ Národní listy, 16. září 1927, s. 1, „Odpověď nejspolehlivější“, kritika stejné věci srov. tamtéž, 14. srpna 1927.

²²⁰ Národní listy, 27. října 1927, s. 1-2, „Zahraničně-politické rozpravy.“

²²¹ Slovák, 29. července 1927, s. 1, „Rothermere-Praha-Slováci.“

²²² Slovák, 19. srpna 1927, s. 1, „Prejav poslancov a senátorov slov. ľudovej strany.“ Prohlášení bylo učiněno 17. srpna 1927 na poradě v Ružomberoku.

*dovolávat nebudu, ten nemá ani zmužilosti doznat chybu, ani nemiluje příliš pravdu – ale já jsem přesvědčen, že ty řečičky na všechny strany hezkého pána byly známy v diplomatických kruzích – a dnes sklízíme ovoce. Ještě štěstí, že lord Rothermer není Velká Británie, jako není dr. Ed. Beneš Československo.*²²³ Za dané atmosféry proto nepůsobilo uklidňujícím dojmem ani teoretické připuštění revize, jaké učinil Beneš v říjnovém parlamentním exposé, přestože sám nebyl jejím přívržencem.²²⁴

V tisku se objevil v částečné souvislosti s Rothermerovým vystoupením i obecnější názor, který odmítal komunismus a socialismus jako škodlivé pro československý stát z mezinárodního hlediska. Lidovecký poslanec Bohumil Stašek hledal v „levicové orientaci“ československé zahraniční politiky příčiny jejích neúspěchů. Dokazoval, že socialismus a komunismus mají v ČSR velmi silné zastoupení a Československo je „procentuálně nejkomunističtějším státem na světě...Klesají-li komunistické akcie v celém světě, potom klesají v nich i akcie čsl. republiky, která jest v zahraniční cizině pokládána za polobolševický stát. A chtějí-li někteří rozhodující činitelé zříditi ve střední Evropě opěrný bod proti bolševickému Rusku, nedivme se, že jej nezřizují v našem státě, ale v Maďarsku a že na úkor našeho státu chtěly by ten opěrný bod co možno nejvíce rozšířiti a sesílití...“²²⁵

---

²²³ Večerní list, 20. srpna 1927, (soubor článků věnovaných rothermerovské problematice), Jiří Stříbrný: „Na ochranu našeho Slovenska.“

²²⁴ Srov. Národní denník, 10. listopadu 1927, s.1, „Švehlovo „nikdy“ Rothermereovi“. „Národní denník“ proto vyzdvihoval prohlášení Antonína Švehly, který akci proti ČSR bezvýhradně odmítl „Švehla správne vycítil, že nedávne prehlásenie dr. Beneša o možnosti revízie mierových smlúv, spôsobilo nespokojnosť v republike. Dobře urobil, že tak rýchlo opravil ministra Beneša.“

²²⁵ Lidové listy, 10. září 1927, s. 2, „Československá strana lidová o politické situaci.“

Také „Slovák“ při svém tažení proti socialistům a jejich vstupu do vlády tvrdil, že dohodové státy chtějí získat Československo do „protibolševické fronty“.²²⁶ Proto HSEŠ účast levicových stran ve vládě odmítala, neboť by podle nich nahrávala Maďarům. Vyčetla dále Benešovi, že svým nedostatečným postupem proti komunistům „hazarduje“ v době Rothermerova útoku s „renomé“ Československa.²²⁷ Podobně jako Stašek upozorňovala, že ČSR je „nejsilnější vnější tvrzí komunismu“. Obracela se dokonce proti přítomnosti Edvarda Beneše ve vládě.²²⁸

Tak jako katolické strany varovaly před podporováním levice, sociálně demokratické „Právo lidu“ společně s poslancem Rudolfem Bechyněm²²⁹ zase upozorňovalo na nebezpečí fašismu. Maďaři podle nich sázeli na fašistický převrat v Československu, který by způsobil rozvrat ve státě, čehož by Maďaři využili pro své cíle. „Právo lidu“ přitom kritizovalo vládu tzv. „panské koalice“: *„Nebezpečí nevězí v síle fašismu u nás, vězí v slabosti vlády, vězí v zaslepenosti a nenávisti občanských stran. Domnívajíce se, že postupují proti*

---

²²⁶ Podle „Pondělního listu“ (Pondělník „Večerního listu“) z 25.července 1927 jeden nejmenovaný vídeňský diplomat v rozhovoru uvedl, že Rothermerova akce je namířena hlavně proti ČSR, neboť komunistická strana je druhou nejsilnější v ČSR a Británie to chápe jako nebezpečí zbolševizování Československa. Dle něj jde v akci o to, „připoutat ČSR k přímým odpůrcům Sovětů.“ Pondělní list, 25. července 1927, s. 1, „Anglie útočí proti Československu.“

²²⁷ Vytkla mu, že po roztržce v britsko-sovětských vztazích nezakázal Šmeralovi jako členovi parlamentu jeho cestu do SSSR. Slovák, 29. července 1927, s. 1, „Rothermere-Praha-Slováci.“

²²⁸ Slovák, 13. srpna 1927, s. 1, K hlasom o reorganizácii vlády.“

²²⁹ Právo lidu, 10. září 1927, s. 4, „Gajdovština-budapešťská naděje,“ srov. Lidové noviny, 10. září 1927, ráno, s. 2 „Gajdovština nástrojem rothermereovštiny.“

Bechyně, Rudolf (1881-1948), sociálnědemokratický politik, novinář a publicista. V letech 1911-1918 byl poslancem rakouské Říšské rady. V roce 1918 se stal členem Národního výboru. Po celé období První republiky zasedal v parlamentu jako poslanec. Mezi roky 1920-1926 zastupoval sociální demokracii v koaliční „Pětce“. Často zastával ministerskou funkci – vystřídal posty ministra školství a národní osvěty (1922-1924), ministra železnic (1925-1926, 1932-1938) a ministra zásobování (1929-1932). V roce 1939 odešel do emigrace, kde se stal členem a později předsedou (1940-1941) Státní rady československé v Londýně.

socialismu, postupují proti státu... Máme všichni povinnost, abychom pozvedli varovný hlas napravo.“²³⁰

Nyní budu analyzovat některé body kritiky z pohledu představitelů československé zahraniční politiky. Co se týče obvinění z nedostatečného prezentování republiky v zahraničí, československé vyslanectví v Londýně si jeho nutnost uvědomovalo. V jedné ze zpráv chargé d'affaires Viktor Bráf doporučoval dokonce vydání menší propagační publikace.²³¹ Také Jan Masaryk uvedl, že propagace by mohla být prospěšná. Byl si vědom toho, že se v Anglii ČSR nemohla s Maďary v této věci rovnat: *„Maďaři se svým sebevědomím, grandseigneurským vystupováním, se svojí šlechtou, koňmi a dámami se v této práci dobře vyznají, na rozdíl od našich skromných neúhledných pracovníků...jsem přesvědčen, že Maďaři utratí víc za týden než my za rok...“*²³² Vyslanec Masaryk však považoval maďarské propagační praktiky za nedůstojné. Navíc pojmenoval hlavní problém Československa v této oblasti, kterým byl nedostatek lidí a peněz.²³³

Jiný zdroj výtek představovala Masarykova dovolená. Na základě kritiky vyjádřil Jan Masaryk ochotu se do Velké Británie vrátit. Pochyboval však o smyslu takového kroku vzhledem k „mrtvé sezóně“, jež panovala

---

²³⁰ Právo lidu, 3. září 1927, s. 2, „O Rothermerovi.“ O škodlivosti fašismu pro stát též Bohumil Stašek, Lidové listy, 10. září 1927, s. 1, „Československá strana lidová o politické situaci.“ Na využití fašistického převratu k plánům iredenty sázel i Vojtěch Tuka, byť se jeho scénář od výše uvedeného lišil, srov. KRAMER, Juraj, Slovenské autonomistické hnutie, s.340-348.

²³¹ Bráf ale upozorňoval, že by měla být napsána tak, aby nepřidávala na významu Rothermerově kampani. AÚTGM, fond TGM, cizí země, k. č. 514, „ad Rothermer“ 1927, zpráva od V. Bráfa z 9. září.

²³² AMZV, PZ Londýn 1927, mimořádná politická zpráva č. 20 z 21. července.

²³³ Tamtéž.

v Londýně do poloviny října.²³⁴ Dodával přitom, že by stejně nebylo v jeho moci Rothermerově kampani zabránit.²³⁵ Svou dovolenou však vyslanec nevyužíval jen k rekreaci. Dne 9. září se například sešel v Bratislavě se slovenskými politiky a vysvětloval jim stanovisko vyslanectví k Rothermerově akci.²³⁶

Postup Edvarda Beneše a Jana Masaryka kritizoval jednak tisk menších opozičních stran - Slovenské národní strany a Strany slovanských národních socialistů v čele s Benešovým oponentem v zahraniční politice Stříbrným. Závažnější však byly výtky některých novin stran vládní koalice, na což si Jan Masaryk stěžoval v dopise Kamilu Kroftovi.²³⁷ Odsuzoval kritiku listů třech tzv. vládních stran - Československé strany lidové, národně demokratické²³⁸ a Hlinkovy slovenské strany ľudové. Považoval ji za neloajálnost, která jen nahrává Maďarům. Pokud tyto politické subjekty nesouhlasily s jeho postupem v Rothermerově akci, měly se podle něj obrátit na ministerstvo zahraničí a informovat se o jeho stanovisku. Dále dodával: *„Bud' to má vláda ve mne jako v londýnského vyslance důvěru a podporuje mě na tomto zodpovědném místě v práci...anebo tomu tak není, v kterémžto případě nechť si najde člověka,*

---

²³⁴ Ve Velké Británii tehdy byly parlamentní prázdniny.

²³⁵ Viz AÚTGM, fond JGM, veřejná činnost, složka 12 – materiály vyplývající z činnosti pro ministerstvo zahraničních věcí 1923-1933, dopis Kroftovi z 12. září 1927.

²³⁶ Tamtéž.

²³⁷ Krofta, Kamil (1876-1945), historik, univerzitní profesor, diplomat a politik. V letech 1920-1921 působil jako vyslanec ve Vatikáně, 1921-1925 v Rakousku a 1925-1927 v Rakousku. Od roku 1927 době zastával funkci náměstka ministra zahraničí, později se stal ministrem zahraničních věcí (1936-1938). Za druhé světové války se účastnil odboje, v roce 1944 byl zatčen a vězněn v Terezíně.

²³⁸ Národní demokracie v té době ještě vládní stranou v pravém smyslu nebyla. S jejím přijetím do vlády se sice počítalo, vyjednávalo se však o podmínkách, za kterých bude ochotna do ní vstoupit. V dubnu roku 1928 získala nakonec národní demokracie ve vládě post ministra obchodu a průmyslu.

*který jim vyhoví.*²³⁹ Jan Masaryk opakovaně upozorňoval, že mu výtky vládních stran ztížily v Londýně jeho práci.²⁴⁰

Taktika, s níž k akci přistupoval Jan Masaryk s československým vyslanectvím v Londýně, vycházela z posouzení situace v Anglii. Pramenila z rozboru tamních nálad, z britského přístupu k Rothermerově kampani, ale i z vědomí omezeného rozsahu možností, jichž mohla československá diplomacie v Británii využít.

Vzhledem ke zdrženlivosti londýnských vládních kruhů, pokud šlo o veřejné komentování akce, musela britská vláda Masarykův postup schvalovat. I ona měla zájem na klidné reakci Československa a na tom, aby se s lordem Rothermerem nikdo nepouštěl do polemiky.²⁴¹ Jan Masaryk v dopise svému otci z prosince 1927 hodnotil svou taktiku jako úspěšnou, což dokládal sdělením Williama Tyrrella, jenž mu řekl: *„Jane, v Rothermerově kampani jste si počínal obdivuhodně.“* Na Masarykovu odpověď, že nedělal nic, odvětil: *„To je přesně to, co bylo velmi moudré...“*²⁴²

Také přístup Edvarda Beneše korespondoval s tím, co se dozvěděl prostřednictvím zpráv z Londýna a později i v osobním rozhovoru s Austinem Chamberlainem. Ministr zahraničí sice kampaň odmítl, ale nepřistoupil k žádným protiakcím.

---

²³⁹ AÚTGM, fond JGM, veřejná činnost, složka 12 – materiály vyplývající z činnosti pro ministerstvo zahraničních věcí 1923-1933, dopis Kroftovi z 12. září 1927.

²⁴⁰ Tamtéž, též AMZV, PZ Londýn 1928, mimořádná politická zpráva č.1 z 4. ledna 1928.

²⁴¹ Srov. AMZV, PZ Londýn 1927, mimořádná politická zpráva č. 17 z 15. července.

²⁴² AÚTGM, fond JGM, veřejná činnost, složka 12 – materiály vyplývající z činnosti pro ministerstvo zahraničních věcí 1923-1933, dopis Jana Masaryka otci z 15. prosince 1927.

V ČSR, kde akce vzbudila větší ohlas než v Británii, mohly reakce československé zahraniční politiky působit jako nedostatečné. To dalo příležitost jak vládním, tak opozičním odpůrcům Benešovy zahraniční politiky k tomu, aby ji usvědčovali z chyb.

7. ČESKÁ A SLOVENSKÁ SPOLEČNOST PROTI LORDU ROTHERMEROVI

7.1 Ohlas tisku a jeho argumenty

Český a slovenský tisk věnoval Rothermerově akci za revizi trianonského míru značnou pozornost. Přestože se první reakce objevily už koncem června a počátkem července 1927, největší síly dosáhl ohlas teprve v období od konce tohoto měsíce. S určitým zpožděním začal aktivněji reagovat také maďarský tisk na Slovensku.²⁴³ Ačkoli během podzimu 1927 první fáze kampaně pozvolna utichala,²⁴⁴ vyskytovaly se články s „rothermerovskou tematikou“ v novinách i během dalšího roku.

Jedním z prvních podnětů k reakcím na Rothermerovu akci byla zřejmě skutečnost, že se obsah lordova červnového článku objevil i v novinách mimo Británii, čímž získal na významu. Některé domácí noviny totiž společně s informací o Rothermerově promaďarském příspěvku zmiňovaly i jeho otištění v „Neue Freie Presse“ a maďarských listech.²⁴⁵ Vzrůst pozornosti tisku vůči lordovým aktivitám, k němuž došlo na konci července, korespondoval časově s uveřejněním Rothermerova telegramu Edvardu

---

²⁴³ Srov. NA, PMV, f. 225, k. 488, „Ako reagovala slovenská a maďarská tlač na Rothermereovu akciu“, podobně *História protirothermerovej akcie*, s. 411.

²⁴⁴ Lord Rothermere pokračoval ve svém promaďarském vystoupení i v dalších letech. – Viz *Závěr*

Benešovi. Jeho prostřednictvím se tedy podařilo lordovi akci oživit. Stejný účinek, zajistit kampani další pozornost, měl nakonec i jeho druhý článek z 30. srpna 1927. Žádné české a slovenské noviny ovšem neotiskly první ani druhý příspěvek v plném znění, i když v druhém případě se v novinách vyskytlo několik podrobnějších informací o jeho obsahu. Srpnový článek, který vyšel v době, kdy se kampaň už plně rozvinula, vzbudil v tisku také větší ohlas.

České a slovenské listy se stavěly k Rothermerově akci od počátku odmítavě.²⁴⁶ Noviny poukazovaly na lordovu neinformovanost a na jeho jednostranné ovlivnění maďarskými údaji. „*Obáváme se..., že lord Rothermer přecenil tak trochu svůj bystrozrak, když předpokládá, že informace propagandistů, maďarských imperialistů může považovati za bernou minci*“,²⁴⁷ napsaly 29. července „Lidové listy“ ve svém úvodníku.

Dalším argumentem tisku se stalo srovnání vnitropolitické situace Československé republiky a Maďarska,²⁴⁸ především jejich menšinové politiky,²⁴⁹ které vyznívalo v československý prospěch. Noviny odmítaly

---

²⁴⁵ Srov. např. Lidové noviny 22. června 1927, ráno, s. 3, „Maďarská politická sensace Lord Rothermere o opravě maďarských hranic“, Národní osvobození, 23. června 1927, s. 4; Večerní list, 29. června 1927; Venkov, 1.července 1927, s.1-2.

²⁴⁶ Vzhledem k specifické reakci komunistického tisku, věnuji pozornost ohlasu Rothermerovy akce v Rudém právu samostatně na konci této kapitoly.

²⁴⁷ Lidové listy, 29. července 1927, s. 1, „K akci lorda Rothermera.“

²⁴⁸ Maďarsko bylo státem parlamentním, v jeho zřízení však přetrvávala řada antidemokratických prvků. Československá republika představovala přes všechny své nedostatky režim podstatně demokratičtější. V Maďarsku mohlo na základě volebního zákona z roku 1922 volit jen asi 28 procent obyvatelstva, přičemž s výjimkou několika velkých měst se hlasovalo veřejně. Hlavní politická rozhodnutí se uskutečňovala v Bethlenově vládní Straně jednoty. Maďarská pozemková reforma se dotkla pouhých 8,5 procenta obdělávané půdy, KONTLER László, Dějiny Maďarska, s. 320, srov. PRAŽÁK, Richard a kol., Dějiny Maďarska, s. 240-246.

²⁴⁹ Přes své chyby a výhrady jejích kritiků byla menšinová politika Československa liberálnější než v Maďarsku, srov. např. SCHEUERMANN, Martin, Minderheitenschutz contra Konfliktverhütung?; GABAL, Ivan a kol., Etnické menšiny ve střední Evropě. Konflikt nebo integrace, Praha 1999. Ze starší literatury MACARTNEY, C.A., Hungary and her Successors, The Treaty of Trianon and its Consequences 1919-1937, London, New York, Toronto 1965;

Rothermerovo nařčení z utlačování maďarské minority na Slovensku a poukazovaly na špatné menšinové poměry v Maďarsku. Velmi agilními v této věci byly zvláště „Slovák“ a „Venkov“. Snažily se dokázat, že menšinová práva v maďarském státě existují jen na papíře a že ve skutečnosti tam Slováci nemají žádné slovenské školy, spolky ani časopisy. „Venkov“ vinil Maďary ze snahy oklamat světovou veřejnost tvrzeními, která neexistenci slovenských škol v Maďarsku vysvětlovala tím, že o ně Slováci nežádali. „Venkov“ označoval za pravý důvod jejich absence maďarské poměry, které podobné žádosti prakticky neumožňovaly.²⁵⁰

Jako protiklad popisovaly noviny příznivou situaci maďarské menšiny v Československu. Podle „Slováka“ na tom byli zdejší Maďaři dokonce lépe než samotní Slováci: *„ved' Praha...pomaly dokáže Rothermereovi, že Maďari majú viac práv v Č.S.R. ako Slováci. Maďarov chráni Trianon a menšinový zákon a nás Slovákov iba bratské náručie Čechov...“*²⁵¹

Zejména slovenští novináři dávali Maďarům najevo, že už s nimi mají svou zkušenost, kterou nemíní opakovat. *„Slovenská minulosť stojí ako výstražné znamenie medzi Slovenskom a Maďarskom. To pominulo a niet poctivého človeka Slováka, ktorí by si žiadali, aby sa to vrátilo. My Maďarom*

BORSODY, Stephen, *The Tragedy of Central Europe: Nazi and Soviet Conquest and Aftermath*, New Haven 1980., s.54- 58, (dále jen BORSODY, Stephen, *The Tragedy of Central Europe*). Borsody se kromě problematiky české menšinové a národnostní politiky dotýká krátce i problému politického systému v Maďarsku a jeho vlivu na československo-maďarské vztahy.(s.52.54) O tématu ochrany menšin v Československu a názorech na ní srov. též některé příspěvky ve sborníku: VALENTA, Jaroslav, VORÁČEK, Emil, HARNA, Josef (ed.), *Československo 1918-1938, Osudy demokracie ve střední Evropě 1*, Praha 1999.

²⁵⁰ Venkov, 3. srpna 1927, s. 3, „Těžké přiznání“; tamtéž, 4. srpna 1927, s. 3, „Maďarská vláda nabízí prý Slovákům střední školy, ale ti je nechtějí“, O stejné záležitosti srov. i Ivan Déer v rozhovoru pro *Právo lidu*, 14. srpna 1927, s. 2-3, „Maďarsko magnátov ohrožuje Strední Evropu.“ O školské menšinové politice Maďarska srov. TILKOVŠKY, Lornát, *Das Bildungswesen der Nationalitäten in Ungarn 1920-1945*, in *Österreichische Osthefte* 1991, s. 334-344.

²⁵¹ Slovák, 14. srpna 1927, s. 4, „Z týždňa.“

neveríme,²⁵² psalo se v jednom z článků na stránkách „Slováka“. Stejně tak bylo možno číst v „Národných novinách“ o „zaslepenosti“ těch, kteří by si mysleli, že by kterýkoli člověk „slovenského smýšlení“, chtěl, aby se vrátily časy „před převratem“.²⁵³

Po vydání Rothermerova druhého článku z 30. srpna 1927, z něhož český a slovenský tisk citoval zejména pasáž, v níž lord zpochybňoval hodnotu československých zahraničních půjček,²⁵⁴ domácí noviny horlivě uklidňovaly, že se akce nedotkla ceny těchto půjček.²⁵⁵ Poukazovaly naopak na to, jak dobře si v cizině stojí. Podle názoru některých listů ČSR další úvěry ani nepotřebovala.²⁵⁶ Objevila se dokonce zpráva o tom, že určité československé hospodářské kruhy reagovaly na lordův článek tím, že přerušily jednání s britskými finančními skupinami o uzavření půjček a jejich kapitálové účasti

---

²⁵² Slovák, 27. července 1927, s. 1-2, „Naše menšiny v Maďarsku a p. lord Rothermere.“

²⁵³ Národné noviny, 20. srpna 1927, s. 1, „Rothermeriáda,“ článek Michala Bodického.

²⁵⁴ Obecně lze říci, že hospodářská situace a kapitálová pozice Československa byla v porovnání s ostatními středoevropskými a balkánskými státy příznivá, přesto zůstávala ČSR závislá na vyspělých západních zemích. Srov. PÁTEK, Jaroslav, Postavení Československa na mezinárodním kapitálovém trhu v meziválečném období 1918–1938, in: HARNA, Josef, PROKŠ, Petr, Studie k moderním dějinám. Sborník prací k 70. narozeninám Vlastislava Laciny, Praha 2001, s.213–224, též TEICHOVÁ, Alice, Mezinárodní kapitál a Československo v letech 1918-1938, Praha 1994, LACINA, Vlastislav, Zlatá léta československého hospodářství 1918-1929, Praha 2000.

²⁵⁵ To potvrdil i ministr Engliš pro Prager Presse z 1. září, přičemž prohlásil, „že žádných státních úvěrů z ciziny nepotřebujeme a odmítám je od té doby, co jsem převzal správu státních financí....Kdyby klesl kurs těchto papírů, usnadnila by se mně repatriace, po níž domácí trh přímo hladoví.“ Venkov, 1. září 1927, s.1, „Ministr dr. Engliš o útoku Rothermereově na naše státní papíry,“ srov. např. Lidové noviny, 1. září 1927, s. 2; Lidové listy, 1. září 1927, s.1; Právo lidu, 1. září 1927, s.1.

²⁵⁶ Národní osvobození, 2. září 1927, s.1, „Marná námaha“; Národní listy, 1. září 1927, s.1, „Útok lorda Rothermera na náš zahraniční úvěr“; Národní osvobození, 1. září 1927, „Rothermerovo záškodnictví“ s.1. Již před vydáním druhého článku: Venkov 1. července 1927, s.1-2, „Lord Rothermere a Maďarsko.“ O tom, že Československo nepotřebuje cizí kapitál Večerní České slovo, 23. července 1927, s.1, „Dr. Beneš odpovídá lordu Rothermere.“

v českých podnicích. Podle dotyčné zprávy se proto tyto britské skupiny rozhodly protestovat proti Rothermerovi u své vlády.²⁵⁷

Některé listy dávaly najevo, jak je československá hospodářská a finanční situace obecně dobrá.²⁵⁸ „Národní osvobození“ 1. září 1927 psalo: „Rothermereovi nevadí, že je Československo politicky a hospodářsky nejdéle a nejlépe stabilisováno, že v jediném státu Evropy národní menšina je zastoupena ve vládě, že i jeho milovaní Maďaři jsou zastoupeni v parlamentu, což o Slovácích v Maďarsku říci nelze. Ale nevadí mu ani ta okolnost, že Československo má po čtyři leta pevnou měnu, že má aktivní platební bilanci, že bylo a je pevnou hospodářskou páteří střední Evropy.“²⁵⁹

České a slovenské noviny dále referovaly o reakcích zahraničního tisku, zejména o člancích anglických a francouzských listů, jako byly britský „New Statesman“, „Daily Herald“, „Westminster Gazette“, „The Times“ či francouzské „Le Temps“ nebo „Journal des Débats“.²⁶⁰ Prostřednictvím jejich negativních reakcí dokazoval český a slovenský tisk svým čtenářům nulovou

---

²⁵⁷ Národní osvobození 2.září 1927, s.3, „Angličtí finančníci proti Rothermerovi“, srov. České slovo 2. září, s.1; Právo lidu, 2. září, s.1. Krátká informace o přerušení jednání o půjčkách též Národní politika, 2.září 1927, s. 1, „Nejnovější zprávy.“

²⁵⁸ Srov. Národní listy, 1. září 1927, s. 1, „Útok lorda Rothermera na náš zahraniční úvěr“; Národní politika, 31. srpna 1927, s. 2, „Lord Rothermere začíná pálit z hrubších kusů“; Národní osvobození 1. září 1927, s. 1, „Rothermerovo záškodnictví“; Lidové noviny, 1. září 1927, ráno, s. 1, „Válka lorda Rothermerea.“

²⁵⁹ Národní osvobození, 1. září 1927, s. 1, „Rothermerovo záškodnictví.“ Občas se v tisku, zejména v Právu lidu, vyskytla i připomínka maďarské padělatelské aféry (srov. kapitola 1.1), s upozorněním na to, že se Rothermere postavil ve své kampani právě na obranu padělatelů franků. Večerník Právo lidu dne 31. srpna v souvislosti s Rothermerovou akcí o Maďarech uvedlo: „Kdyby byli padělali šterlinky, sotva by asi lord Rothermere v nich viděl podrobený rytířský národ.“ Večerník Práva lidu, 31. srpna 1927, s. 1, „Zákeřná akce lorda Rothermera proti Československu.“

²⁶⁰ „Journal des Débats“, „Le Temps“ a britské „The Times“ byly názorově blízké ministerstvům zahraničí svých zemí, viz ZEMKO, Milan, Reflektovanie medzinárodného postavenia Československa, s. 219.

podporu akce v „seriózních“ kruzích zmíněných mocností.²⁶¹ V této souvislosti byl často citován i úvodní článek londýnských „The Times“ z 27. července „Potíže střední Evropy“, v němž se psalo: *„Nikdo v Anglii, kdo má jakousi autoritu nebo kdo zná skutečné poměry ve střední Evropě, nikdo ve Francii ani v Itálii, nebude ani na chvíli bráti vážně návrhy, aby zastavením kapitálového přílivu se působilo k jinému uspořádání Evropy...“* Podle názoru „The Times“ těmito návrhy *„opravdové zájmy všech nástupných států jsou nezměrně poškozovány.“*²⁶² „Lidové noviny“ článek okomentovaly slovy: *„Tvrší lekce se nemohlo dostat lordu Rothermerovi a jeho maďarským našeptavačům než tímto úsudkem vedoucího anglického listu.“*²⁶³

Stejně si české a slovenské listy všímaly výroků britských a francouzských osobností,²⁶⁴ které Rothermerovy snahy odmítaly, případně snižovaly jejich význam. Ačkoli se jednalo o příslušníky politických či diplomatických kruhů nebo o osoby, které byly považovány za odborníky v dané problematice, chybělo zpočátku vyjádření nejvyšších britských

---

²⁶¹ „Právo lidu“ považovalo úspěch Rothermerovy akce za nemožný. Podle něj si byly britské politické kruhy vědomy toho, že kdyby došlo k revizi trianonského míru, začali by se ozývat Němci s požadavkem revize míru versailleského, která by postihla samotnou Anglii. Večerník Práva lidu, 17. srpna 1927, s. 1, „Sovětské Rusko na pomoc horthyovskému Maďarsku a anglickým imperialistům.“

²⁶² Lidové noviny, 28. července 1927, s. 1, „Vážný hlas z Anglie proti zneklidňování střední Evropy“, srov. např. Lidové listy, 28. července 1927, s. 3; Venkov, 28. července 1927, s. 2; Právo lidu, 28. července 1927, s. 2; Národní listy, 28. července 1927, s.1.

²⁶³ Lidové noviny, 28. července 1927, odpoledne, s. 1, „Co se děje.“

²⁶⁴ Například francouzský univerzitní profesor a poslanec Fribourg, bývalý čelný pracovník francouzského ministerstva vnitra Seydoux, anglický novinář Robert Machray, francouzský senátor Jouvenel. Na podzim napsal článek pro československý tisk i Seton Watson. Britské a francouzské listy a osobnosti o Rothermerovi tvrdily, že je osobou bez politického vlivu a dodávaly, že jeho „Daily Mail“ je sice rozšířený, ale ne pro své politické články. Údaje, o které se lord opíral označovaly za chybné či nepřesné. Poukazovaly na to, že akce neprospívá míru ani Maďarům a velmoci si revizi mírových smluv nepřejí. Podle některých názorů mohla revize středoevropskou situaci jen zhoršit. Pokud byl nějaký autor její možnost ochoten připustit, tak jedině za předpokladu smírného ujednání Maďarska se svými sousedními státy. Někdy nabízely Maďarsku alternativní recept, jak by mělo postupovat – snažit se o dobrý vztah k sousedům, případně o vnitřní konsolidaci svých poměrů. Vyskytly se i upozornění na špatný

politických kruhů. K částečné změně došlo na podzim 1927, kdy tisk přinesl zprávy, jejichž pomocí ilustroval nesouhlasný postoj Austina Chamberlaina a Stanleya Baldwina k Rothermerovým názorům. Následovaly i zprávy o odmítnutí kampaně ze strany Ramsaye MacDonalda.²⁶⁵

Nikdo nevěřil tomu, že by Rothermerova aktivita byla nezištná, a tak se spekulovalo o tom, kdo stojí v pozadí. Tisk hledal původce v podstatě ve třech zemích. V první řadě zdůrazňoval, že za akcí stojí Maďarsko, zejména maďarští aristokraté. Lord Rothermere se podle nich stal obětí maďarské propagandy, která ho v jeho psaní přinejmenším ovlivnila nebo za něj články přímo napsala. Jako častý důkaz uváděly noviny lordovu „nedávnou návštěvu Budapešti“, která se uskutečnila krátce před tím, než vyšel v „Daily Mail“ první příspěvek, jenž se přimlouval za revizi Trianonu.

V českých a slovenských listech se dále objevila řada více či méně pravděpodobných tezí o konkrétních původcích akce, které v podstatě jen potvrzovaly maďarský vliv. „Venkov“ označil za iniciátora článku někdejšího ministra spravedlnosti Emila Nagye. Jako důkaz Nagyova vlivu na Rothermera uvedl jeho přednášku z 20. června 1927 v londýnském Royal Institute of International Affairs,²⁶⁶ během níž se účastníci dozvěděli, že následujícího dne vyjde v „Daily Mail“ lordův promaďarský příspěvek. Své tvrzení podpíral „Venkov“ i „přiznáním“ maďarského listu „Budapesti Hírlap“, který psal o tom, jak byl lordův článek nejen ideově, ale někdy i doslovně shodný

---

maďarský postoj k menšinám a na maďarský (popř. italský) vliv na Rothermerovu akci (o tom viz níže).

²⁶⁵ Vyjádření Austina Chamberlaina, Stanleya Baldwina a Ramsay MacDonalda ve věci lorda Rothermera a jeho promaďarské aktivity. Viz kapitola č. 4.

s Nagyovou přednáškou. Nagy se zároveň s Rothermerem stýkal, což „Venkov“ posloužilo jako další argument.²⁶⁷ Podobně tento list vinil z podílu na akci i redaktora maďarského „Az Estu“ Ference Kisse, který se měl sám označit nejen za lordova „informátora, ale i spolustylizátora“ jeho příspěvku.²⁶⁸

Další noviny²⁶⁹ otiskly počátkem září zprávu, která označovala za hlavní inspirátorku kampaně maďarskou kněžnu Esterházyovou.²⁷⁰ Kněžna se při svém pobytu v Anglii sešla údajně s lordem Rothermerem a ten se následně díky její přímělu setkal s bývalým ministrem Ladislavem Nagym,²⁷¹ jenž mu pověděl „o přáních a požadavcích“ Maďarů. Kněžna pozvala lorda do Maďarska, kde ho maďarská šlechta seznámila s některými „vládními experty“, a právě od nich měly pocházet Rothermerovy informace o Maďarsku.²⁷²

Tisk nevyklučoval ani spojení akce se snahami maďarských velkostatkářů, kteří přišli o své statky v malodohodových státech v rámci pozemkové reformy a nyní se prostřednictvím lorda Rothermera snažili na věc upoutat pozornost. Tato verze se objevila například v „Českém slově“, jež v žádosti revize trianonské smlouvy vidělo jen snahu zamaskovat pravý záměr

---

²⁶⁶ Srov. kapitola 2.2

²⁶⁷ Venkov, 29. června 1927, s. 1, „Opojení Maďaři“; tamtéž, 1. července 1927, s. 2, „Článek Rothermerův není Rothermerův.“ Na shodnost Nagyve přednášky a Rothermerova článku poukazovala i Národní politika, 7. července 1927, s. 1-2, „Nem! Nem! Soha!“ O tom, že Nagy „řídí z Pešti“ celou akci za pomoci žurnalistů a agitátorů, kteří jsou placeni maďarskými velmoži Rothermerovu, srov. Lidové noviny, 28. července 1927, ráno, s. 2, „Maďarští magnáti a agitace Rothermerova.“

²⁶⁸ Venkov, 29. července 1927, s. 3, „Kdo koncipuje Rothermerovy dopisy Benešovi.“

²⁶⁹ České slovo, 1. září 1927, s. 2, „Zákulisní tajnosti Rothermerovy akce“, srov. též Národní politika 1. září 1927, s. 2; Národní listy 1. září 1927, s. 1.

²⁷⁰ Jednalo se pravděpodobně o záměnu s kněžnou Hohenlohe.

²⁷¹ Pravděpodobně Emil Nagy.

²⁷² Jinou zprávu, která opět poukazovala na souvislost mezi maďarskou aristokracií a lordem Rothermerem, uvedlo Národní osvobození. Za Rothermerova inspirátora byl tentokrát označen jistý maďarský hrabě Banffy. Národní osvobození, 10. srpna 1927, s. 3, „Kdo inspiroval lorda Rothermera.“

akce. Ten podle listu ovšem Rothermere prozradil svým nápadným zájmem o pozemkovou reformu, což autor článku okomentoval slovy: „*Vynaložili [Maďaři - pozn. M. S.] hodně píce na uspořádání sensační a obratné režije, přece jim však selhal náповěda. Přeskočil v připraveném textu patrně několik stránek, takže herec řekl něco příliš brzo, co patřilo do role až k vyvrcholení. Tím se publikum dovědělo hned na začátku, k čemu celá hra směřovala a ztratilo zájem.*“²⁷³ Rothermerova výrazného zájmu o otázku pozemkové reformy si povšiml také „Venkov“²⁷⁴ a původ akce u maďarských magnátů, postižených pozemkovou reformou, hledaly i „Lidové noviny“.²⁷⁵ V článku z 20. srpna 1927 označily „Lidové noviny“ za příčinu akce dokonce feudalismus v Maďarsku, který je již „na konci svých sil“,²⁷⁶ a tak si ve snaze o svou záchranu najal Rothermera jako mluvčího. „*Aby se zastřel strach a bázeň o vlastní existenci, udržuje se stále myšlenka útoku na sousední státy, odvrací se pozornost širokých vrstev a živí se národní zášť ve službách feudální zášti k měšťanským a průmyslovým sousedním státům.*“²⁷⁷

Druhou zemí, která se v souvislosti s pozadím Rothermerovy kampaně objevila v tisku, byla Velká Británie. Ačkoli domácí listy často uveřejňovaly

---

²⁷³ České slovo, 2.srpna 1927, s. 1, „Bilance akce Rothermeerovy“, autorem článku byl dr. J. Kopecký.

²⁷⁴ Venkov, 1. září 1927, s. 1, „Lord Rothermere útočí znovu.“

²⁷⁵ Lidové noviny, 28. července 1927, ráno, s. 2, „Maďarští magnáti a agitace Rothermerova.“

²⁷⁶ „*Neboť co je jiného zločinně dětinská úzkost před bolševiky, potlačování každé politické svobody, do paroxysmu vypjatý útočný nacionalismus jiného než zimniční obranná kampaň feudalismu.*“ Lidové noviny, 20. srpna 1927, s. 1, „Světce a lord.“

²⁷⁷ Tamtéž. Původ Rothermerova článku hledali v maďarském prostředí i londýnští představitelé naší zahraniční politiky. To je patrné z politických zpráv, které posílali do Prahy. Československý chargé d'affaires v Londýně Viktor Bráf, stejně jako vyslanec Jan Masaryk označovali za původce akce „maďarskou propagandu.“ Zároveň poukazovali na Rothermerovu návštěvu v Maďarsku před napsáním jeho prvního prorevizního článku v „Daily Mail“. Bráf o této návštěvě napsal, že byla „připravená Nagym a inscenovaná dle vzorů již osvědčených“, viz AMZV, PZ Londýn 1927, mimořádná politická zpráva č. 25 z 5. září.

britské projevy, které revizi odmítaly, hledaly noviny za Rothermerovou akcí i působení určitých anglických kruhů. Jejich motivy vysvětlovaly nejčastěji obchodními zájmy „jistých“ britských společností v Maďarsku, tak jako například „Venkov“ z 30. června 1927.²⁷⁸ Některé československé noviny otiskly zprávu záhřebského listu „Obzor“, která uváděla, že lord je členem londýnské finanční skupiny „Talbot“,²⁷⁹ jenž dostala od maďarské vlády licenci na elektrizaci státních železnic. „Obzor“ objasňoval záměry kampaně: „Zdá se, že Talbot není spokojen s krátkými tratěmi maďarskými a přál by si, aby byly delšími“,²⁸⁰ což jinými slovy znamenalo přání revize Trianonu. Svázanost Rothermerovy akce s Maďarskem dokazoval „Obzor“ i faktem, že post generálního ředitele hlavní filiálky Talbotu v Maďarsku zastával Emil Nagy, který byl pokládán za jednoho z Rothermerových inspirátorů.²⁸¹

„Lidové noviny“ sice na konci června 1927 uklidňovaly své čtenáře, že se v Anglii článek těší jen nepatrné pozornosti a „*kdo si ho zde v ostatním tisku všiml, učinil to jen proto, aby klepl lorda přes prsty a řekl mu, že se plete do věcí, kterým nerozumí.*“²⁸² Zhruba o týden později však v souvislosti s informací o ustavení maďarského vojenského atašé v Londýně a dojednání smlouvy britské finanční skupiny týkající se maďarských drah uvedly: „*Tyto finanční a vojenské souvislosti anglicko – maďarské ukazují, že pozadí článku lorda Rothermerea je vážnější než se zprvu zdálo. I když pramen článku v Daily*

---

²⁷⁸ Venkov, 30. června 1927, s. 1, „Lord Rothermere Maďarům nestačí.“

²⁷⁹ „Slovák“ i „Večerní list“ označovaly „Talbot“ za belgickou finanční skupinu, Slovák 21. září 1927, s. 4. „Zo zákulisia akcie Rothermereovej“, Večerní list 1. října 1927, s. 4, „Pozadí Rothermerovy akce-finanční spojení anglicko-maďarské.“

²⁸⁰ Venkov, 27. srpna 1927, s. 4, „Maďarské kšefty rothermerovců“, srov. Večerní list, 31. srpna 1927, s. 1; Národní politika 3. září 1927, odpolední vydání, s. 3. O spojení Rothermerovy akce s „Talbotem“ srov. též Večerník Práva lidu, 1. září 1927, s. 2.

²⁸¹ Kromě toho zpráva poukazovala na britský zájem v Maďarsku, vzhledem k finanční zainteresovanosti „Talbotu“ a dalších anglických finančních skupin.

*Mail je v Maďarsku, je vidět, že anglický vliv se pevněji zakotvuje v Maďarsku a že Maďaři, pomýšlející stále na odvetu, by rádi v tomto vlivu našli pomocníka pro své cíle.*²⁸³ Na konci července „Lidové noviny“ vyslovily dokonce domněnku, že angličtí bankéři si chtějí pomoci Rothermerovy „propagandy“ v „Daily Mail“ vytvořit vhodný trh pro své investice v Maďarsku. Poukazovaly přitom na Rothermerovy blízké vztahy k britským firmám, které se v té době zajímaly o Maďarsko.²⁸⁴

„Národní listy“ otiskly 17. září 1927 krátkou zprávu, v níž za pravděpodobného původce kampaně označily britského finančníka maďarského původu a Rothermerova spolupracovníka F. Szarvasyho.²⁸⁵ Ve výčtu lordových inspirátorů se vyskytlo ještě jméno průmyslníka „sira A. Monda“.²⁸⁶ Mond, který byl zároveň příbuzný Szarvasyho, měl podle tisku slíbeny v Maďarsku důlní koncese. Pokud by došlo ke změně maďarských hranic, octla by se v Maďarsku i naleziště niklu ze Slovenského Rudohoří a v tom viděly „Večerní list“²⁸⁷ a „Venkov“²⁸⁸ příčiny jeho údajného zájmu na

---

²⁸² Lidové noviny, 29. června 1927, ráno, s. 2, „Pešťská epištola Londýnským.“

²⁸³ Lidové noviny, 7. července 1927, odpoledne, s. 1 „Co se děje“ V Londýně byl v té době uveden maďarský vojenský atašé. Poznámka o drahách souvisí se smlouvou sjednanou s britskou skupinou Talbot (srov. výše).

²⁸⁴ Lidové noviny, 24. července 1927, ráno, s.3, „Zvláštní příčiny Rothermerovy akce.“ Článek reagoval na zprávu v maďarských novinách „Az Est“, která psala o tom, jak po Rothermerově akci nabízejí britské banky velké množství půjček.

²⁸⁵ Národní listy, 17. září 1927, s. 3, „Pozadí Rothermerovy akce“ Na základě informace Národních Listů se londýnské vyslanectví zabývalo osobou F. A. Szarvasyho. Zjistilo existenci úzkých finančních styků mezi ním a lordem Rothermerem a nepochybovalo o jeho vlivu na Rothermera. Szarvasy byl totiž předsedou The British Foreign & Colonial Corporation Ltd. o níž se mínilo, že vlastní celkem značnou část podílů Rothermerova trustu. PZ Londýn 1927, mimořádná politická zpráva č. 29 z 20. září. Szarvasy, Frederick Alexander stál v čele mnoha britských společností. Byl také ředitelem Daily Mail and General Trust Ltd.

²⁸⁶ Pravděpodobně se jedná o sira Roberta Ludwiga Monda (1867-1938), ředitele The International Nickel Co. of Canada Ltd. a dalších podniků.

²⁸⁷ Večerní list, 1. října 1927, s. 4, „Pozadí Rothermerovy akce-finanční spojenectví anglicko-maďarské“ - na základě zprávy časopisu „Bankéř“.

²⁸⁸ Venkov 15. září 1927, s. 5, „Niklové dno Rothermerovy politiky.“

revizi Trianonu. Zpráva poukazovala i na to, že Mondova společnost byla obchodním partnerem Daily Mail Trustu.

„Slovák“²⁸⁹ a „Národní politika“²⁹⁰ upozorňovaly na příbuzenské vztahy mezi maďarskými magnáty a jistými britskými kruhy. Podle jejich verze inspirovala Rothermera k jeho promaďarskému vystoupení hraběnka Apponyi-Melkeová, manželka hraběte Apponyiho a zároveň dcera londýnského bankéře Melkea. Tato dáma, jejíž rodina měla být s Rothermerem „nejen v obchodních, ale i v rodinných svazcích,“ prý vyličila lordovi neutěšené poměry maďarské šlechty, kterou navíc postihla československá pozemková reforma a vysvětlila mu, že jediným účinným řešením problému by mohla být revize trianonského míru.

Několikrát se v tisku vyskytlo podezření, že existuje spojitost mezi Rothermerovou kampaní a některými britskými politiky. Tuto možnost naznačily například „Lidové listy“ ve svém článku z 3. července 1927. Podle nich akci sice patrně vyvolaly maďarské kruhy, podporovat ji však měly i anglické politické osobnosti, které chtěly profrancouzsky orientované nástupnické státy trochu „znepokojit“ a upozornit je na politický vliv Velké Británie.²⁹¹

Poslední zemí, ve které noviny hledaly vliv na vznik Rothermerovy akce - i když méně často než v předchozích zemích - byla Itálie. Kromě

---

²⁸⁹ Slovák, 21. září 1927, s. 4, „Zo zakulisia akcie Rothermerovej“ – na základě článku časopisu „Bankéř“.

²⁹⁰ Národní politika, 9. září 1927, odpolední vydání, s. 2, „Pozadí Rothermerovy akce.“

²⁹¹ Lidové listy, 3. července 1927, s. 2, „Jak se anglický lord Rothermere stal maďarským národním hrdinou“. Článek dodával, že Rothermere si jako soukromá osoba může psát co chce, ale kritizoval kruhy, které se snaží názor jednoho člověka vydávat za „mínění státu.“

zmínky „Večerního listu“ o nové iredentistické akci, na níž se kromě Maďarska budou účastnit i její angličtí a italští „spojenci“,²⁹² se tvrzení o italské roli v Rothermerově kampani objevilo hlavně jako argument zahraničního tisku. „Lidové noviny“²⁹³ a „Venkov“²⁹⁴ otiskly zprávu listu „New Statesman“ z 25. června 1927, která uváděla, že v celém článku je vidět „Mussoliniho péro a Rothermerův hlas.“ „Večerník Práva lidu“²⁹⁵ informoval o zprávě záhřebského časopisu „Novosti“, podle níž se bělehradská vláda domnívala, že v Itálii kampaň dokonce vznikla. Zpráva dokonce tvrdila, že Malá dohoda má důkazy o tom, že je akce založena na tajné dohodě mezi Mussolinim a Bethlenem v Římě. Jako důvod pro italské angažování se v promaďarské kampani uváděl článek zájem Itálie na posílení pravicových sil ve střední Evropě.

Další listy zaznamenaly zprávu amerického „New York American“,²⁹⁶ který v pozadí akce viděl snahu Británie s Itálií dosadit italského vévodu de Aosta na maďarský trůn. To mělo těmto státům pomoci oslabit francouzský vliv v Evropě, přičemž pro Británii mohlo být fašistické Maďarsko zároveň dobrou oporou proti bolševickému SSSR.

Co přesně vedlo Rothermera k zahájení promaďarské kampaně, není dodnes jednoznačné, a tak není divu, že se v dobovém tisku vyskytla v tomto směru řada spekulací. Mezi motivy, které noviny akci připisovaly, se vyskytuje

---

²⁹² Večerní list, 29. června 1927, s. 3, „Nová iredentistická kampaň proti ČSR.“

²⁹³ Venkov, 26. června 1927, s. 2, „Fiasko londýnského přítele Maďarů.“

²⁹⁴ Lidové noviny, 26. června 1927, ráno, s. 1, „Rothermere odbyt v Anglii.“

²⁹⁵ Večerník Práva lidu, 2. srpna 1927, s. 1, „Fašistická Itálie podporuje Maďarsko v boji proti Malé dohodě.“

několik konstantních prvků. Kromě důrazu, jenž kladly na maďarský původ kampaně, poukazovaly na existenci blízkých britsko - maďarských obchodních a příbuzenských vztahů. Stejně tak budily podezření tisku i přátelský poměr mezi Maďarskem a Itálií a také jistá blahosklonnost Velké Británie k italskému státu.²⁹⁷ Domácí tisk na jedné straně ukazoval, že akce nemá ve významných kruzích žádný ohlas, že je jimi odmítána a skončí naprostým fiaskem. Přesto je z výše uvedených příkladů patrný také vážnější hlas, který varoval před jejím podceněním.²⁹⁸

Dalším tématem, na které tisk zaměřoval svoji pozornost byl postoj menšinového obyvatelstva k Rothermerově akci, obzvláště obyvatelstva maďarského. Mezi Maďary v Československu došlo k názorovému rozdělení. Poslanec a předseda Zemské křesťansko-socialistické strany²⁹⁹ Gejza Szüllö³⁰⁰ vystoupil v parlamentu s děkovným projevem lordu Rothermerovi³⁰¹ a poslal

---

²⁹⁶ České slovo, 31. srpna 1927, s. 5, „Nebezpečné kombinace anglické“, srov. Lidové listy, 6. září 1927, s. 2; Národní osvobození 3. září, s. 3; Večerník Práva lidu, 2. září 1927, s. 1-2.; Národní politika, 21. září 1927, s. 2. Některé noviny k této zprávě přistupovaly skepticky.

²⁹⁷ Srov. ZEMKO, Milan, Reflektovanie medzinárodného postavenia Československa, s. 216, GAJANOVÁ, Alena, ČSR a stredoevropská politika velmocí, s. 217- 224.

²⁹⁸ Některé noviny spojovaly toto varování s kritikou zahraniční politiky Edvarda Beneše a práce československého vyslanectví v Londýně, viz kapitola č. 4.

²⁹⁹ Zemská křesťansko-socialistická strana působila na Slovensku a na Podkarpatské Rusi. Od roku 1925 stál v jejím čele G. Szüllö a s ním se plně prosadila i negativistická orientace strany vůči ČSR. Ve volbách v roce 1925 získala 4 mandáty (98 tisíc hlasů) v poslanecké sněmovně a 2 mandáty (40 tisíc hlasů) v senátu. Členy strany tvořili střední podnikatelé, statkáři, bohatí rolníci, ale i část průmyslového proletariátu. Národnostně se jednalo většinou o Maďary, i když zde byli zastoupeni i Němci a malá část Slováků. Jednalo se zejména o tzv. maďaróny, tedy pomadžarštěné Slováky. Konfesionálně se členstvo hlásilo ke katolicismu. V roce 1936 vznikla jejím sloučením s Maďarskou národní stranou (srov. níže) Sjednocená maďarská strana.

³⁰⁰ Szüllö, Gejza (1873-1957), politik a právník. Patřil mezi zakladatele Zemské křesťansko-socialistické strany, jejímž se stal později předsedou. V letech 1901-1906 a 1910-1918 byl poslancem uherského sněmu a v letech 1925-1930 Národního shromáždění. Mezi roky 1938-1945, po okupaci jižní části Slovenska Maďarskem, se stal členem horní sněmovny maďarského parlamentu.

³⁰¹ www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/090schuz/s090009.htm. Viz též Slovensko proti revizii, s. 54-55, srov. Večerní list, 1. července 1927, s. 2, „Frázovitý telegram maďarského poslance z našeho parlamentu.“

mu jménem československých Maďarů telegram, v němž vyjádřil jejich vděk.³⁰² Kromě křesťanských socialistů, největší negativistické strany maďarské menšiny v Československu, se nestavěla k Rothermerově akci odmítavě ani Maďarská strana národní.³⁰³ v polovině září 1927 její předseda Józef Szent-Iványi³⁰⁴ promluvil na sjezdu strany v Levicích o tom, že „*revise musí přijít*“³⁰⁵ a později ve svém článku přiznal: „*Jest pravda, že ze srdcí Maďarů nemůže vymizeti myšlenka na revisi mírových smluv...*“³⁰⁶

České a slovenské noviny informovaly o útočném psaní jistých československých maďarských listů proti státu a o následném zabavení některých jejich čísel.³⁰⁷ Přinášely ale i články o protirothermerovských

---

³⁰² O telegramu viz - Lidové noviny, 1. července 1927, ráno, s. 2, „Telegram posl. Szüllő Rothermerovi,“ srov. Večerní list, 1. července 1927; Lidové listy, 22. července 1927, s. 1-2.

³⁰³ Maďarská národní strana – pod tímto názvem vystupovala strana od roku 1925, ale fakticky existovala pod jinými názvy již od roku 1920. Působila na Slovensku a Podkarpatské Rusi. Její členstvo tvořili zástupci střední vrstvy, hlavně rolnické, konfesionálně protestanti. V roce 1925 se přiklonila k aktivistické politice a kandidovala ve volbách v koalici s německým Bund der Landwirte, německou živnostenskou stranou (Gewerbepartei) a Spišskou německou stranou. Maďarská národní strana získala pět mandátů v parlamentu a tři v senátu. Od roku 1926 ale docházelo k postupnému odklonu strany od aktivistické politiky. J. Marek to přisuzuje silnějšímu působení maďarského revzionismu ve druhé polovině dvacátých let, více viz. MAREK, Pavel: Politické strany maďarské menšiny, in: Přehled politického stranictví na území českých zemí a Československa v letech 1861-1998, Olomouc 2000, s. 234. V souvislosti s Rothermerovou akcí bylo možno ve výročí Szent-Iványiho pozorovat jistou schizofrenii, na jedné straně se stavěl kladně k otázce revize, zároveň ale popíral, že by Rothermerovo vystoupení mělo vliv na politiku jeho strany a označoval se i nadále za aktivistu, srov. Národní osvobození, 29. září 1927, s.3, „Aktivista, který chce revisi mírových smluv!“ O vztahu mezi oběma největšími maďarskými stranami v Československu v době Rothermerovy akce srov. např. NA, PMV, f. 225, K. 455, 6. Prezidium policejního ředitelství v Košicích - Pravidelná pololetní zpráva za II. pololetí 1927 a za I. pololetí 1928.

³⁰⁴ Szentiványi, Jozef (Szent-Iványi, Szentiványi, 1884-1941), politik. Stál v čele Maďarské zeměské strany zemědělců a maloroľníků, která se později přejmenovala na Maďarskou stranu zemědělců, maloroľníků a živnostníků a v roce 1925 na Maďarskou národní stranu. V jejím čele zůstal do roku 1933. Mezi lety 1920-1938 byl poslancem Národního shromáždění, po roce 1938 poslancem maďarského parlamentu.

³⁰⁵ Národní politika, 13. září, s. 2, „Szentiványi Józef-společník Rothermerův.“

³⁰⁶ Národní osvobození, 29. září 1927, s. 3, „Aktivista, který chce revisi mírových smluv!“ Článek dal Szent-Iványi k dispozici agentuře IPPA, srov. též Národní listy, 29. září 1927, s. 2; Právo lidu 30. září 1927, s. 2.

³⁰⁷ Srov. Venkov 7. srpna 1927., s. 3, „Bratislavský a košický tisk propaguje rothermereovštinu“, též Národní politika, 9. srpna 1927, s. 5; Venkov, 12. srpna 1927, s. 1, Lidové noviny, 10. září 1927, ráno, s. 2; Národní listy, 28. července, s. 3; Národní listy, 5. srpna 1927, s. 3, Národné Noviny, 7. září 1927, s. 2. V tisku se též objevovaly informace o štvavém psaní Prahy Magyar Hirlapu, což byl jeden z nejvýznamnějších deníků opozičních stran

vystoupeních československých Maďarů, především těch, kteří měli blízko k pročeskoslovenským stranám – sociální demokracii a straně agrární.

Dne 21. srpna 1927 odmítl Svaz maďarských republikánských zemědělců Rothermerovu akci se zdůvodněním, že se snaží narušit soulad mezi národnostmi žijícími v Československu, poškodit zájmy zdejšího „maloroľnického lidu“ a docílit revize pozemkové reformy. Dodával, že Maďaři mají na Slovensku daleko více práv, než měli dříve za starého Uherska a než má prostý lid v současném Maďarsku.³⁰⁸

Rezoluci proti Rothermerově akci přijala 25. září 1927 v Bratislavě i zemská konference maďarské sekce sociálně demokratické strany. Podle jejího tvrzení mělo maďarské dělnictvo v Československu lepší právní podmínky než dělnictvo v Maďarsku. Rezoluce dále prohlašovala, že Rothermerovo vystoupení má pouze „posílit maďarskou oligarchii.“³⁰⁹ Stejně tak noviny maďarské části sociální demokracie „Csechoslovakkai Népszava“³¹⁰ upozorňovaly na lepší právní stav maďarské menšiny v ČSR oproti Maďarsku s tím, že není důvod, aby českoslovenští Maďaři akci vítali.

---

maďarské menšiny. Obecná charakteristika vztahu některých maďarských novin k Rothermerově akci viz. *História protirothermerovej akcii*, s. 411-412.

³⁰⁸ Srov. *Národní listy*, 23. srpna 1927, s. 1, „Maďarští zemědělci na Slovensku manifestují pro celistvost republiky“, též např. *Lidové noviny*, 22. srpna 1927, ráno, s. 2; *Národní osvobození*, 23. srpna, s.3; *Venkov*, 23. srpna 1927, s. 2. *Venkov* psal už o několik dní dříve o schůzi maďarských republikánských zemědělců v obci Guta na Žitném ostrově, kde byla schválena rezoluce, jež protestovala proti revizi a zároveň vyslovovala svou věrnost ČSR. *Venkov*, 20. srpna 1927, s. 3, „Maďarští zemědělci proti rothermerovštině“ – za zdroj své zprávy udává článek budapešťský „Magyarság“.

³⁰⁹ *Lidové noviny*, 26. září 1927, ráno, s. 2, „Maďarští sociální demokraté proti Rothermerovi“, srov. též *Národní politika*, 25. září 1927, s. 2; *Večerník Práva lidu*, 26. září 1927, s. 1. Podle další zprávy odmítl už koncem srpna člen představenstva maďarských sekcí čs. sociálně demokratické strany dělnické Ignác Schulz Rothermerovu aktivitu v rozhovoru pro „A Reggel“. *Národní politika*, 3. září 1927, s. 3 - 4, „Maďarský sociální demokrat o akci lorda Rothermerea“, srov. *Právo lidu*, 1. září 1927, s. 6.

³¹⁰ *Večerní České slovo*, 1. srpna 1927, s. 2, „Maďaři v Československu proti lordu Rothermerovi“, srov. *Lidové noviny* 2. srpna 1927, ráno, s. 2.

České a slovenské noviny také otiskly zprávu, podle níž bratislavský maďarský deník „A Reggel“ kritizoval maďarské poslance v československém parlamentu, kteří podporovali Rothermerovu akci. Dle „A Reggelu“ jim k tomu totiž nikdo „nedal mandát,“ protože otázka odtržení od Československa nebyla součástí jejich oficiálního programu.³¹¹ V důsledku Rothermerovy akce došlo i k rozštěpení syndikátu maďarských žurnalistů v Československu, kdy z něj část novinářů vystoupila a založila si syndikát nový, který se zřikal jakékoli nezákonné protistátní činnosti.³¹²

Velká část argumentace maďarské protirothermerovsly orientované společnosti byla tedy založena na tvrzení, že nyní mají Maďaři v ČSR lepší podmínky pro svůj rozvoj, než měli dříve v Uhrách a než mají prostí lidé v Maďarsku dnes. Zdůrazňovala, že akce slouží jen zájmům maďarské šlechty.

„Večerní list“ přinesl 20. srpna 1927 rozhovor s policejním prezidentem v Bratislavě K. Slavičkem. Podle jeho tvrzení nevyvolala akce u většiny maďarského obyvatelstva na Slovensku „žádného význačnějšího dojmu. Pouze nejextremnější nacionalistické živly v maďarském táboře na Slovensku, doufající stále ve změnu státoprávního postavení Slovenska, očekávají od akce uskutečnění svých snů o revisi trianonského míru a vytvoření velkého Maďarska. Avšak tyto kruhy, jak pro svůj malý počet, tak i pro metody politické

---

³¹¹ Národní osvobození 29. července 1927, s. 1, „Maďarský list proti Rothermerově akci“, srov. např. Venkov, 29. července 1927, s. 2; Národní politika, 29. července 1927, s.2; České slovo, 29. července 1927, s. 1.

³¹² O rozštěpení syndikátu viz např. České slovo 21. srpna 1927, s. 4, „Vystoupení maďarských žurnalistů z maďarského syndikátu v ČSR“, srov. např. Lidové noviny 22. srpna 1927, ráno, s. 2; Národní osvobození, 28. srpna 1927, s. 2; Národné noviny, 24. srpna 1927, s. 2. O založení nového syndikátu: Národní politika 19. září 1927, s. 2, „Maďarští žurnalisté a Slovensku proti magnátské iredentě“ srov. též Večerní list, 19. září 1927, s. 2; Národní osvobození 20. září.1927, s. 4.

práce, nemohou přivoditi, i když je přitom nelze podceňovati, nějaké ohrožení dnes již zkonsolidovaných poměrů na Slovensku.“³¹³

Na základě těchto údajů české a slovenské noviny ukazovaly, že Rothermere nemá podporu všech československých Maďarů. „Venkov“ 25. srpna 1927 uvedl: „*Odpůrců revisionistické politiky maďarských feudálů je v kruzích maďarské menšiny Slovenska a Podk. Rusi mnohem více, než aby to mohlo peštského spojence lorda Rothermerea nerozladovat.*“³¹⁴ Dále tisk psal, že se ukázalo, kdo jak smýšlí a bude nutno napříště rozlišovat mezi loajálním a neloajálním maďarským obyvatelstvem v ČSR:³¹⁵ „*...štvavá kampaň lorda Rothermerea má pro nás alespoň ten význam, že roztřídila naši maďarskou menšinu na část loajální a na živly rozvratné.*“³¹⁶

„Venkov“³¹⁷ se pozastavil nad pasáží v článku „The Times“ „Potíže střední Evropy“, která poukazovala na nezbytnost částečné asimilace menšin, aby se u nich vytvořil pocit sounáležitosti s jejich novým státem. Podle „Venkova“ mělo Československo usilovat skutečně o asimilaci ve smyslu loajality menšin ke státu. „Lidové listy“ ale zašly dále: „*My jsme dali Maďarům více než jsme jim povinni dáti podle mírových smluv. Nuže, tyto*

---

³¹³ Večerní list 20. srpna 1927, (soubor článků věnovaných rothermerovské tematice), „Důležitost akce Rothermerovy se přeceňuje.“ Viceguvernér Podkarpatské Rusi Antonín Rozsypal prohlášoval, že ani na tam nenašla akce u velké části obyvatel odezvu. Večerní list, 20. srpna 1927, (soubor článků věnovaný rothermerovské problematice), „Rozhovor s viceguvernérem Podkarpatské Rusi Rozsypalem.“ Srov. Lidové listy, 2. září 1927, s. 3, Viceguvernér Podkarpatské Rusi o účincích Rothermerovy akce; České slovo, 2. září 1927, s. 1; Národní osvobození, 2. září 1927, s. 3.

³¹⁴ Venkov, 25. srpna 1927, s. 1, „Změna fronty.“

³¹⁵ Srov. Národné noviny, 20. srpna 1927, s. 1, „Rothermeriáda“, autorem článku byl Michal Bodický, Venkov, 12. srpna 1927, s. 1, „Naše maďarská otázka.“

³¹⁶ Venkov, 15. září 1927, s. 5, „Ovoce rothermereovského štvání.“

³¹⁷ Venkov, 4. srpna 1927, s. 1, „Assimilace menšin.“

bláhové a vražedné dary musí přestat....pokusíme se naopak energicky pomad'arčené Slováky navrátit zase jejich rodné řeči a národu.“³¹⁸

V tisku zazněl i požadavek, aby československé úřady přísněji zasahovaly proti nelojálním příslušníkům maďarské menšiny. Přílišnou benevolentnost v postupu úřadů proti Maďarům a jejich protistátním výrokům kritizovaly „Večerní list“³¹⁹ a „Slovenské hlasy“, příloha „Národního osvobození“.³²⁰ „Národní listy“³²¹ zastávaly stejný názor: „*Jestliže takovým způsobem umožňuje se maďarskému tisku na Slovensku dělati propagandu ve prospěch Rothermerovy akce, potom jsou tím předem oslabeny manifestační protesty československého lidu ze Slovenska.*“ Také národně-demokratický politik Milan Ivanka odsoudil v „Národním Denníku“ shovívavost se kterou se na Slovensku přistupovalo k „protistátní agitaci Maďarů“, přestože porušovala zákon na ochranu republiky.³²²

Rothermerova akce tak vyostřila vztah k maďarské menšině, i když byla napadána zejména její ke státu nelojální část.³²³ Přispělo k tomu chování některých československých Maďarů povzbuzených lordovou kampaní. Policejní ředitel v Košicích ve svém hlášení koncem července 1927 sice podpořil názor, že řada Maďarů nemá důvod Rothermerovu akci vítat s vysvětlením, že maďarští obchodníci a řemeslníci potřebují klid pro své

---

³¹⁸ Lidové listy, 14. srpna 1927, s. 2, „Proti Maďarům musíme změnit taktiku.“

³¹⁹ Večerní list, 20. srpna 1927, (soubor článků s rothermerovskou tematikou), „Jak jsou Maďaři na Slovensku pronásledováni.“

³²⁰ Národní osvobození, 11. srpna 1927, příloha Slovenské hlasy - „To i to zo Slovenska.“

³²¹ Národní listy, 19. srpna 1927, s. 3, „Nebezpečný způsob psaní maďarského tisku na Slovensku.“

³²² Národní listy, 18. září 1927, s. 4, „Pro zakročení proti nelojálním Maďarům na Slovensku.“

³²³ Zpráva policejního ředitelství v Košicích dokonce viděla v necitlivém chování některých mluvčích na protirothermerovských demonstracích příčinu rozšíření přívrženců

podnikání a dělníci, kromě přívrženců křesťansko-socialistické strany, zase nestojí o maďarský feudalismus.³²⁴ Přesto sám v dalším průběhu kampaně zaznamenal, jak její rozvíření postupně vzbuzovalo naděje u části maďarské veřejnosti v ČSR.³²⁵ Podle úředních hlášení sdělil jeden nájemce velkostatku kolonistům ve své vsi, že už „brzy půjdou, odkud přišli“ s tím, že se o tom píše už i v novinách a podobných případech bylo zaznamenáno více.³²⁶ Zlatá kniha Slovenska vydaná o dva roky později uváděla, že vedoucí představitelé maďarských stran vyvolali na Slovensku takové nálady, že: „*každý Maďar bol istý v revízií trianonskej smluvy, začali sa vyzývave chovať, organizovať, ba dokonca roznášať chýry i o vojne.*“³²⁷ Přestože kniha komentovala tehdejší situaci spíše přehnaně, její tvrzení odráží fakt, že Rothermerova akce nezůstala bez vlivu ani na maďarské obyvatelstvo v Československu.

7.2 Protirothermerovské akce veřejnosti

Slovenská společnost reagovala na Rothermerovu akci značným množstvím protestů – demonstrací a rezolucí. První protirothermerovská shromáždění se konala už v srpnu 1927, největší vlna protestů zasáhla Slovensko zejména v září.

Velkou aktivitu v obraně proti Rothermerovi projevila Slovenská odbočka Národní rady československé. Počátkem srpna 1927 padlo na jejím

---

promaďarských stran zejména z řad židovského obyvatelstva. Viz NA, PMV, f. 225, k. 455, 6, Prezidium policejního ředitelství v Košicích – pravidelná pololetní zpráva za II. pololetí 1927.

³²⁴ NA, PMV, f.225, k. 485, 1, „Lord Rothermere – akce ve prospěch Maďarska“ (zpráva z 28. července 1927).

³²⁵ Tamtéž, „Lord Rothermere – akce ve prospěch Maďarska“ (zpráva z 9. září 1927).

³²⁶ Tamtéž, k. 495,8, „Maďarská irredenta - akcia proti Československu.“

³²⁷ História protirothermerovej akcii, s. 411.

zasedání rozhodnutí uspořádat manifestaci v Bratislavě,³²⁸ která se nakonec uskutečnila 20. srpna téhož roku. V rámci této instituce se dále vytvořil tzv. Obranný výbor, jenž měl podnikat kroky proti maďarské a rothermerovské revizní kampani. V čele výboru stanul národně demokratický politik dr. Milan Ivanka; dalšími členy byli především zástupci různých politických stran na Slovensku.³²⁹ Kromě již zmiňované bratislavské manifestace, bylo úkolem výboru řídit také kampaň v tisku. Aby demonstrace v Bratislavě nezůstala osamoceným protestem proti Rothermerovi, rozhodl se výbor působit na další instituce, v první řadě na obecní a župní zastupitelstva a župní úřady, aby následovaly jeho příkladu.³³⁰

I když podle hlášení bratislavského policejního ředitele byl Obranný výbor „údajně ve spojení s vládními kruhy“³³¹ a jeho členem byl také tiskový referent bratislavského oddělení ministerstva vnitra, mělo ministerstvo vnitra přinejmenším na začátku září 1927 odlišný názor na zapojení správních institucí do protirothermerovské akce. Slovenské oddělení ministerstva v hlášení z 2. září 1927 svému pražskému ústředí psalo: „*Státne úrady a orgány...majú vo věci zachovávať zdrženlivosť, aby sa nezdálo, že tieto prejavy sa poriadajú na úradny nátlak.*“³³² Odmítalo také, aby se k akci

---

³²⁸ Podle hlášení bratislavského policejního ředitele Slavička zvítězil tento návrh nad alternativou uspořádat letákovou kampaň, viz. Národní archiv (dále jen NA), Prezidium ministerstva vnitra (dále jen PMV), fond 225, karton č.485, 1, „Propaganda lorda Rothermera – zamýšlená protiakcia usporiadaná Slovenskou Národnou Radou v Bratislave.“

³²⁹ Za Národní Demokracii působil ve výboru ještě poslanec Gejza Reháč, za agrárníky poslanec Karol Hušek, HSLS zastupoval poslanec Pavol Macháček, lidovce Peter Briška, Slovenskou národnou stranu doktor Ján Wagner, sociální demokracii Emanuel Lehocký a legionáře Ivan Markovič. Členem výboru byl i tiskový referent slovenského oddělení ministerstva vnitra doktor František Kaláč, viz. NA, PMV, f. 225, karton č.485, 1, „Propaganda lorda Rothermera – protiakce Slovenské Národní Rady“, srov. MICHELA, Miroslav, Reakcie slovenských politických kruhov a tlače.

³³⁰ NA, PMV, f. 225, k. 485, 1, „Obranný výbor Národní rady čsl. schůze 25.srpna 1927“.

³³¹ Tamtéž, „Propaganda lorda Rothermera – protiakce Slovenské Národní Rady“.

³³² Tamtéž, zpráva slovenského oddělení ministerstva vnitra z 2. září 1927.

vyjadřovala obecní a městská zastupitelstva či okresní výbory. Upozorňovalo, že politické otázky, mezi něž řadilo i Rothermerovu akci, nepřísluší do kompetencí těchto orgánů. Navíc si nebylo jisté tím, že by ve všech zastupitelstvech a výborech zvítězil názor vystoupit proti Rothermerovi. Chtělo proto slovenskou odbočku Československé národní rady a v případě potřeby i okresní výbory a obecní zastupitelstva od takového postupu odradit.

Ministerstvo tento postup schvalovalo a to především z obavy, že by se do protestní akce nezapojily všechny obce a okresy, což by se mohlo jevit jako kontraproduktivní.³³³ Nakonec ale během druhé poloviny roku 1927 řada obecních, městských či župních zastupitelstev i okresních úřadů protirothermerovské rezoluce schválila.³³⁴ Státní úřady se navíc později samy podílely na přípravě tzv. podpisové akce proti Rothermerově kampani, v níž bylo po občanech státu zároveň žádáno jasné vyjádření o jejich loajalitě k ČSR.³³⁵

Jednu z nejvýraznějších složek protirothermerovského hnutí představovaly demonstrace. Po celém Slovensku se konala řada protestních shromáždění, na nichž se scházely tisíce lidí, aby společně odmítly lordovy aktivity. Vystupovali zde zástupci téměř celého slovenského společenského spektra od známých politiků po představitele místního politického a veřejného

---

³³³ Tamtéž, zpráva slovenského oddělení ministerstva vnitra (z 2.9. 1927) a reakce prezidia ministerstva vnitra z 5. září. 1927.

³³⁴ NA, PMV, f. 225, k. 488, 2, „Ako reagovala slovenská a maďarská tlače na Rothermerovu akciu.“

³³⁵ Miroslav Michela také uvádí, že v pozadí protestních akcí stáli často okresní náčelníci policie. Viz MICHELA, Miroslav, Reakcie slovenských politických kruhov a tlače, s. 515 – 516.

života.³³⁶ Demontrace proti Rothermerově akci byla organizována buď na celonárodním základě, tj. bez ohledu na politickou příslušnost řečníků, nebo se jednalo o samostatné protestní akce jednotlivých politických stran. Úřady zaznamenaly celkem 181 národních a 61 stranických shromáždění.³³⁷ Akce prvního typu byly častější a zároveň významnější z mezinárodního hlediska. Z politických subjektů vystupovaly nejaktivněji agráři spolu s Hlinkovými ľudáky. V těchto případech se téma Rothermerovy akce stávalo součástí politické prezentace stran v době před obecními volbami. Z ostatních organizací uspořádala nejvíce shromáždění zejména Slovenská liga.³³⁸

Mezi největší demonstrace patřilo bratislavské shromáždění z 20. srpna 1927, kterého se účastnily tisíce lidí.³³⁹ Manifestace měla představovat zároveň jakousi protiakci k svatoštěpánským oslavám, které se konaly ten samý den v Maďarsku. Celá akce proběhla poklidně a obešla se bez násilností proti bratislavským Maďarům.³⁴⁰ Zcela cíleně přitom stáli v jejím čele Slováci a nikoli Češi, aby působila přesvědčivějším dojmem na veřejnost v zahraničí.

---

³³⁶ Mezi řečníky se objevil např. tehdejší sociálně demokratický poslanec Ivan Dérer, ministr školství Milan Hodža či poslanec HSES Ferdiš Juriga. Nechyběl ani samotný předseda HSES Andrej Hlinka. Častým řečníkem byl například tajemník SNR a legionář Antonín Granatier nebo bývalý ministr a legionář dr. Ivan Markovič. Našli bychom zde i básníka Martina Rázusa, evangelického biskupa Samuela Zocha a mnoho dalších. Jediní komunisté a promaďarsky orientovaní občané se demonstrací neúčastnili. Srov. kapitola č. 7.4.

³³⁷ NA, PMV, f. 225, k. 488, 2, „Ako reagovala slovenská a maďarská tlače na Rothermerovu akciu.“

³³⁸ Slovenská liga na Slovensku byla organizací, která usilovala o posílení národního vědomí Slováků. Snažila se šířit slovenský jazyk v národnostně smíšených oblastech Slovenska, kde zakládala slovenské školy apod. O její m vývoji srov. LETZ, Róbert, Dejiny Slovenskej ligy na Slovensku (1920-1948), Martin 2000.

³³⁹ Přesný počet účastníků ovšem není znám. Zatímco československé novinové zprávy hovoří o deseti až patnácti tisících. Viz Venkov, 23.srpna 1927, s. 1, „Ještě bratislavská manifestace“, srov. např. Národné noviny 20. srpna 1927, s. 3; Národní politika, 21. srpna 1927, s. 7; Právo lidu, 21. srpna 1927, s. 4. Podle jiných zdrojů bylo na bratislavském setkání jen pět nebo sedm tisíc lidí. Srov. MICHELA, Miroslav, Reakcie slovenských politických kruhov a tlače, s.513.

³⁴⁰ Miroslav Michela uvádí, že podle maďarského konzula v Bratislavě musela policie zamezit pokusu o útok na redakci maďarského listu Híradó. MICHELA, Miroslav, Reakcie slovenských politických kruhov a tlače, s.513-514.

Následovaly manifestace na různých místech Slovenska, jak v oblastech, které měly zůstat československé, tak v těch, které podle tzv. „Rothermerovy hranice“ měly být vráceny k Maďarsku.³⁴¹ Tomu, aby se demonstrací mohli účastnit i lidé z okolí či vzdálenějších míst, napomáhaly také státní dráhy, které při těchto příležitostech zlevňovaly jízdenky až o 50%.³⁴²

Tisk přinášel o těchto manifestacích zprávy, jejichž prostřednictvím chtěl zároveň ilustrovat neúspěch Rothermerovy akce. Úvodník „Lidových novin“ z 8.září 1927 poznamenal: *„Mluví slovenská města na velkých manifestačních shromážděních, promlouvají dědiny, župní i okresní zastupitelstva předbihají se dát výraz svému názoru, svým tužbám a svému pobouření, celé Slovensko jako by se proměnilo v jediný velký tábor lidu...Takový je dnes výsledek akce Rothermereovy na Slovensku.“*³⁴³ Podobně komentovaly manifestace, které se uskutečnily 25. září 1927, „Národné noviny“: *„...manifestovalo až 15 slovenských miest, do ktorých sa všade shromažďoval ľud z dedín na ovenčených vozoch, mládenci a na koňoch, hudby, zástavy. Cesty sa pestrely týmito slávnostnými sprievodmi krásneho ľudu, ktorý se už rozvil vo svojom národnom povedomí a hrda, dôstojne, sebavedome dáva na javo, že on je tou živou pevnosťou, na ktorú sa môže vlast' naša opriať. Potmehúdske živly v niektorých maďarónskych mestách u'ahujú*

---

³⁴¹ Mezi místa, kde proběhly manifestace patřila např. Bratislava, Košice, Prešov, Turčianský sv. Martin, Nové Mesto nad Váhom, Zlaté Moravce, Rimavská Sobota, Trenčín, Púchov, Velká Bytča, Spišská Nová Ves, Nitra, Galanta, Nové Zámky, Topolčany, Malacky, Kremnica, Šala nad Váhom, Velké Šurany, Zvolen, Tisovec, Senica nad Váhom, Piešťany, Rožňava, Krompachy, Banská Bystrica, Velké Kapušany, Ipoľské Šahy, Nové Zámky, Prievidza, Lučenec, Levice, Kysucke Nove Mesto a další.

³⁴² Srov. MICHELA, Miroslav, Reakcie slovenských politických kruhov a tlače, s. 517.

sa do kútoch pred tým zdravým prúdom, ktorý vychodí zo širokých slovenských mäs.“³⁴⁴ Demonstrací se někde účastnili i zástupci německého a maďarského obyvatelstva, čehož si tisk také všímal.

Proběhlo i několik manifestací v Čechách,³⁴⁵ z nichž nejvýznamnější bylo shromáždění na Slovanském ostrově v Praze, byť ho tisk posuzoval rozdílně. Organizovaly ho národní demokraté a vystoupili na něm i zástupci ze Slovenska v čele s Andrejem Hlinkou. Zatímco „Národní listy“³⁴⁶ „Národní politika“³⁴⁷ a „Národné noviny“³⁴⁸ oceňovaly význam pročeskoslovenského vystoupení vůdce HSLS v Praze, některé výroky Andreje Hlinky a poslance Antonína Hajna³⁴⁹ se staly důvodem odlišného hodnocení manifestace jinými deníky. V projevech těchto politiků totiž zazněla kritická slova vůči Edvardu Benešovi a Janu Masarykovi,³⁵⁰ což odsuzovalo zejména „Národní osvobození“³⁵¹ jako oslabování jednotného postupu proti Rothermerovi.

---

³⁴³ Lidové noviny, 8. září 1927, ráno, s. 1, „Rothermerovská akce a Slovensko.“

³⁴⁴ Národné noviny, 28. září 1927, s. 1, „V nedělu manifestovalo 15 slovenských miest.“

³⁴⁵ „Venkov“ zmiňoval demonstraci v Táboře, Venkov, 27. září 1927, s. 5, „Tábor proti Rothermerovi“, „Národní listy“ psaly o národně - demokratické manifestaci v Brně, Národní listy, 10. září 1927, s. 3, „Velká národně demokratická manifestace proti akci lorda Rothermera v Brně.“

³⁴⁶ Národní listy, 17. září 1927, s. 1, „V jednotě síla.“

³⁴⁷ Národní politika, 15. září 1927, odpolední vydání, s. 1, „První veřejný projev Hlinky v osvobozené Praze.“

³⁴⁸ Národné noviny, 17. září 1927, s. 1, „Manifestující Praha.“

³⁴⁹ Hajn, Antonín (1868-1949), politik, publicista a nakladatel. V roce 1894 byl odsouzen na osmnáct měsíců vězení v procesu s Omladinou. Za první světové války se účastnil domácího odboje a v roce 1918 se stal členem Národního výboru. Mezi lety 1918-1935 byl poslancem Národního shromáždění za národní demokracii. Patřil k předním kritikům zahraniční politiky Edvarda Beneše.

³⁵⁰ Viz Lidové noviny, 16. září 1927, ráno, s. 2, „Schůze proti Rothermereovi v Praze.“

³⁵¹ Národní osvobození, 16. září 1927, s. 2, „Velký projev proti Rothermerovi v Praze“ a tamtéž, 17. září 1927, s. 4, „Společný zájem národa.“

Svůj negativní postoj k Rothermerově akci dávaly najevo i výkonné výbory politických stran, různé slovenské organizace a spolky.³⁵² Činily tak prostřednictvím rezolucí nebo svá odmítnutí adresovaly přímo lordovi. Ozývaly se opět především hlasy ze Slovenska,³⁵³ i když například jménem Prahy učinil prohlášení proti Rothermerovi primátor Karel Baxa.³⁵⁴

Z rezolucí i projevů řečníků na demonstracích vyznívalo odhodlání slovenského lidu bránit svoji vlast. Zdůrazňovaly, že jakékoli spoléhání na rozpory mezi Čechy a Slováky je liché a v případě ohrožení republiky budou všichni v obraně státu jednotní. Mluvčí na demonstracích upozorňovali, že nepřítelem není maďarský lid, ale maďarská oligarchie, která stojí v pozadí akce. Někteří řečníci mluvili o špatném postavení slovenské menšiny v Maďarsku, jiní vzpomínali na utlačování Slováků v předválečných Uhrách. Ozvaly se i hlasy o nezbytnosti zakročení proti maďarské iredentě na Slovensku. Zazněl také názor, že akce ruší konsolidaci a mírovou spolupráci.

Objevily se však i jiné formy protestů. Evangelický biskup Samuel Zoch³⁵⁵ se proti Rothermerovi ohradil prostřednictvím veřejného dopisu,

---

³⁵² Akce lorda Rothermera byla odmítnuta například: všeodborovou schůzí slovenského katolického dělnictva, Svazem slovenských Židů, zemským výkonným výborem československé strany lidové na Slovensku, burzovní radou bratislavské burzy, slovenským a podkarpatorským sokolstvem, valnou hromadou Zemských učitelských spolků v Lučenci, konventem západního distriktu evangelické církve, Sdružením slovenských průmyslníků, starosty 71 obcí prievdzského okresu (z toho 8 německými) a dalšími.

³⁵³ České slovo, 6. září 1927, s. 3, „Proti útokům lorda Rothermera“; Národní osvobození, 6. září 1927, s. 3; Slovák, 7. září 1927, s. 2.

³⁵⁴ Baxa, Karel (1863-1938), právník a politik. Působil jako obhájce v procesu s Omladinou. Mezi lety 1898-1908 se stal předsedou státoprávně radikální strany. Zasedal jako poslanec v českém zemském sněmu (1895–1913) a ve vídeňské říšské radě (1901-1918). Od roku 1919 byl až do roku 1937 primátorem hlavního města Prahy.

³⁵⁵ Zoch, Samuel (1882-1928), slovenský politik, církevní hodnostář, redaktor a náboženský spisovatel. Již za Rakouska-Uherska propagoval československou vzájemnost a jeho fara v Modrej se stala centrem slovenského národního a církevního života. Byl autorem návrhu, který se stal východiskem pro konečný text Martinské deklarace a členem výkonného výboru

v němž zároveň zval lorda na Slovensko, aby si udělal sám objektivní obrázek o tamních poměrech.³⁵⁶ Rothermere nepřijel, pouze Zochovi odpověděl dalším dopisem, který ale argumentačně nepřinesl nic nového: V reakci na Zochovy výtky se zde lord dotkl otázky pozemkové reformy, zpochybňoval existenci „československé národnosti“ a upozorňoval, že Češi bojovali za války na straně Rakouska. Dále poukazoval na špatné poměry maďarské menšiny v Československu a na to, že je v zájmu ČSR získat si částečnou revizí hranice s Maďarskem jeho přátelství.³⁵⁷ Zoch poslal lordu Rothermerovi ještě další otevřený list. Tentokrát poukazoval na nemožnost čistě etnické hranice mezi Československem a Maďarskem a na spravedlivou menšinovou politiku Československa, kterou jedinou považoval za řešení národnostního problému střední Evropy.³⁵⁸

Zoch nebyl jediným Slovákem, jenž se prostřednictvím korespondence ohrazoval proti Rothermerovi. Prezident soudní tabule v Košicích, poslanec Martin Mičura,³⁵⁹ kritizoval ve svém dopise lordovy telegramy Edvardu

---

Slovenské národní rady. Působil v SNS, později se stal přívržencem agrární strany, za níž byl zvolen do parlamentu.

³⁵⁶ Lidové listy, 8. září 1927, s. 3, „List posl.biskupa Zocha Rothermerovi“, srov. např. Národné Noviny, 9. září 1927, s. 1; Národní osvobození 7. září 1927, s. 2; Národní politika 8. září 1927, s. 3-4. Podrobněji o výtkách, které Zoch adresoval Rothermerovi viz Slovensko proti revizii, s.131-134

³⁵⁷ Podrobný obsah dopisu viz Slovák, 30. září 1927, s.2, „Odpověď lorda Rothermerea Zochovi“, též Slovensko proti revizii, s.39-43.

³⁵⁸ Zoch zde také tvrdil, že Rothermerův dopis maďarské noviny v Československu neotiskly celý, protože viděly nepravdivost některých lordových tvrzení. Viz Slovensko proti revizii, s. 134-138, o nemožnosti etnické hranice srov. i Ivan Dérer v rozhovoru Právo lidu 14.srpna 1927, s.2-3, „Maďarsko magnátov ohrožuje Strední Evropu.“

³⁵⁹ Mičura, Martin (1883-1946), slovenský právník a politik, jeden ze signatářů Martinské deklarace. V letech 1920-1922 zastával funkci ministra s plnou mocí pro správu Slovenska. Mezi roky 1925-1939 byl poslancem v parlamentu za čs. lidovou stranu. Za Slovenského štátu působil v letech 1943-1945 jako místopředseda státní rady Slovenské republiky, udržoval však kontakty i se slovenským odbojem. V červenci 1945 byl zatčen a deportován do Moskvy, kde ve vězení zemřel.

Benešovi z právního hlediska.³⁶⁰ V jiném listu vzpomínal člen Spolku Slovenských Spisovatelů Vladimír Roy³⁶¹ na národnostní útlak v Uhrách.³⁶²

Rothermerova akce podnítila také vydání několika publikací, jejichž cílem bylo maďarskou kampaň paralyzovat. Mezi tyto příspěvky patřila například kniha Antonína Granatiera „Slováci v Maďarsku“,³⁶³ která poukazovala na špatnou situaci Slováků v maďarském státě. Řadu dalších protirothermerovských příspěvků vydala Slovenská liga, jež také nechala vytisknout propagační plakáty s názvem „Svoj k svojmu“.³⁶⁴

Poněkud kontroverzní záležitostí se stal nápad zorganizovat podpisovou akci, v níž by lidé vyjádřili svou loajalitu k československému státu. Připravoval ji Obranný výbor v součinnosti se státními orgány - župními úřady a policií.³⁶⁵ Akce začala 11. října 1927 v Bratislavě poté, co byly vydány letáky následujícího znění: „*Občania! Občanky! Tento týždeň požiadajú Vás*

---

³⁶⁰ Podle právních zvyklostí by si měl Rothermere sám opatřit pro případnou obžalobu ČSR důkazy, ne ji napadnout na základě domněnek a o doklady k obvinění žádat Beneše. Mičura nepochyboval o tom, že porovnání menšinové politiky Československa a Velké Británie by vyznělo v československý prospěch. Slovensko proti revizii, s.139-140, srov. např. Lidové noviny 9.zář 1927, ráno, s.2, „Dr. Mičura lordu Rothermereovi,“ Lidové listy, 10. září 1927, s.3; Venkov 10. září 1927, s. 4.

³⁶¹ Roy, Vladimír (1885-1936), slovenský básník, překladatel a evangelický kněz, spoluzakladatel a redaktor revue „Prúdy“.

³⁶² Slovensko proti revizii, s.140-145.

³⁶³ GRANATIER, Anton, Slováci v Maďarsku, Turčiansky sv. Martin 1927.

³⁶⁴ Např. Wagner, I., „Štvú proti nám“, Trubecký, B., „Protí akcií lorda Rothermerea, v beletristickém zpracování román „Rozbité ministerstvo“. Viz NA, PMV, f. 225, k. 288,2, „Ako reagovala slovenská a maďarská tlače na Rothermereovu akciu.“

V tisku se dále objevila zpráva o založení Ligy československých Maďarů na ochranu hranic, jež chtěla bránit stávající území ČSR proti Maďarsku, čelit Rothermerově akci a maďarské „propagandě.“ (Národní listy, 14. září 1927, s. 4, „Založení ligy československých Maďarů na ochranu hranic“, též Národní politika, 15. září 1927, s. 2-3, „Založení maďarské ligy na ochranu čs. hranic“).

„Lidové noviny“ v září 1927 informovaly o ustavení zvláštního ochranného výboru při slovenském národním klubu v Košicích, který chtěl působit proti vlivu Rothermerovy akce mimo jiné pořádáním demonstrací. (Viz Lidové noviny, 15. září 1927, s.1, „Co se děje“).

³⁶⁵ Srov. NA, PMV, f. 225, k. 485, 1, „Obranný výbor Národní rady čsl. schůze 25.8. 1927, MICHELA Miroslav, Reakcie slovenských politických kruhov a tlače, s. 517.

*delegáti, aby ste podpísali adresu na pána Predsedu vlády československej, v ktorej akcia lorda Rothermerea sa zatracuje a vyslovuje sa lojalita voči štátu československému. Občania! Občanky! Nech niet medzi nami jediného, kto by tento osobný prejav lojalnosti urobiť odoprel! Národný výbor*³⁶⁶

Podle údajů obsažených v knize „Slovensko proti revizii trianonskej mierovej smluvy“ se v hlavním městě podařilo získat celkem 26 817 podpisů. Přestože se zde mluvilo o zanedbatelném počtu těch, kteří odmítli podepsat,³⁶⁷ neobešla se akce bez konfliktních situací. Dokazuje to i popis jejího průběhu, který hovoří o tom jak se delegáti setkávali „*až s bezcharakterným chovaním priamo revúcim. Videli ľudí bez chrptovej kostí, ktorí sa báli podpis odopriet, nepodpisali predsa, vyhovárajú sa na nemožné príčiny. Podajedni, keď naši dôverníci prišli k nim na byt, grobiansky sa osopili na nich, vynadali im(...), ale na inom mieste, povedzme v obchode, chovali sa už ponížene a ochotne. Iní do poslednej chvíle vytrvali, no, potom pojašené sháňali podpisové hácky a popísovali sa o milých päť...*“³⁶⁸

Akce proběhla i na dalších místech Slovenska. Brzy se potvrdily obavy některých lidí z možných následků při odepření podpisu, neboť slovenské deníky otiskovaly seznamy osob, které protirothermerovské vyjádření odmítli

---

³⁶⁶ Slovensko proti revizii, s. 158.

³⁶⁷ Mezi těmi, kdo se zdráhali připojit svůj podpis převládali přirozeně Maďaři, přesto jich řada prohlášení podepsala. Maďarský konzul László Bartók se údajně na dotaz některých slovenských Maďarů vyslovil dokonce pro to, aby se k podpisové akci připojili a nedávali tak zbytečně příčinu k případným postihům proti nim. Ve stejném duchu psaly i maďarské noviny na Slovensku. Gejza Szüllo později stejnou argumentací zdůvodňoval přítomnost maďarských podpisů na protirothermerovském prohlášení. Jako jeden důvod uvedl „teror“ a jako druhý fakt, že „*sdelili sme dôverne každému, aby tieto hácky podpisovali, lebo nedostatok slobodnej vôle nechceli sme dovršovať ešte tým, aby sme vydali nebezpečenstvu a zlu tých, ktorí si toho nezaslúžili.*“ Viz www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/105schuz/s105005.htm. Někteří politikové slovenských maďarských stran prý naopak nabádali k odmítnutí podpisu s tím, že v roce 1918 se jich na jejich názor také nikdo neptal. Srov. MICHELA, Miroslav, Reakcie slovenských politických kruhov a tlače, s. 518.

³⁶⁸ Tamtéž, s.161.

podepsat.³⁶⁹ Záležitost se dostala až na půdu poslanecké sněmovny. Poslanec Zemské křesťansko – socialistické strany Jan Jablonický přednesl interpelaci, v níž vystoupil s obviněním, že došlo k propuštění několika maďarských zaměstnanců pouze z toho důvodu, že se odmítli připojit k podpisové akci.³⁷⁰ Problematičnost celé akce pojmenoval v poslanecké sněmovně předseda téže strany Gejza Szüllö, když se ptal: *„Nuž, či sa to srovnáva so slobodou svedomia a či sa to hodí k tomu, aby to privodilo konsolidáciu medzi národnosťmi?“*³⁷¹

7.3 Česko-slovenské sblížení versus vnitropolitická kritika

V novinách se opakovaně vyskytl názor, že Rothermerova akce měla i svoji kladnou stránku, neboť sjednotila Slovensko a sblížila Slováky s Čechy. Podle „Českého slova“ přispěla dokonce k oživení státní myšlenky na Slovensku *„ve smyslu podstatně jiném, nežli tam doposud bylo zvykem. Slováci dnes netoliko že si jasně uvědomí až do všech konců jakoukoli nemožnost zpětného návratu k tzv. koruně svatoštěpánské, Slováci také poznají, že Československá republika tak jak je konstituována, jest jedinou záštitou jejich snah kulturních, náboženských i sociálních.“*³⁷²

---

³⁶⁹ Srov. NA, PMV, f. 225, k. 288, 2, „Ako reagovala slovenská a maďarská tlač na Rothermereovu akciu.“

³⁷⁰ Slovensko proti revizii, s. 158. Srov. MICHELA, Miroslav, Reakcie slovenských politických kruhov a tlače, s.518. Michela dodává, že čs. úřední zprávy toto obvinění nepotvrzují.

³⁷¹ www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/105schuz/s105005.htm.

³⁷² České slovo, 29. července 1927, s. 1, „Slováci ožijú!“

V jistém smyslu lze skutečně hovořit o „sjednocení“ československého národa. Češi a zejména Slováci tváří v tvář „společnému nepříteli“ svorně odmítli Rothermerovo promaďarské vystoupení a v pocitu ohrožení se začaly ozývat po celém Slovensku hlasy, které vyslovovaly svou věrnost Československé republice.³⁷³ Tím však jednota končila. Posuzování akce totiž doprovázely výtky různých stran, jejichž předmětem se kromě československé zahraniční politiky³⁷⁴ stala i vnitřní situace Československa, zejména česká politika vůči Slovensku.

Nejprve se zaměřím na stanovisko Hlinkovy slovenské strany ľudové, jež se kvůli svému postoji stala v tisku jak nejhválenější tak nejkritizovanější slovenskou stranou.

Odsouzení akce ze strany Slovenska a obzvláště pak právě ze strany Hlinky a HSLS hodnotily pročeskoslovenské deníky velmi kladně. Poukazovaly na to, jak Maďaři a Rothermere byli zasaženi tam, kde to nejméně očekávali, neboť je odmítl Hlinka, do něhož vkládali své největší naděje.³⁷⁵ Tisk to považoval za důkaz faktu, že i když jsou mezi Čechy a Slováky rozdíly a neshody, v momentu nebezpečí se dokáží sjednotit. Noviny lidové strany „Lidové listy“ přitom oceňovaly vládu tehdejší „panské koalice“³⁷⁶: „*I po této stránce je vidět, že vláda nesocialistických stran je pevnější vůči*

---

³⁷³ Toho si všiml i Seton-Watson, srov. R.W.Seton-Watson a jeho vztahy k Čechům a Slovákům, „132 Seton – Watson Aloisovi Kolískovi“, s. 394.

³⁷⁴ Viz kapitola. č. 6.2.

³⁷⁵ Jednalo se o naději, že se Hlinkova autonomistická strana odtrhne od Československa. To považovala maďarská iredenta za první krok k návratu Slovenska Maďarsku. Srov. kapitola č. 5.

³⁷⁶ Vládní koalice československých agrárníků, lidovců, živnostenské strany, německé agrární strany (Bund der Landwirte) a strany křesťansko-sociální (Deutsche Christlichsoziale Volkspartei). V lednu 1927 vstoupila do vlády i slovenská HSLS a v roce 1928 československá národní demokracie. Kromě členů politických stran byla některá vládní křesla obsazena tzv. odborníky, mimo jiné i Edvardem Benešem jako ministrem zahraničí.

*nájezdům loupežných chutí jižních sousedů než byla koalice rudozelená, ovládaná socialisty.*³⁷⁷ Vstup HSLS do vlády hodnotily pozitivně i národně-demokratické „Národní listy“, které už 12. července vyzdvihovaly fakt, že zatímco dříve ludáci akce proti „celistvosti“ ČSR vítali, dnes vystupují proti nim. Poukázaly přitom i na zásluhy předsedy své strany: *„I zde nese ovoce politika dra Kramáře, který vždy dokazoval nutnost připoutání slovenských ludáků k vládě.*³⁷⁸

„Slovák“, deník HSLS, dával význam svého odmítnutí patřičně najevo, když tvrdil, že bez ludáků by Beneš „marněji bojoval proti Rothermerovi.“ Zároveň „Slovák“ vyzdvihoval služby, které HSLS prokazovala republice a dával je do kontrastu s nedůvěrou, jenž k ní chovala česká strana.

Protesty proti Rothermereovi ale ľudová strana doplňovala svými „slovenskými“ požadavky, respektive kritikou, že nejsou uspokojovány, což mnohé listy odsuzovaly. „Lidové noviny“³⁷⁹ i „Národní osvobození“³⁸⁰ sice ocenily Hlinkovo odmítnutí Rothermerovy akce, kritizovaly však ľudácké výtky na adresu pražské vlády. Obviňovaly HSLS z toho, že chce za své protirothermerovské vyjádření „výkupné“ ve formě ústupků jejich požadavkům. „Právo lidu“ psalo, jak Hlinka začal najednou bojovat proti Maďarům, s nimiž do té doby pracoval proti Československu; vytýkalo mu, že po projevu v Košicích se „cítí být najednou jediným rytířem“, který brání Československo a napadá Edvarda Beneše: *„Jak snadno se může stát člověk*

---

³⁷⁷ Lidové listy, 13. srpna 1927, s. 3, „Hlinkova lekce Maďarům.“

³⁷⁸ Národní listy, 12. července 1927, s. 3, „Slovenská ľudová strana proti maďarské iredentě.“

³⁷⁹ Lidové noviny 29. července 1927, ráno, s. 2, „Maďarská agitace Rothermerova,“ srov. tamtéž, 20. srpna 1927, ráno, s. 2.

³⁸⁰ Národní osvobození, 29. července 1927, s. 1, „Rothermere a ludáci“, srov. tamtéž 20. srpna 1927, s. 5, tamtéž 9. září 1927, s. 2.

rytířem republiky: promluví v Košicích jednu řeč a ta vyváží víc, než desetiletá práce kohokoli jiného.“³⁸¹

HSLŠ kritizovala pražský centralismus, hospodářskou politiku vůči Slovensku a přitom i politiku Edvarda Beneše. Zastávala názor, že Češi Slovensko hospodářsky ničí a nedají Slovákům možnost, aby se zde mohli sami uplatnit. Všechny tyto námitky nebyly ničím novým, patřily naopak ke konstantním prvkům ľudácké kritiky a tvořily jedny ze základních bodů, na nichž se strana profilovala ke svým voličům.³⁸²

V očích HSLŠ dávala nespokojenost, kterou způsobila česká politika na Slovensku, příležitost akcím jako byla Rothermerova. „Slovák“ se s touto výtkou obrátil v jednom ze svých článků i na Edvarda Beneše: „*Vaše spôsoby protislovenského besnenia a uznávanie za dobré všetkého, čo je české, sú a budú materiálom pre lorda Rothermerea.*“³⁸³ Nejlepší obranu proti podobným kampaním hledal proto tento list v uspokojení slovenských požadavků, čímž myslel především autonomii.³⁸⁴

Když Slovenská odbočka Národní rady československé uspořádala 20. srpna 1927 v Bratislavě manifestaci proti Rothermerovi, odmítla se jí ľudová strana zúčastnit, přestože jí k tomu organizátoři vyzvali. Neúčast zdůvodňovala velkými programovými rozdíly mezi ní a československými stranami. Svým voličům účast na manifestaci nezakazovala, ale zároveň naznačovala, že by

---

³⁸¹ Právo lidu, 30. července 1927, s. 3, „Hlinka se pasoval na československého rytíře.“

³⁸² Z novější literatury srov. RYCHLÍK, Jan: Češi a Slováci ve 20. století.

³⁸³ Slovák, 2. srpna 1927, s. 1, „Jeho Lordstvo a Jeho Excelencia.“

³⁸⁴ Mezi ty, kteří svým působením napomáhali akcím jako byla Rothermerova, zahrnul „Slovák“ i ateistickou organizaci Volná myšlenka.³⁸⁴ Učinil to v souvislosti se zprávou, že rozšiřovala plakáty a letáky, v nichž nabádala rodiče k tomu, aby své děti odhlásili z výuky náboženství ve škole. Podle Slováka mohlo takovéto počínání pomoci Rothermerovi a Maďarům, neboť: „*Lud náš kresťanský totiž uteká od takýchto nauk, jemu úplne cudzích*

měli navštěvovat především akce pořádané jejich stranou. Jen tam se totiž mohli posluchači dozvědět o „pravých příčinách“ Rothermerovy akce, na nichž měla podle HSLS značný podíl „Praha a dosavadní vládní režimy“.³⁸⁵

V článku z 23. srpna 1927 „Slovák“ sice uznal, že „čechoslováctí“ vůdcové na demonstraci hovořili „slušně“ a nepouštěli se do útoků proti ľudové straně,³⁸⁶ o dva dny dříve ale uvedl: „*Celá manifestácia však nemá veľkej hodnoty. Nivočenie priemyslu na Slovensku, vypísanie radu znivočených podnikov, zrušenie mincovne v Kremnici – neklameme sa samých seba, že môžu byť v našej republike dve mincovne! – kríza lučeneckého priemyslu a iné veci stačia úplne znehodnotiť našu manifestáciu.*“³⁸⁷

Neúčast HSLS na bratislavské demonstraci znamenala narušení jednotné fronty Rothermerových odpůrců, což některé deníky daly s nelibostí najevo. „Národní listy“ upozorňovaly, že nepřítomnost největší slovenské strany na manifestaci nepůsobí před světem dobrým dojmem.³⁸⁸ Ze stejného důvodu kritizovala ľudáky i slovenská autonomistická SNS. „*Cudzina mala vidieť, že sme vo veciach obrany vlasti vždy solidárni. Takto však dala Ľudová strana – hoci jej prívrženci sa demonštrácie zúčastnili – príčinu k tomu, aby*

---

nestroviťelných. A při tomto úteku potom často ani nepozerá, kam uteká...“³⁸⁴ V kritice HSLS se tak objevil i pro ni typický prvek víry.

³⁸⁵ Slovák, 20. srpna 1927, s. 1, „Akcia Národnej Rady Československej proti Rothermereovi.“ Nutno podotknout, že HSLS v té době patřila ovšem k vládním stranám.

³⁸⁶ Slovák, 23. srpna 1927, s. 3 – 4, „Protí maďarskej iredente.“

³⁸⁷ Slovák, 21. srpna 1927, s. 1, „Dunajské veľtrhy.“ Narážka na zrušení mincovny v Kremnici souvisí s kritikou vládního záměru postavit novou mincovnu v Praze.

³⁸⁸ Národní listy, 23. srpna 1927, s. 1-2, „K demonštrácii Slovákov proti Rothermerovej akcii.“

*peštianska i naša maď. tlač mohly referovať o demonštrácii jako o nejakom českom podniku.*³⁸⁹

Přestože se v HSLS prosadila koncepce neúčastnit se společných protirothermerovských vystoupení, zdá se, že v této otázce nebyla strana zcela jednotná. Spekulovalo se zejména o nesouhlasném postoji Ferdiše Jurigy.³⁹⁰ Ke sporu došlo i v otázce účasti strany na celonárodní košické manifestaci, která se konala na konci srpna 1927. Podle zprávy policejního ředitelství v Košicích³⁹¹ byla totiž většina košických funkcionářů nakloněna participaci. Pro nesouhlas ľudáckých poslanců a senátorů se ale nakonec i tato demonstrace odehrála bez jejich účasti.

Ľudová strana nebyla jediným politickým subjektem, který využíval Rothermerovu akci ke kritice vnitropolitických poměrů. Činila tak i Slovenská národná strana, především ve svém stranickém tisku – „Národných novinách“. SNS byla stejně jako HSLS slovenskou autonomistickou stranou a mezi jejími argumenty lze dobře pozorovat prosazování slovenských nacionálních požadavků, jež tvořilo součást jejího politického programu.

V úvodníku „Národných novin“ poukázal Martin Rázus³⁹² na malý zájem ministerstva zahraničí o lordovu kampaň³⁹³ a nedostatečné zastoupení

---

³⁸⁹ Takto prý manifestaci prezentoval maďarský list „Az Est“. „Národné noviny“ jeho tvrzení oponovaly účastí svých dvou zástupců na manifestaci - předsedy SNS J. Janošky a M. Rázusa. *Národné noviny*, 24. srpna 1927, s. 3, „Neúčast ľudovej strany.“

³⁹⁰ Juriga, Ferdiš (Ferdinand) (1874-1950), slovenský kněz, politik. Byl členem HSLS, jeho odlišné názory na politiku strany, zejména v tzv. Tukově aféře, vedly v roce 1929 k jeho vyloučení.

³⁹¹ NA, PMV, f. 225, k. 485, 1, „Manifestační projev proti akci lorda Rothermera v Košicích dne 21.8. 1927.“

³⁹² Martin Rázus (1888 – 1937), slovenský politik, evangelický farář, spisovatel, člen SNS, od roku 1929 do 1937 její předseda. V letech 1929-1937 byl členem Národního shromáždění.

Slováků v zahraniční politice. Slovenský diplomat by se podle Rázusova mínění „uměl Maďarům postavit“. Oprávněně zastával názor, že je to právě reakce Slovenska, kterou Evropa pozoruje. Nejúčinnější prostředek obrany proti Maďarům viděl ve slovenském nacionalismu, což byl podle jeho přesvědčení jediný cit, za který jsou lidé ochotni i umírat. Tento názor, který Rázus často zdůrazňoval, představoval v jeho očích záruku oddanosti Slováků k republice. „*Nech sme nacionálne raz indiferentní, práve tým by hneď trpela i štátna myšlienka. Bez slovenského nacionalizmu ťažko by sme obránili celistvosť štátu... Skleníková kvetina úradného čechoslovakizmu to [slovenský nacionalismus-pozn. M. S.] nenahradí!*“³⁹⁴

„Národné noviny“ se stejně jako „Slovák“ dotkly i problematiky hospodářské politiky vůči Slovensku. Přinesly zprávy, podle nichž maďarský tisk dokládal nespravedlnosti trianonské smlouvy poukazováním na špatné hospodářské poměry na Slovensku. „Národné noviny“ pochybovaly, že by návrat Slovenska k Maďarsku situaci zlepšil. Dožadovaly se však změny československé hospodářské politiky na Slovensku tak, aby nedávala Maďarům do ruky argument proti Trianonu.³⁹⁵

Českou politiku vůči Slovensku kritizoval ale i pročeskoslovensky orientovaný národní demokrat Milan Ivanka. Ve svém článku, jenž otiskl „Národný denník“, ji označil za příčinu Rothermerovy akce. Svůj názor

---

³⁹³ Dokonce zde vyjádřil podezření, že Češi s připojením Slovenska k Maďarsku počítají. viz. *Národné noviny*, 15. července 1927, s. 1, „Pomer Maďarska k nám.“

³⁹⁴ *Národné noviny*, 26. srpna 1927, s. 1, „Historické právo Maďarov a slovenský nacionalizmus.“ I kdybychom ovšem připustili, že Rázusova teze o velké úloze nacionalismu v lidském jednání byla správná, nezabýval se tím, jaký nacionální cit by Slováky motivoval bránit Čechy a žít s nimi v jednom státě. Dočasně zde mohl působit pocit nutnosti spojení například z obranných důvodů. Dlouhodobě, však nešlo počítat s tím, že by slovenský nacionální cit Čechy a Slováky sblížil.

zdůvodňoval tím, že i když vedlo Maďarsko spor o pozemkovou reformu s Rumunskem, útočil Rothermere hlavně proti Československu, neboť ho společně s Maďary považoval kvůli česko -slovenským sporům za „nejslabšího nepřítele.“ Ivanka uváděl hned několik argumentů, proč mají Slováci důvod k nespokojenosti s ČSR. Jednalo se opět především o československou hospodářskou politiku³⁹⁶ na Slovensku a také o otázku unifikace. „*V centrálné správě pražské 99 procentov úradníkov, nevynímajúc ani samých ministrov, nevedia o Slovensku viac, jako na pr. o Korei ... a preto táto centrálna správa sa čerta staria o tieto diferencie. Unifikuje o prekot, a unifikuje na českú formu. Robí to pyšne a povedome, hľadiac na Slovensko s povýšeného stanoviska. V hospodárskych otázkach títo páni podriaďujú záujmy Slovenska záujmom historických zemí. Kto sa bude potom diviť, keď sa v Slovákoch budí, a so dňa na deň rastie nespokojnosť s „Prahou“? ...*“ Ivanka proto obviňoval tyto lidi, kteří *o Slovensku ničoho nevedia, ale ho spravujú - alebo, ktorí ho sice poznajú, ale jeho záujmy podrobujú záujmom historických zemí*“,³⁹⁷ že jsou to oni, kteří spolu s „maďaróny“ napomáhají lordu Rothermerovi.

Přestože některé listy upozorňovaly na jednotu, s jakou česká a slovenská veřejnost Rothermera odmítla, je vidět, že po celou dobu

---

³⁹⁵ Srov. Národné noviny, 9. září 1927, s. 2, „Trianon po stránke hospodárskej“; tamtéž, 1. října 1927, s. 1, „Felsőmagyarország.“

³⁹⁶ Kritizoval - stejně jako HSLS, ale i další Slováci - záměr postavit v Praze novou mincovnu. Vadily mu vyšší železniční tarify, které tehdy na Slovensku existovaly. Obviňoval vládu z toho, že v Čechách na rozdíl od Slovenska rychle postátnila dráhy a zatímco se v Českých zemích budují tratě podřadného významu, na Slovensku vážne výstavba slíbených, pro Slovensko významných, tratí Handlová - Horná Štubňa a Červená Skala - Margecany. O problematice sjednocení železničních tarifů srov. RYCHLÍK, Jan, Češi a Slováci ve 20. století, s. 96.

³⁹⁷ Národní denník, 20. září 1927, s. 1, „Rothermere“, článek byl původně uveřejněn v „Národní Myšlence“.

doprovázelo akci vzájemné obviňování a hledání „vnitřních viníků“, kteří dostali ČSR do takové situace, že na ni mohl Rothermere a Maďaři snáze útočit. Takovéto výčitky, ať oprávněné či nikoliv, zároveň narušovaly jednotnost československého odmítnutí Rothermerovy akce, a byly o to závažnější, že se velmi často dotýkaly právě česko-slovenských vztahů a tím i samotné podstaty státu. Nejdále zacházela HSLS, jež se jako jediná (kromě KSČ) odmítala účastnit společných protirothermerovských manifestací s ostatními stranami.

7.4 Postoj komunistů k Rothermerově kampani

Postoj komunistů se od ostatních politických stran lišil. Rozdíl byl především v interpretaci celé akce. „Rudé právo“ nepochybovalo, že v pozadí kampaně stojí britská vláda. Rothermerova akce začala krátce poté, co došlo k roztržce v britsko - sovětských vztazích a k přerušení diplomatických styků z britské strany. Také proto ji „Rudé právo“ líčilo jako pokus Londýna o nátlak na malodohodové státy za účelem jejich získání do protisovětské fronty.

Stanovisko KSČ souviselo se Stalinovým rozborem mezinárodní situace z roku 1927, kde hovořil o válečném nebezpečí. Podle něj se „imperialisté“ v čele s Velkou Británií a jejím „bojovým štábem“ – konzervativci,³⁹⁸ snažili vytvořit společnou frontu proti Sovětskému svazu a

---

³⁹⁸ Mezi konzervativce patřil i lord Rothermere.

následně proti němu podniknout tažení. Stalin tvrdil, že imperialismus chce pomocí války řešit krizi kapitalismu „na útraty SSSR“.³⁹⁹

Komunisté se na Rothermerovu akci dívali prizmatem tohoto scénáře. Ústředí KSČ označilo Rothermera za „*exponenta válečných příprav Anglie proti Sovětskému svazu*“. Účel akce spatřovalo ve snaze přimět Československo k jeho rychlejšímu zařazení do protisovětské fronty a dostat ho naprosté závislosti na Velké Británii.⁴⁰⁰

Za další původce kampaně označilo „Rudé právo“ anglické a americké bankéře, kteří spolu s britskou vládou měli usilovat o to, aby se ve střední Evropě a na Balkáně vytvořil jednotný celek, jenž by mohli lépe ovládat.

„Rudé právo“ proto odsuzovalo československé nekomunistické strany, které se „daly do služeb britského imperialismu.“ Jeho kritika se přitom zaměřovala především na sociální demokracii.⁴⁰¹ Na Rothermerových útocích proti Československu ukazovalo „Rudé právo“, jaké „ovoce“ přinesla vstřícná politika nekomunistů vůči Británii. „*Naše buržoasie aspoň vidí nyní, s kým tak věrně a unisono jako papoušek opakovala všechny protisovětské fráze. Titíž Angličané, se kterými statečně tupili sověty, líčí dnes Čechoslováky jako lupiče, kteří oloupili rytířský národ maďarský o jeho Alsasko - Lotrinsko.*“⁴⁰² Angličané dnes ji hází do stejného koše se sověty a nic nepomůže naší buržoasii, když

---

³⁹⁹ Rudé právo, 5. srpna 1927, s. 1-2, „Poznámky k aktuálním otázkám“ (J.V.Stalin). Formování britské fronty proti SSSR nebylo jen komunistickým argumentem, ale u komunistů získal nejvyhraněnější podobu.

⁴⁰⁰ Rudé právo, 28. srpna 1927, s. 1, „Stanovisko KSČ k akci lorda Rothermera.“

⁴⁰¹ V té době už Kominternu zastávala názor o tzv. sociálfašismu, který hovořil o podobnosti mezi fašismem a sociální demokracií. V roce 1928 pak VI. kongres Kominterny vyhlášením taktiky „třída proti třídě“ označil sociální demokracii jako „smrtně nebezpečného protivníka,“ srov. NÁLEVKA, Vladimír, Světová politika ve 20. století, s. 73-74.

⁴⁰² Rothermeův příměr o Československu jako Alsasku a Lotrinsku viz kapitola č. 6.1.

*bude chtít dělat poslušného žoldněře Angličanům, bude chtít rozpustit komunistickou stranu a táhnout na Rusko.*⁴⁰³

Problematickým se stalo volání komunistů po právu na národnostní sebeurčení. „Národní listy“ otiskly sice v září 1927 zprávu, podle níž jeden poslanec za KSC prohlásil, že komunisté Rothermerovu kampaň vítají a vyjádřil ochotu podporovat lordův požadavek na sebeurčení menšin v Československu. Podstata přístupu k revizi trianonských hranic, jak ji prezentovalo „Rudé právo“, však spočívala v tvrzení, že samotný návrat maďarské minority Maďarsku problém stejně nevyřeší. Národnostní svobody by totiž podle něj bylo možno dosáhnout jen sociální revolucí. Proklamovaným cílem se stal Svaz evropských socialistických republik, jenž měl odstranit nejen národnostní „útlak“, ale i „útlak“ sociální.

„Právo lidu“ komunisty obviňovalo, že je takovéto stanovisko staví mezi podporovatele Maďarů: *„Všechny slovenské strany se postavily proti horthyovskému Maďarsku a plánům anglického lorda, jenom komunistická strana, se svým heslem „až do roztrhání“ octla se v jedné frontě s maďarskými nadvlastenci, padělateli franků, jimž chce dopomocť k bývalé nadvládě nad nemaďarskými kraji. Patrně Maďarsko, které žaláruje komunisty i socialisty, které znemožnilo jakýkoliv svobodný projev, je ideálem našich komunistů a proto se také až do roztrhání budou bít za požadavky maďarských monarchistů a magnátů.*“⁴⁰⁴ Také „Národní osvobození“ upozorňovalo, že

---

⁴⁰³ Rudé právo, 28. července 1927, s. 5, „Nové Alsasko – Lotrinsko v ČSR“.

⁴⁰⁴ Právo lidu, 19. srpna 1927, s. 3, „Jednotná fronta maďarských vlastenců s komunisty“.

svým názorem na právo na sebeurčení nahrávají Maďarům, byť to třeba sami nechtějí.⁴⁰⁵

Komunisté se neúčastnili ani protirothermerovských demonstrací. Vyskytly se případy, kdy manifestace narušovali a docházelo i ke střetům. „Venkov“ uvedl o shromáždění v Prešově: *„Když se za řeči posl. Ondreči odvážili komunistický poslanec Klubičko a ještě jeden komunista odporovati, byli zpohlavkováni, načež se zachránili útekem.“*⁴⁰⁶

Názor, že cílem Rothermerovy kampaně je „protisovětské tažení“, dával komunistům důvod, aby s ní nesouhlasili. Ve stanovisku KSČ otištěném v Rudém právu koncem srpna 1927 se pravilo: *„Akce lorda Rothermera vedena je pohnutkami po rozpoutání války proti Sovětskému svazu a proto samozřejmě považujeme za nutno znovu volati pracující lid měst i venkova všech národností do boje proti imperialismu, proti válečnému nebezpečí, proti snahám anglických imperialistů po vojenské intervenci v Sovětském svazu...“*⁴⁰⁷ Politická orientace jejich strany je ale stavěla i proti ostatním občanským stranám.

---

⁴⁰⁵ Národní osvobození, 30. srpna 1927, s. 1, „Opožděný projev.“

⁴⁰⁶ Venkov 17. srpna 1927, s. 5, „Manifestace ľudové strany pro celistvost republiky“, o „výtržnictví“, kterého se měli dopustit komunisté a maďarští křesťanští socialisté na demonstraci ve Zlatých Moravcích a v Levoči viz Národní osvobození, 30. srpna 1927, s. 1, „Manifestační projevy proti Rothermereovi na Slovensku.“

⁴⁰⁷ Rudé právo, 28. srpna 1927, s.1, „Stanovisko KSČ. k akci lorda Rothermera.“

ZÁVĚR

Rothermerova akce za revizi trianonského míru, respektive její první fáze, která doznívala během pozdního podzimu 1927, skončila bez viditelného úspěchu. Na tom se lordu Rothermerovi nepodařilo nic změnit ani v následujícím roce, do něhož spadalo jeho úsilí o získání Mussoliniho veřejné podpory pro revizi Trianonu a také kauza s kandidaturou jeho syna na maďarský trůn. Lordovo promaďarské angažmá lze sledovat i v roce 1929, jak je patrné například z dopisu, jenž poslal Jan Masaryk svému otci v listopadu tohoto roku: „*Maďaři mají zde postavení obtížné. Rothermera by se už rádi zbavili, ale on dále penězi se jim vnucuje.*“⁴⁰⁸ Ačkoli se lord stal vzhledem k bezvýslednosti kampaně pro oficiální politiku Budapešti spíše přítěží, „jeho Maďaři“ na něj přece jen nezapomněli a v roce 1938, když po Vídeňské arbitráži navštívil Maďarsko, získal od Horthyho řád za zásluhy.⁴⁰⁹

Z hlediska mezinárodní politiky byla akce bezvýsledná, nezůstala však zcela bez vlivu na středoevropskou společnost. Pravdu měli lordovi soudobí oponenti, kteří upozorňovali na negativní účinky, jež kampaň přinese. Dosáhla totiž toho, že na obou stranách – československé, respektive malodohodové i maďarské – povzbudila již tak silné nacionální vášně. V Maďarsku také přispěla k oživení nadějí na revizi Trianonu. Tyto jevy přitom představovaly skutečnou překážku jakéhokoli „rozumného“ řešení problémů mezi Maďarskem a státy Malé dohody.

Oba lordovy články požadovaly částečnou změnu trianonských hranic založenou na etnickém principu. Jeho víra, že by taková revize uklidnila poměry ve střední Evropě, byla naivní. Maďary nemohla dílčí revize uspokojit, zatímco u veřejnosti malodohodových států by narazila na odpor a zvýšila protimaďarské nálady.⁴¹⁰

Ohlas Rothermerovy akce v československé společnosti byl značný. V době vrcholu kampaně přinášely české i slovenské noviny denně i několik článků zabývajících se tímto tématem. Rozebíraly motivy a pozadí kampaně, snažily se lorda usvědčit z neznalosti a upozorňovaly na jednostrannost jeho informací. Reflektovaly ohlas akce v zahraničí, pomocí negativních hlasů odhalovaly její neúspěšnost, prorothermerovská vyjádření kritizovaly. Dávaly najevo, že Československo je demokratickou zemí, která uskutečňuje spravedlivou menšinovou politiku a také v hospodářské a finanční oblasti si stojí ve srovnání se svým středoevropskými sousedy lépe. Později se předmětem novinových zpráv staly ve velké míře informace o domácím protestním hnutí. Domácí tisk nevěřil, že by lordova promaďarská aktivita byla upřímnou snahou objektivního pozorovatele o nápravu křivd. Noviny nepochybovaly o tom, že za kampaní stojí Maďarsko a dávaly to najevo.

Důvodem velké pozornosti, kterou český a slovenský tisk akci věnoval, bylo několik faktů. Ovlivnily ji jednak pozitivní ohlas a naděje, jež kampaň vzbudila v Maďarsku a následně také u části slovenských Maďarů. Svou roli hrála i skutečnost, že britská vláda se k Rothermerově počínání veřejně dlouho

---

⁴⁰⁸ AÚTGM, fond TGM, cizí země K-M, k. č. 515, Maďarsko 1928-1931, dopis Jana Masaryka otci z 9. listopadu 1929.

⁴⁰⁹ ROTHERMERE, H.S. Harmsworth Viscount, *My Campaign for Hungary*, s. 19.

nevyjádřila. Podezření, že v pozadí stojí političtí představitelé Velké Británie, se sice v českém a slovenském nekomunistickém tisku nevyskytovalo příliš často, ale mlčení londýnských vládních kruhů jistě nepřispělo k uklidnění československé veřejnosti, a to i přes odmítnutí Rothermerovy akce nejrozličnějšími anglickými novinami a osobnostmi. Na půdě parlamentu prezentoval tento názor v listopadu 1927 poslanec agrární strany Karel Viškovský⁴¹¹: *“Byli jsme uspokojeni tím, že zůstal Rothermere v anglické politice izolován, bylo by nás však více těšilo, kdyby byl býval velmi ostře odsouzen...”*⁴¹² V domácím tisku je na základě toho patrné kolísání mezi zpochybňováním možnosti úspěchu celé akce a jistým znepokojením. Faktorem, který novináře zneklidňoval, bylo přitom vědomí britsko-maďarských příbuzenských a obchodních svazků.

Československá zahraniční politika reagovala na rozdíl od veřejnosti podstatně klidněji. Ve srovnání s jinými případy, kdy proti sobě stály Maďarsko a ČSR, se českoslovenští představitelé nepokusili podniknout žádná velká protiopatření. Edvard Beneš a Jan Masaryk se do značné míry přizpůsobili postoji, jaký vítal Londýn, tj. nepouštět se do polemiky s lordem Rothermerem. Britská strana, jež měla zájem na uklidnění situace, to sice ocenila, ale v domácí bouřlivé atmosféře vytvářel zdrženlivý přístup vhodné předpoklady ke kritice pasivity zahraniční politiky ze strany jejich odpůrců. Ti

---

⁴¹⁰ Srov. BORSODY, Stephen, *The Tragedy of Central Europe*, s.54, IRMANOVÁ, Eva, *Maďarsko a versailleský mírový systém*, s.236.

⁴¹¹ Viškovský, Karel (1868-1932), agrární politik, národohospodář. Byl prezidentem Státního pozemkového úřadu (1923-26), který řídil pozemkovou reformu. Zastával také post ministra spravedlnosti (1925-1926), později se stal ministrem obrany (1929-1932).

⁴¹² www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/105schuz/s105007.htm.

mohli argumentovat i tím, že maďarská propagační činnost byla oproti československé podstatně výkonnější.

Od poloviny srpna 1927 lze hovořit o širším protirothermerovském hnutí veřejnosti, jež kulminovalo v září. Ze zpráv tisku vyplývá, že podstatně většího rozsahu dosáhlo na Slovensku. Zde se konalo větší množství demonstrací, odtud pocházelo více rezolucí a byli to Slováci, kteří posílali Rothermerovi polemické dopisy. Lordův útok byl veden na Československo jako stát, jednalo se však o slovenské území, jež mělo být Maďarsku vráceno. Protirothermerovská vyjádření Slováků a podpora společného československého státu měla zároveň větší hodnotu než pouhá vyjádření česká. Bylo žádoucí, aby proti lordovi vystupovali především oni a ukázali tak v zahraničí, že ČSR není jen zájmem Prahy, ale i těch, kteří pamatovali život v Uhrách. Pro ČSR bylo velmi pozitivní, že akci odmítla také HSLS, což zřejmě překvapilo i samotného Rothermera.⁴¹³ Na Slovensku tak zaznělo od samotných kritiků české politiky jasné vyjádření, že přes všechny své výtky a stížnosti stojí za Československým státem a v případě potřeby ho budou bránit. Toho si povšiml ve svém exposé v říjnu 1927 i Edvard Beneš. Akce sice podle něj v ČSR vzbudila „větší pozornost, než zaslouhovala“, ale vyvolala na Slovensku největší „manifestace“ pro Československo od doby jeho vzniku.⁴¹⁴

Na jedné straně mělo slovenské přihlášení se ke státu význam i proto, že jeden z lordových argumentů byl založen na zpochybňování možnosti soužití různých národností v Československu. Česko – slovenské rozpory

---

⁴¹³ V tomto smyslu informoval československé vyslanectví v Londýně jistý anglický znalec poměrů, který se s Rothermerem setkal, viz AMZV, PZ Londýn 1927, mimořádná politická zpráva č. 28 ze 17. září.

poskytovaly Rothermerovi důvody k pochybnostem o existenci československého národa. V dopise Samuelu Zochovi uvedl: „*Keď hovoríte o „moja vlast“ nie je jasné, či hovoríte o zemi Čechov a či o zemi Slovákov, ktorí ačkoľvek sú od vojny spojení, predsa ešte vždy volajú vo svojích publikáciach, že sú zvláštnou autonomnou bytosťou a že chcú podržať svoju samostatnosť navzájom.*“⁴¹⁵

Na druhé straně slovenská kritika české politiky vůči Slovensku, která Rothermerovu akci doprovázela,⁴¹⁶ oslabovala jednotné odmítnutí lordovy akce a podporovala jeho poznámky o zdejších národnostních problémech. Ludácké volání po autonomii dokazovalo, že jednotný československý národ je jen konstrukcí, i když tyto rozpory zatím otupovalo jednoznačné odmítnutí návratu k Maďarsku slovenskou společností.

Odpověď na otázku, proč se lord ve své kampani zaměřil zvláště proti Československé republice, zatímco proti ostatním státům Malé dohody útočil v menší míře, lze hledat v několika důvodech. Vztahy mezi Maďarskem a ČSR patřily ze všech malodohodových zemí k nejhorším. Pro vliv této skutečnosti mluví i to, že proti Království SHS, k němuž mělo naopak Maďarsko nejbližší, útočil lord nejméně. Československo představovalo zároveň nejsilnější článek Malé dohody a tedy největšího maďarského protivníka, přičemž jeho národnostní heterogenita budila představu, že je státem argumentačně lehkou napadnutelným, etnicky málo stabilním a tudíž slabým.

---

⁴¹⁴ Viz Exposé dra. Beneše o mezinárodní situaci a zahraniční politice ČSR přednesené 25. října v zahraničním výboru poslanecké sněmovny, in: *Zahraníční politika 1927*, s. 1324.

⁴¹⁵ Slovensko proti revizii, s. 40; Slovák, 30. září 1927, s. 2, „Odpověď lorda Rothermerea Zochovi.“

⁴¹⁶ Bez ohledu na to, zda byla oprávněná či nikoliv.

Rothermerova akce představovala jen jednu z „afér“, které proti sobě stavěly Československo a Maďarsko. Nový podnět maďarsko - malodohodovým sporům dodal hned počátek roku 1928, kdy vypukla tzv. Svatogotthardská aféra.⁴¹⁷ Ve stejné době zahájil také maďarský agent Vojtěch Tuka svůj útok na Československo článkem „V desiatom roku Martinskej deklaracie.“ V něm se dovolával tajné klauzule Martinské deklarace, podle níž vstoupilo Slovensko do společného státu s Čechy pouze na zkušební dobu deseti let.⁴¹⁸

---

⁴¹⁷ Na Nový rok 1928 byla na rakousko-maďarských hranicích na nádraží ve Svatém Gotthardu odhalena nelegální přeprava součástí strojních pušek putujících z italské Verony do Maďarska. To znamenalo porušení trianonské dohody, neboť ta dovoz zbraní do Maďarska zakazovala. Malodohodové státy reagovaly upozorněním Rady Společnosti národů, kde byla případem pověřena komise odborníků. Jejich vyšetřování přivedlo maďarskou vládu do „nepříjemné situace“, ale nemohlo ji usvědčit z přímého angažování se v podniku. Záležitost byla uzavřena resolucí, ve které se mluvilo o nedostatečné podpoře Rady ze strany maďarské vlády a ve které byla aféra označena za nebezpečnou míru, viz J. Chmelař, Československá zahraniční politika v roce 1928, in: Zahraniční politika 1929, s. 1-6, srov. též GAJANOVÁ, Alena, ČSR a středoevropská politika velmocí, s.234-237.

⁴¹⁸ Srov. kapitola 5.

PRAMENY A LITERATURA

Nevydané prameny:

-Archiv Ministerstva zahraničních věcí (AMZV), Politické zprávy(PZ) Londýn
1927, 1928.

-AMZV, PZ Budapest 1927, 1928.

-AMZV, Telegramy odeslané a došlé 1927, 1928.

-AMZV, Zahraniční úřad Londýn.

-Archiv Ústavu Tomáše Garrigua Masaryka (AÚTGM), fond TGM, cizí země,
K-M, Maďarsko.

-AÚTGM, fond JGM, IV - veřejná činnost.

-Národní archiv ČR, Prezidium ministerstva vnitra, fond č. 225.

Vydané prameny:

-GRANATIER, Anton, Slováci v Maďarsku, Turčiansky sv. Martin 1927.

-História protirothermerovej akcii. Ako reagovala slovenská a maďarská tlač
na Rothermereovu akciu, in: Zlatá kniha Slovenska, s. 411 – 415.

-LOCKHART, Robert Hamilton Bruce, Jan Masaryk - osobní vzpomínky,
Krnov 2003.

-ROTHERMERE, Viscount H. S. Harmsworth, My Campaign for Hungary,
London 1939.

- RYCHLÍK, Jan, MARZIK, Thomas D., BIELIK, Miroslav (ed.), R.W.Seton-Watson a jeho vztahy k Čechům a Slovákům, Dokumenty 1906-1951, I., Martin 1995.

-VOČADLO, Otakar, Anglické listy Karla Čapka, Praha 1975.

-Slovensko proti revízií Trianonskej smluvy, Slovenská odbočka národnej rady ČSR v Bratislave, Bratislava 1929.

-www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot.htm.

Tisk:

-České slovo 1927

-Lidové listy 1927

-Lidové noviny 1927

-Národní listy 1927

-Národní osvobození 1927

-Národní politika 1927

-Národné noviny 1927

-Národní denník 1927

-Právo lidu 1927

-Rudé právo 1927

-Slovák 1927

-Večerní list 1927

-Venkov 1927

-Zahraniční politika 1927, 1928, 1929

LITERATURA:

- ÁDÁM, Magda**, Richtung Selbstvernichtung. Die Kleine Entete 1920-1938, Wien 1998.
- ÁDÁM, Magda**, The Little Entete and Europe (1920-1929), Budapest 1993.
- BÁTONYI, Gábor**, Britain and Central Europe 1918-1933, Oxford 1999.
- BAYLEN, J. O.**, The British Press 1861–1918, in: GRIFFITH, Denis (ed)., The Encyclopedia of the British Press 1422– 1992, London 1992, s. 33-46.
- BERÁNKOVÁ, Milena, KŘIVÁNKOVÁ, Alena, RUTTKAY Fraňo**, Československé dějiny žurnalistiky, III., Český a slovenský tisk v letech 1918-1944, Praha 1987.
- BOLLINGER, Ernst**, Pressegeschichte, 2, 1840 – 1930: die goldenen Jahre der Massenpresse, Freiburg 2000.
- BORSODY, Stephen**, The Tragedy of Central Europe: Nazi and Soviet Conquest and Aftermath, New Haven 1980.
- CACCAMO, Francesco**, Československo v italské zahraniční politice dvacátých let. II. (závěrečná část), in: Střední Evropa 83, 1998, s. 79 – 90.
- CURRAN, James, SEATON, Jean**, Power without Responsibility. The Press and Broadcasting in Britain, London 1991.
- ČELOVSKÝ, Boris**, Ta ženská von Hohenlohe, Ostrava 1993.
- DEÁK, Ladislav**, Hra o Slovensko, Slovensko v politike Maďarska a Poľska v rokoch 1933 – 1939, Bratislava 1991.

- DEJMEK, Jindřich**, Nenaplněné naděje, Politické a diplomatické vztahy Československa a Velké Británie (1918-1938), Praha 2003.
- DEJMEK, Jindřich**, Velká Británie v zahraniční politice Československa 1918-1938, in: VALENTA, Jaroslav, VORÁČEK Emil, HARNA, Josef, Československo 1918-1938, Osudy demokracie ve střední Evropě, s. 526-541.
- DEJMEK, Jindřich**, Československo-britské politické vztahy v rámci locarnského bezpečnostního systému (1925-1936), in: Moderní dějiny 6, 1998, s. 7–97.
- DEJMEK, Jindřich**, Československo, jeho sousedé a velmoci ve XX. století (1918 až 1922). Vybrané kapitoly z dějiny československé zahraniční politiky, Praha 2002.
- DÉRER, Ivan**, Slovenský vývoj a ľudácká zrada, Praha 1946.
- ENGEL, Matthew**, Tickle the Public, One hundred Years of the English Press, London 1996.
- ESSEN, Andrzej**, Odgłosy akcji lorda Rothermere w Polsce w 1927 r. (Z problematyki propagandy rewizjonistycznej w międzywojennej Europie), in: ŠESTÁK, Miroslav, VORÁČEK, Emil (ed.), Evropa mezi Německem a Ruskem. Sborník prací k sedmdesátinám Jaroslava Valenty, Praha 2000, s. 355-361.
- ESSER, Frank**, Die Kräfte hinter den Schlagzeilen: Englischer und deutscher Journalismus im Vergleich, Freiburg, München 1998.
- GAJANOVÁ, Alena**, ČSR a střeoevropská politika velmocí 1918-1938, Praha, Academia 1967.

- GAJANOVÁ, Alena**, Politika Velké Británie v podunajské oblasti po první světové válce, ČsČH XII, 1964, s. 819-842.
- HOENSCH, Jörg K.**, Der ungarische revisionismus und die Zerschlagung der Tschechoslowakei, Tübingen 1967.
- HRONSKÝ, Marián**, Boj o Slovensko a Trianon, 1918-1920, Bratislava 1998.
- IRMANOVÁ, Eva**, Maďarská reflexe střední Evropy. Jednotný stát, federace nebo společenství států?, in: ŠESTÁK, Miroslav, VORÁČEK, Emil (ed.), Evropa mezi Německem a Ruskem. Sborník prací k sedmdesátinám Jaroslava Valenty, Praha 2000, s. 131-151.
- IRMANOVÁ, Eva**, Maďarsko a versailleský mírový systém, Ústí nad Labem 2002.
- JONES, Aled**, The British press 1919–1945, in: GRIFFITH, Denis (ed.), The Encyclopedia of the British Press 1422–1992, London 1992, s. 47-55.
- JUHÁSZ, Gyula**, Hungarian Foreign Policy 1919–1945, Budapest 1979.
- KÁRNÍK, Zdeněk**, České země v éře První republiky (1918-1938), díl první. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929), Praha 2000.
- KLIMEK, Antonín**, Velké dějiny zemí Koruny české, sv. XIII. (1918-1929), Praha, Litomyšl 2000.
- KLIMEK Antonín, KUBŮ Eduard**, Československá zahraniční politika 1918-1938, Praha 1995.
- KONTLER, László**, Dějiny Maďarska, Praha 2001.

- KOVÁCS–BERTRAND, Anikó**, Der ungarische Revisionismus nach dem Ersten Weltkrieg. Der publizistische Kampf gegen den Friedenvertrag von Trianon (1918-1931), München 1997.
- KOVÁŘ, Martin**, Sir Oswald Mosley, British Union of Fascists a jejich vize fašistického státu in: Acta Oeconomica Pragensia 13, 2005, č. 3, s. 210 – 229.
- KRAMER, Juraj**, Iredenta a separatizmus v slovenskej politike. Štúdia o ich vzťahu, Bratislava 1957.
- KRAMER, Juraj**, Slovenské autonomistické hnutie v rokoch 1918-1929, Bratislava 1962.
- LACINA, Vlastislav**, Zlatá léta československého hospodářství 1918-1929, Praha 2000.
- LENDVAI, Paul**, Tisíc let maďarského národa. Tisíc let vítězství v porážkách, Praha 2002.
- LETZ, Róbert**, Dejiny Slovenskej ligy na Slovensku (1920-1948), Martin 2000.
- LIPSCHER, Ladislav**, Die magyarischen, polnischen, ruthenischen und jüdischen Parteien in der ČSR, in: BOSL, Karl (ed.), Die Erste Tschechoslowakische Republik als multinationaler Parteienstaat, Mnichov, Vídeň 1978, s. 217-240.
- LIPTÁK, Eubomír (ed.)**, Politické strany na Slovensku 1860 – 1989, Bratislava 1992.
- MACARTNEY, C. A.**, Hungary and her Successors. The Treaty of Trianon and its Consequences 1919-1937, London 1965.
- MACHRAY, Robert**, The Little Entente, New York 1970.

- MAREK, Pavel a kol.**, Přehled politického stranictví na území českých zemí a Československa v letech 1861 – 1998, Olomouc 2000.
- MICHELA, Miroslav**, Reakcie slovenských politických kruhov a tlače na Rothermerovu akciu (1927 – 1928), in: Historický časopis 52, 2004, č. 3, s. 503 – 522.
- MORAVCOVÁ, Dagmar, BĚLINA, Pavel**, Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1914-1941, Praha 1998.
- MORVAY, Péter**, Menšiny v Maďarsku a maďarská menšinová politika, in: GABAL, Ivan a kol., Etnické menšiny ve střední Evropě. Konflikt nebo integrace, Praha 1999, s. 188.
- NÁLEVKA, Vladimír**, Světová politika ve 20. století, Praha 2000.
- NÉMETH, István**, Die ungarischen Revisionbestrebungen und die Großmächte (1920-1941), in: TIMMERMANN, Heiner (ed.), Nationalismus und Nationalbewegung in Europa 1914-1945, Berlín 1999, s. 73-100.
- OLBRICH, Herbert**, „Our role should be that of a disinterested amicus curiae“: Great Britain and Eastern Europe in the 1920s, in: JANSEN, Hans – Heinrich, LEHMKUHL, Ursula (ed.), Großbritannien, das Empire und die Welt: britische Aussenpolitik zwischen „Größe“ und „Selbstbehauptung“, 1850-1990, Bochum 1995, s. 105-124.
- OLIVOVÁ, Věra**, Československé dějiny 1914-1939, I, Praha 1991.
- PÁTEK, Jaroslav**, Postavení Československa na mezinárodním kapitálovém trhu v meziválečném období 1918–1938, in: HARNA, Josef, PROKŠ, Petr, Studie k moderním dějinám. Sborník prací k 70. narozeninám Vlastislava Laciny, Praha 2001, s. 213–224.

- PEARSON, Raymond**, Hungary: a State Truncated, a Nation Dismembered, in: DUNN, Seamus, FRASER T. G. (ed.), Europe and Ethnicity. The First World War and Contemporary Ethnic Conflict, London 1996, s. 88-109.
- PRAŽÁK, Richard a kol.**, Dějiny Maďarska, Brno 1993.
- REČKOVÁ, Eva**, Anglický lord a maďarská královská koruna, Slovanský přehled 55, 1969, s. 400-402.
- REINERT-TÁRNOKY, Ilona**, Ungarn nach dem Ersten Weltkrieg und das Jahrzehnt „Konsolidierung“ 1921-1931, in: LEMBERG, Hans (ed.), Osteuropa in Geschichte und Gegenwart: Festschrift für Günther Stöck zum 60. Geburtstag, Köln und Wien 1977, s. 234-253.
- ROMPORTLOVÁ, Marta**, ČSR a Maďarsko 1918-1938. Bezprostřední vývojová báze a průběh obchodně politických vztahů, Brno 1986.
- ROMSICS, Ignác**, István Bethlens Außenpolitik in den Jahren 1921-1931, in: Südost-Forschungen 1990, s. 243-291.
- RYCHLÍK, Jan**, Češi a Slováci ve 20. století: česko-slovenské vztahy, 1914-1945, Bratislava 1998.
- SCHEUERMANN, Martin**, Minderheitenschutz contra Konfliktverhütung? Die Minderheitspolitik des Völkerbundes in den zwanziger Jahren, Marburg 2000.
- SLÁDEK, Zdeněk**, Malá dohoda 1919-1938. Její hospodářské, politické a vojenské komponenty, Praha 2000.
- SOJÁK, Vladimír**, Československá zahraniční politika v období dočasné stabilisace kapitalismu (1924-1929), in: O československé zahraniční politice, Praha 1956.

- SZARKA, László**, Maďarsko-československé vztahy v letech 1918-1938, in: Dějiny a současnost 13, 1991, č. 1, s. 44–47.
- TAYLOR, A. J. P.**, English History 1914 – 1945, Oxford 1965.
- TAYLOR, Sally J.**, The Great Outsiders, Northcliffe, Rothermere and the Daily Mail, London 1998.
- TEICHOVÁ, Alice**, Mezinárodní kapitál a Československo v letech 1918-1938, Praha 1994.
- TILKOVSKÝ, Lornát**, Das Bildungswesen der Nationalitäten in Ungarn 1920-1945, in Österreichische Osthefte 33, 1991, s. 334-344.
- ZEMKO, Milan**, Reflektovanie mezinárodného postavenia Československa v slovenskej tlači za Rothermerovej revizionistickej akcie v roku 1927, in: VALENTA, Jaroslav, VORÁČEK, Emil, HARNA, Josef (ed.), Československo 1918-1938, Osudy demokracie ve střední Evropě, sv. 1, Praha 1999, s. 216-222.
- ŽUDEL, Juraj, OČOVSKÝ, Štefan**, Die Entwicklung der Nationalitätenstruktur in der Südslowakei, Österreichische Osthefte 33, 1991, s. 285-315.

PŘÍLOHY

Po vypuknutí Rothermerovy akce se v tisku vyskytly i básničky, které ji komentovaly:

1.

Opakující se motiv.

Lord Rothermere píše
z té anglické říše:
„Maďarům se křivda stala,
zle je bolí v břiše.“

Známe tyhle lordy,
kteří svoje kordy
vytahují na obranu
všemaďarské hordy.

Maďarsku přec schází
statky Esterházy,
leč co v „Daily Mail“ lord píše,
to nás nerozhází.

Slovensko je naše,
Maďarsko zas vaše,
vy nám, páni, nefoukejte
do slovanské kaše.⁴¹⁹

---

⁴¹⁹ České Slovo, 30. července 1927, s. 3 (rubrika Denní zprávy).

2.

Lord Kazimír

Proč jen u nás dělá Maďar

nárok na území?

Vůči Rumunsku a Srbům

stichne a je němý!⁴²⁰

Proč nám jenom v Times kážou,

jak se máme chovat,

aby Maďar k republice

věrností byl provát?⁴²¹

Jak to, že jen u nás Maďar

křiklavý je mluvka?

V Bukurešti, v Bělehradě

sedí – ani slůvka!

Ptejte se, jak dělají to

v Rumunsku ti páni,

že jich Maďar ukojen je

a nemá žádná přání!

Tajemství též zjeviti nám

musí bratři Srbi,

jak to přijde, u nich Maďar

v tichu že se hrbí?

Jistě se tam tuze s nimi

asi milovali,

že v tak krátkém čase si je

asimilovali!

---

⁴²⁰ Lord Rothermere útočil ve své promaďarské kampani více na Československo než na ostatní malodohodové státy.

⁴²¹ Článek „The Times“ „Potíže střední Evropy“ z 27. července 1927, který rozebíral problémy střední Evropy psal mimo jiné o nezbytnosti částečné asimilace menšin, aby u nich vznikl pocit sounáležitosti ke státům, v nichž žily.

My též to tak udělejme!
Nu a na mou víru
na ráz bude mír tu i bez
lordů Kazimírů!⁴²²

---

⁴²² Lidové Noviny, 8. srpna 1927, odpoledne, s. 2, „Lord Kazimír“.

3.

Odkaz za Dunaj

O čom zas Maďari, o čom zas snívate,
keď katanskou rukou na kraj náš číháte?
Ten náš kraj malebný, to Slovensko drahé,
chcete sodrať z kože, aby bolo nahé?
Či Vám bolo málo za tých tisíc rokov
čo ste dreli kožu nám z obidvoch bokov?
Darmo, veru, darmo si zuby brúsíte,
od nášho Slovenska odstúpiť musíte.
Nedáme od seba kus tela odtrhnúť,
ani ľud slovenský do jarma uvrhnúť.
Prečo že v Ázii země nehľadáte,
veď vy len z tam odtiaľ všetci pochádzate.
Darmo vy prosíte, lorda Rothermera,
on vám tie hranice veru neodmerá.
Lebo my nedáme si zem našu trhať,
keď sa aj budete na nás s zbraňou vrhať.
Tú zem našu svätú nesmiete už šliapať,
ani tú otcovskú záveť našu driapať.
Slováci i Česi pôjdeme si spolu,
a strážiť budeme tú otcovskú roľu.
A keď by aj prišlo chytiť sa za krky,
nič sa Vás nezľaknú naše hrdé pluky.
Pôjdeme si smelo s heslom Hurbanovým,
a ranu zadáme synom Kainovým.⁴²³

---

⁴²³ Slovák, 27. srpna 1927, s. 2, „Odkaz za Dunaj“.

4.

V spekulacích je-li díra,
dopálí i Rothermera.

Nafta, dráhy, pšenice
zlobí ho teď velice.

Tož se pouští do Evropy.

„ČSR. zmiz beze stopy!“

telegramy hnedka jdou
křížem krážem Kanadou.

Od Quebecu k Vancouveru

Kanada je na maděru,

sedmdesát žurnálů

zuří v jednom přívalu.⁴²⁴

S tou Kanadou, lorde, víme,

my se nepokanadíme.

Ty bouchačky z rotačky

jsou klapačky na ptáčky.

Apponyi ni Esterházy⁴²⁵

taky nás už nerozhází.

Stará šlechta, nový lord

pracují jak na akord,

ale tuhle stojí cosi,

co jim dělá dlouhé nosy:

v prachárně je prachů dost.⁴²⁶

Good bye, lorde! marná zlost!⁴²⁷

---

⁴²⁴ Poznámky o Kanadě souvisí s druhým Rothermerovým prorevizním článkem z 30. srpna 1927, který lord otiskl i v kanadských a amerických listech.

⁴²⁵ Původ akce hledaly domácí noviny v Maďarsku. Objevila se i zpráva, která kladla Rothermerovu akci do souvislosti s maďarskou kněžnou Esterházy, jiná zase v jejím pozadí hledala manželku hraběte Apponyiho.

⁴²⁶ Druhý Rothermerův článek nazvaný „Europe's Powder Magazine“ – „Prachárna Evropy“ označoval ČSR za skladiště střelného prachu, kterému kvůli antagonismu tamních národností hrozí, že se rozpadne. Lord dále zpochybňoval hodnotu československých půjček.

5.

I luk nejlepší tak časem
chybnou střelí šipku,
v nejlepším též vysilači
občas najdeš chyбку.

Prskne lampa, prasknou dráty,
strháš nákou pásku –
a hned osudná se chyba
vloudí do rozhlásku.

Proto dlužno odvolávat
s rozhláskovým spěchem:
Z Bratislavy doktor Sulák
je a byl vždy Čechem!

A že Pegas rozhláskový
vyběhl mi z kšírů,
laskavě už račte připsat
lordu Rothermeru.

Však už dostal do Anglie
pozdrav z Bratislavy,
z Košic také pozdravovat
nechají ho davy!⁴²⁸

Kdyby někdy u Bethlena
pil zas a se najed',
dobře bude, ráčí-li též

---

⁴²⁷ Lidové Noviny, 3. září 1927, odpoledne, s. 1, „Týdenní rozhlásek.“

⁴²⁸ Narážka na protirothermerovské demonstrace, které se konaly v Bratislavě (21. srpna 1927) a v Košicích (28. srpna 1927) srpna. Kromě nich se uskutečnila ještě řada dalších podobných manifestací.

na Slovensko zajet.

Potom jeho akce skončí
neslavně a honem
a my nespletem už více
Čecha s Maďarónem.⁴²⁹

---

⁴²⁹ Lidové Noviny, 3. září 1927, ráno, s. 2, „Týdenní rozhlásek.“

6.

Oseníčko z Daily Mailu
zdárně u nás klíčí,
nad Bratislavou se mraky
osudově týčí!

Zuří, syčí to a kypí
v pekelném jak stroji,
není pochyb, za den za dva,
že tu dojde k boji...

Přípravy se tu už dějí
k rozhodné to válce,
která-prozradím to předem-
bude v Petržalce.

V kavárně se o tom mluví,
kde kdo o tom třeští:
není pochyb, v neděli již
utkáme se s Peští.

Jen dej Pámbůh, pohoda kéž
o tom dni je hezká,
potom jistě vyhraje to
Bratislava S.K.

Rothermere v tom boji ovšem
nebude hrát roli,
v politice skope všechno,
nekope však góly!⁴³⁰

---

⁴³⁰ Lidové noviny, 10. září 1927, odpoledne, s. 2, „Týdenní rozhlásek“ V neděli 11. září 1927 se konal fotbalový zápas mezi Bratislavou a Budapeští. Bratislava zvítězila 4:2. (Lidové noviny 12. září 1927, ráno, s.4, „Meziměstský zápas Bratislava-Pešť 4:3 <3:0>.“)

Dva Maďari.

»Poslechni, co je to zač ten lord Rothermere?«
»Co by ses o to staral? Hlavní věci je, že je sensace, a to ještě větší, než s paděláním franků.
Jen když svět o nás ví!«

Dobová karikatura v „Národním osvobození“ – červenec 1927

19. srpna 1927.

Obrdcený Hlinka.

Nakreslil Petříček.

— Tak dlouho kopal Hlinka jámu na
jedné straně — až mu z druhé začalo téci do
bot.

Obrázek z „Lidových novin“ – 19. srpna 1927

TUESDAY, The Daily Mail JUNE 21, 1927.

HUNGARY'S PLACE IN THE SUN. SAFETY FOR CENTRAL EUROPE.

By VISCOUNT ROTHERMERE.

BUDAPEST, June 11. Europe is at issue with Alsace-Lorraine. By severing from France provinces of that name the Frankfort in 1871, made a step towards a Customs Union under which both countries would greatly benefit. Hungary's third neighbour, Jugo-Slavia, on the south, took over as a result of the Peace Treaty 600,000 Hungarians, most of whom live in a corner of the former province of Croatia, formed by the siege of the River Drave and Danube. Mixed up with them are about 300,000 Germans who would certainly prefer to be returned to Hungarian rule. To Jugo-Slavia, whose situation, both internal and external, is at the present time more critical than that of any European nation, it would be an Allied Peace Delegation, that in Balkan peril has been extended wider area. It is right to root out gross and dead timber of the Peace Treaty before some chance opens. Once the reconstruction begins it is too late.

The political projections of must not stand in the way of Europe. One of the aims of the League is to prevent a monarchial Hungary. Why should not the have a king, if such is their wish they conduct their affairs in the name of the King.

The dark line represents Hungary's present frontiers as established by the Treaty of Trianon in 1920. The dotted lines indicate approximately the alterations required to restore to the country the 2,000,000 Hungarians referred to in Lord Rothermere's article.

Přehlídka maďarského vojska v r. 1927

Lord Rothermere v r. 1939

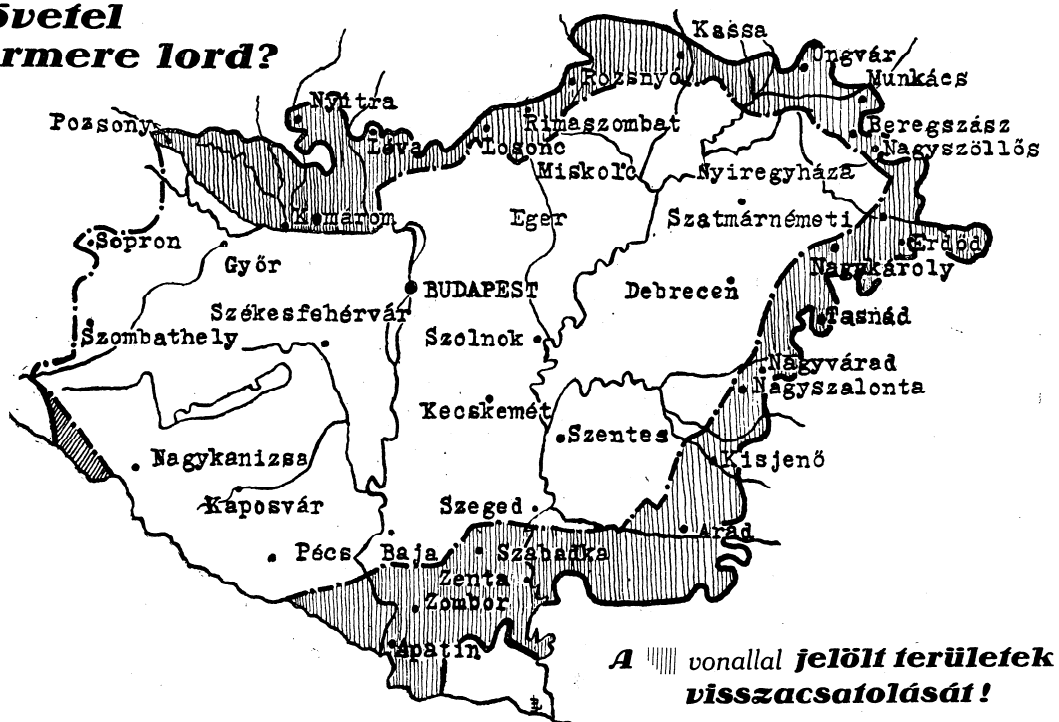
THE FIRST ARTICLE
A reproduction of the headlines of the article—and map—which launched the campaign.

Článek v Daily Mail z 21. června 1927

Esmond Harmsworth přebírá čestný doktorát Szegedské univerzity za svého otce lorda Rothermera (1928).

**Mit követel
Rothermere lord?**

Mapa předpokládaných hranic Maďarska tak, jak se objevila v maďarských novinách po vydání Rothermereova článku.

Přehled protirothermerovských rezolucí a
výsledků tzv. podpisové akce na Slovensku, jak
se dochoval ve fondu
Prezídia ministerstva vnitra⁴³¹

---

⁴³¹ NA, PMV, f. 225, k. 488, 2, „Ako reagovala slovenská a maďarská tlač na Rothermereovu akciu.“

5. R e z o l ú c i e o b c í .

Rezolučie proti rothermerevskej akcii vy-
nesené patričnými orgánmi politickej správy, možno
rozdeliť nasledovne:

- a/ rezolučie obecných zastupiteľstiev;
- b/ rezolučie mestských zastupiteľstiev;
- c/ rezolučie župných zastupiteľstiev;
- d/ rezolučie okresných výborov.

a/ Rezolučie obecných zastupiteľstiev sú -
ako je to zrejme - najpočetnejšie. Koľko obcí
majú jednotlivé okresy a koľko rezolúcií bolo
vynesených, ukazuje uvedený zoznam.

Ž u p a XV.

Okres:	počet obcí:	počet rezolúcií:
Bratislava.....	20	16
Dunajská Streda.....	70	11
Galanta.....	48	13
Hlohovec.....	42	48
Komárno.....	25	2
Malacky.....	50	2
Modra.....	29	23
Myjava.....	10	3
Nové Mesto n/Váhom.....	35	35
Piesčany.....	54	1
Senica.....	27	16
Sala n/Váhom.....	18	1
Uh. Skalica.....	25	18
Bamoryn.....	53	3
Trnava.....	52	49
		spolu: 219

Ž u p a XVI.

Okres:	počet obcí:	počet rezolúcií:
Bánovce.....	79	70
Nitra.....	62	34
Nové Zámky.....	21	13
Parkán.....	53	1
Prievidza.....	75	71

Stará Dala.....	24	.....	10
Vel. Topoľčany.....	79	.....	59
Vráble.....	40	.....	38
Zlatá Moravce.....	45	.....	41
			-----
			spolu: 333

Ž u p a XVII.

Okres:	počet obcí:	počet rezolúcií:
veľká Bytča.....	28	 26
považská Bystrica.....	41	 40
Cadca.....	14	 14
Ilava.....	31	 24
Kremnica.....	8	 7
Dol. Kubín.....	36	 36
Kys. Nové Mesto.....	28	 28
Námestovo.....	28	 26
Puchov.....	47	 45
Trenčín.....	54	 54
Grotena.....	22	 22
Turá, Sv. Martin.....	91	 91
Zilina.....	58	 58
		-----
		spolu: 471

Ž u p a XVIII.

Okres:	počet obcí:	počet rezolúcií:
Bán. Bystrica.....	57	..... -
Bán. Stiavnica.....	18	..... -
Brezno.....	31	..... -
Sv. Kríž pri Hrone.....	24	..... -
Krupina.....	77	..... -
Levice.....	46	..... -
Lučenec.....	74	..... -
Modrý Kameň.....	71	..... -
Nová Bana.....	33	 27
Rim. Sobota.....	64	..... -
Veľadín.....	56	..... -
Zvolen.....	41	..... -
Zeliezovce.....	38	..... -
		-----
		spolu: 27

Ž u p a XIX.

Okres:	počet obcí:	počet rezolúcií:
Lipt. Sv. Mikuláš.....	66	..... -
Ružomberok.....	27	..... -

5. zastupiteľský sbor mesta Kremnice
6. " " " " " Sabinov
7. " " " " " B. Stiavnice a Belej

c/ Rezolúcie vyniesly nasledujúce župné zastupiteľstvá:

1. Župné zastup. župy Považskej /XVII/.
2. " " " " " Košickej /IX/.

d/ Z okresov nasledujúce vyniesly rezolúcie:

Medzilaborce 13/IX.	Námestova 29/IX.
Zlaté Moravce 21/IX.	Kys. Nové Mesto 7/X.
Nitra 3/X.	Ilava 24/IX.
Prievidza 20/IX.	Dolný Kubín 26/IX.
Bánovce 21/IX.	Cadca 22/IX.
Bratislava 16/XII.	Kremnica 14/X.
Serečovo 1/X.	Bardiov 7/X.
Senica 25/XI.	Vranov 16/IX.
Stropkov 6/IX.	Modra 6/X.
Humenné 29/X.	Snina 20/IX.
Zilina 8/X.	Veľ. Kapušany 3/X.
Veľká Bytča 7/X.	Michalovce 8/X.
Turč. Sv. Martin 4/X.	Sabinov 23/IX.
Trstená 30/IX.	Stará Ľaba 15/IX.
Trenčín 19/IX.	Košice 24/IX.
Puchov 22/IX.	Nové Mesto n/V. 2/IX.
Považ. Bystrica 29/IX.	Prešov 29/IX.

Najvzornejšou župou v každom ohľade bola župa Považská.

6. Začiatok podpisovej akcie.

Podpisová akcia, myšlienka ktorej sa vyno-
rila v oduševnených augustových dňoch bola prevá-
dzaná za veľkého kriku tých, ktorým nebola vítaná.
Najcharakteristickejším bol jej priebeh v Bratis-
lave, ktorý je opísaný v pripojenej brožúre: "Kto
s nami - kto proti nám".

Podpisová akcia prevádzaná bola po celom
Slovensku; podpisové háčky, ktoré každého Maďara
i Nemca prinútily vyjsť von, kolovali po všet-
kých našich dedinách. Na niektorých miestach sble-

ranie podpisov ešte trvá.

Dnešného dňa je obraz podpisovej akcie na Slovensku takýto:

Župa XV. Bratislava.

Okresný úrad:

Bratislava zaslal podpisy z 11 not. počet všetkých

				not.	
Dun. Streda	"	"	16	"	13
Galanta	"	"	16	"	20
Hlohovec	"	"	11	"	11
Komárno	"	"	11	"	11
Malačok	"	"	11	"	11
Modra	"	"	11	"	11
Myjava	"	"	10	"	5
N. Mesto n/V.	"	"	10	"	10
Priestany	"	"	10	"	10
Senica	"	"	11	"	11
Sala n/V.	"	"	13	"	13
Samorín	"	"	11	"	11
Trnava	"	"	18	"	18
Uh. Skalica	"	"	2	"	10

Župa XVI. Nitra.

Bánovce	"	"	11	"	11
Nitra	"	"	13	"	14
N. Zámky	"	"	10	"	10
Parkán	"	"	11	"	13
Priavidza	"	"	14	"	14
St. Dala	"	"	13	"	18
Topoľčany	"	"	13	"	18
Zl. Moravce	"	"	13	"	13
Vráble	"	"	7	"	7

Župný úrad v Turč. Sv. Martine zaslal podpisy zo všetkých obcí z XVII. Zo župy XVIII. /zvolení/ došli došiel podpisy len z not. Seľče /okr. B.

Bystrica/ a z okresu rim. sobotského. A to zo 14 notariátov. Všetkých notariátov je 19.

Zo župy XIX. /L. Sv. Mikuláš/ nedošly došiel žiadne podpisy a zo župy XX. /Košice/ len z mŕt. davského okresu, zo všetkých notariátov /9/.

Slovenská akcia v r. 1914 dvo pulka v r. 1914. Ústire-